

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Drifts- og Plejeplan 2008-2022

**Miljøministeriet • Skov- og Naturstyrelsen
og
Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste
2008**

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Drifts- og Plejeplan 2008 – 2022

Udgivet af Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste

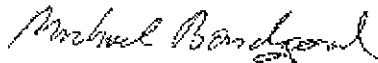
Tekst	Nærværende plan er en opdateret udgave af "Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn - Drifts- og Plejeplan 1998 – 2012", udarbejdet af Erling Krabbe, Skov- og Naturstyrelsen. Revisionen er foretaget Erling Krabbe, og Lene Lie, med kulturhistorisk opdatering af Erling Buhl, alle SNS. Forsvaret har bidraget med opdatering af den militære beskrivelse.
Kort: Grundkort og temakort	Skovfoged Lene Lie. SNS
Bevoksningsliste (bilag 4)	Skovfoged Lene Lie. SNS
Forsideillustration	Foto af Jægerspristerrænets smukke landskab ved Strandvejen langs Isefjord. Fotograf: Poul Henriksen, FBE
Layout	Erling Krabbe
Tryk af plan og kort	Skov- og Naturstyrelsen
Aftale vedrørende kortmateriale:	Udsnit af Kort & Matrikelstyrelsens kortmaterialer er gengivet i henhold til tilladelse G18/1997.
ISBN	978-87-7279-801-1 (netudgave)
Yderligere oplysninger:	Jægersprislejren Hovedgaden 71 3630 Jægerspris
	samt Skov- og Naturstyrelsen Haraldsgade 53 2100 København Ø
Planen kan findes på nettet:	http://www.skovognatur.dk under udgivelser/drifts- og plejeplaner

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Drifts- og plejeplan 2008-2022

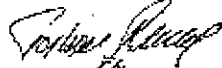
Nærværende drifts- og plejeplan for den af Forsvaret ejede del af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn vedligeholdes hermed som gældende for perioden 1. juli 2008 til 30. juni 2022. Drifts- og plejeplanen er dog kun gældende så længe forsvarret ejer eller lejer arealet.

Forsvarets Bygnings- og Etablissemmentstjeneste, den

Oberst Michael Bundgaard, Chef for Driftsdivisionen

Lokalstøttelever Nordsjælland, den 19/6-09

Obersltøjnant Aksel M. Iversen, Chef LSCNS

Skov- og Naturstyrelsen, den 12/6-09

Kontorchef Mette Mørker Christensen

INDLEDNING	1
1 GENERELT OM DRIFTS- OG PLEJEPLANER.....	1
1.1 Formål	1
1.2 Baggrund	1
2 BESKRIVELSE AF PLANPROCESSEN	3
2.1 Forudsætninger.....	3
2.2 Planens indhold	3
2.3 Procedure for planændringer	4
3 FORSVARETS INTERNE ANSVARSFORDDELING FOR VARETAGELSE AF DRIFTS- OG PLEJEPLANER	5
4 FORSVARETS MILJØSTRATEGI 2003 OG BESLUTNING OM REVISION AF DRIFTS- OG PLEJEPLANER	6
4.1 Baggrund	6
4.2 Status for opfyldelse af Miljøstrategiens miljømål.....	8
4.3 Revisionens indhold	9
5 NATURA 2000-PLANLÆGNINGEN OG DE MILITÆRE AREALER	10
6 SÆRLIGT OM DRIFTS- OG PLEJEPLANEN FOR JÆGERSPRIS SKYDE- OG ØVELSESTERRÆN	12
6.1 Baggrund	12
6.2 Overenskomsten mellem forsvaret og Kong Frederik den syvendes Stiftelse.....	12
6.3 Aftalens virkning	12
STATUS.....	13
7 BESKRIVELSE AF JÆGERSPRIS SKYDE- OG ØVELSESTERRÆN	13
7.1 Den militære historie	14
7.2 Landskab og geologi.....	15
7.3 Korttegning	17
7.4 Registrering af arealtyper.....	18
7.5 Planteliv på Jægerspris Skyde- og Øvelsesplads	26
7.6 Dyrelivet på Jægerspris Skyde- og Øvelsesplads.....	33
7.7 Fortidsminder og kulturhistoriske spor på Jægerspris Skyde- og Øvelsesplads.....	38
8 NUVÆRENDE MILITÆRE ANVENDELSE AF JÆGERSPRIS SKYDE- OG ØVELSESTERRÆN	40
8.1 Overordnede principper.....	40
8.2 Militære aktiviteter.....	40
8.3 Beskrivelse af uddannelses- og øvelsesfaciliteter	41
8.4 Øvelsesvirksomhed.....	42
8.5 Særlige militære bestemmelser og restriktioner.....	42
9 BESKRIVELSE OG EVALUERING AF DRIFT OG PLEJE PÅ TERRÆNET I PERIODEN 1998-2007.....	44
9.1 Indledning.....	44
9.2 En beskrivelse af arealernes drift og pleje i perioden 1998-2006	44
9.3 Beskrivelse af status for gennemførelse af handlingsplanen og de beskrevne retningslinjer	46
9.4 Sammenfatning af status for opfyldelse af handlingsplan og generelle retningslinjer	57
9.5 Plejetilstand 2006 og biologisk evaluering.....	58
10 HJORTIDIGE REGLER FOR OFFENTLIGHEDENS ADGANG.....	61
11 LOVMÆSSIGE BRUGSBEGRÆNSNINGER ELLER BINDINGER.....	63
11.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer.....	63
11.2 Kommunalreformen og det nye plansystem	63
11.3 Planloven	65
11.4 Status i Regionplan 2005	66
11.5 Kommuneplanlægning	68
11.6 Status som internationalt naturbeskyttelsesområde, Natura 2000.....	68
11.7 Naturbeskyttelsesloven.....	71
11.8 Offentlighedens adgang til forsvarets arealer	73
11.9 Plejepligt af beskyttede naturtyper og fortidsminder.....	73
11.10 Museumsloven.....	74
11.11 Vandløbsloven.....	75
11.12 Skovloven	76
11.13 Retningslinjer for anvendelse af sprøjtegifte (pesticider) og gødning	77
11.14 Overordnede retningslinjer for vildtpleje	77

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER.....	79
12 FORSVARETS FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER.....	79
12.1 Forsvarets fremtidige ønsker til anvendelse af Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn	79
12.2 Formål med drifts- og plejeplanen i forhold til øvelsesvirksomhed.....	83
12.3 Renovering og pleje	84
12.4 Forslag til ordensreglement for offentlighedens adgang	84
12.5 Forslag til skovplan	85
13 SKOV- OG NATURSTYRELSENS FORSLAG TIL BESKYTTELSE OG FORBEDRING AF NATURVÆRDIER OG OFFENTLIGHEDENS ADGANG	88
13.1 Forslag til en overordnet målsætning for områdets fremtidige naturtilstand	88
13.2 Forbedringer i plejen af græsarealer	88
13.3 Forslag til pleje og genopretning af vådområder	89
13.4 Kulturhistorie	90
13.5 Oprydning af gamle skyttehuller i Troldehøjsområdet	90
13.6 Forslag til forbedringer af skovdriften	90
13.7 Drift af bortforpagtede landbrugsarealer	91
13.8 Nedlæggelse af vildtagre ved løgfrøvandhuller og andre vandhuller	91
13.9 Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo og andre invasive arter	91
13.10 Offentlighedens adgang	91
AFVEJNING	92
14 AFVEJNING AF BENYTTELSE OG BESKYTTELSE	92
14.1 Vurdering af ønsker og forslag fra Forsvaret	92
14.2 Vurdering af ønsker og forslag fra Skov- og Naturstyrelsen	94
PLAN	95
15 RETNINGSLINJER FOR DEN FREMTIDIGE DRIFT OG PLEJE AF JÆGERSPRIS SKYDE- OG ØVELSESTERRÆN I PERIODEN 2008-2022	97
15.1 Overordnede retningslinjer for den fremtidige benyttelse, pleje og forbedringer	97
15.2 Forventet udvikling for den fremtidige øvelsesmæssige benyttelse	98
15.3 Retningslinier for militære aktiviteter og færdsel med køretøjer	98
15.4 Placering og etablering af nye militære anlæg og øvelsesfaciliteter, samt retablering	100
15.5 Målsætning for pleje af naturarealer og genopretning af vådområder	101
15.6 Retningslinier for pleje af de åbne arealer (overdrev, hede, strandeng, mose, eng og slette)	102
15.7 Retningslinier for genopretning og beskyttelse af vådområder	104
15.8 Beskyttelse af Habitatområde 235 Jægerspris Skydeterræn	107
15.9 Bekæmpelse af invasive planter	107
15.10 Retningslinier for beskyttelse og pleje af fortidsminder og andre kulturhistoriske anlæg	108
15.11 Retningslinier for jordarbejder	108
15.12 Retningslinier for skovdrift	108
15.13 Retningslinier for drift af kratarealer	111
15.14 Retningslinier for brug af gødning og sprøjtemidler	111
15.15 Retningslinier for vildtpleje og jagt	111
15.16 Retningslinier for offentlighedens adgang til øvelsespladsen	112
15.17 Nødvendige tilladelse til nye anlæg og tiltag	112
15.18 Planændringer	113
15.19 Prioriteret handlingsplan for planperioden	114
BILAG	117
15 OVERSIGT OVER BILAG	117

INDLEDNING

1 Generelt om drifts- og plejeplaner

1.1 Formål

I 1998 udsendte Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen i fællesskab den første driftsplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Planen gjaldt for perioden 1998-2012.

Med en række nye bestemmelser inden for forsvaret samt diverse, generelle lovændringer, ændret region- og kommuneplanlægning m.v. er der nu behov for en opdatering og revision. Dette er formålet med nærværende drifts- og plejeplan.

1.2 Baggrund

Mange af de militære områder indeholder store naturværdier i form af et rigt dyre- og planteliv samt store, sammenhængende landskaber. Dyr og planter trives godt her fordi arealerne gennem mange år har fået lov at henligge i uopdyrket naturtilstand, og fordi arealerne har bevaret mange af de naturlige biotoper, der i det omgivende landskab er blevet udsat for bebyggelse, dræning og opdyrkning. Desuden fordi der udover periodisk aktivitet fra militære enheder ikke færdes så mange mennesker i områderne.

Som led i Forsvarsministeriets miljøstrategi vedtog Forsvarskommandoen, at der for hvert af de terræner, der administreres af forsvaret skulle udarbejdes en drifts- og plejeplan.

Den 24. oktober 1995 indgik Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen en samarbejdsaftale, der sikrede en langsigtet planlægning af drift og pleje for alle forsvarets skyde- og øvelsesområder. Samarbejdsaftalen ophørte med udgangen af 2007, hvor der forelå drifts- og plejeplaner for alle relevante, militære arealer. Samtidig blev et mindre antal af de første planer revideret, herunder nærværende revision for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Formålet med en drifts- og plejeplan er at sikre, at der på forsvarets arealer opnås en tilfredsstillende balance mellem behovet for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Da planlægningen ønskes brugt som et redskab til beskyttelse og forbedring af naturværdier på terrænerne er kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet m.fl. medinddraget som såkaldte eksterne bidragsydere ved udarbejdelsen. Samtidig er det forventningen, at kommunen som de relevante myndigheder gennem inddragelse i afvejningen mellem benyttelse og beskyttelse vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i planen.

Drifts- og plejeplanlægningen vil desuden tilvejebringe et ensartet grundlag for en flersidig forvaltning af de militære arealer. Samtidig vil planlægningen give medarbejdere i forsvaret en naturmæssig viden, herunder en forståelse for behovet og mulighederne for varetagelse af flersidige hensyn ved drift og pleje af arealerne.

Støjproblematikken i relation til naboer ligger uden for drifts- og plejeplansamarbejdet. Bestemmelser om støjregulering på de enkelte terræner er på baggrund af forhandlinger mellem Forsvaret, den pågældende kommune samt Miljøstyrelsen fastsat i "Bekendtgørelse om støjregulering af forsvarets øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner" (Bekendtgørelse nr. 468 af 13. juni 2002). Bestemmelserne for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn fremgår af bekendtgørelsens side 100 og 101. Bekendtgørelsen er udstedt i medfør af miljøbeskyttelsesloven.

2 Beskrivelse af planprocessen

2.1 Forudsætninger

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er udgangspunktet, at skyde- og øvelseshæderne samt øvelsespladserne er udlagt som uddannelsesområder, og derfor fortsat skal kunne anvendes som sådan.

Drifts- og plejeplanen skal tydeliggøre terrænets naturhistoriske, kulturhistoriske og rekreative værdier og udstikke retningslinjer for terrænets brug, beskyttelse og pleje, som tager hensyn til disse værdier, samtidigt med at der opnås en tilfredsstillende løsning af forsvarlets behov for uddannelsesaktiviteter.

Planen skal således rumme en afvejning mellem på den ene side forsvarlets behov for øvelsesarealer og på den anden side samfundets interesse i en forsvarlig og langsigtet forvaltning af terrænets ofte meget store natur- og kulturværdier.

Som følge af den sikkerhedsmæssige risiko, der er forbundet med forsvarlets aktiviteter, vil rekreative interesser (offentlighedens adgang til forsvarlets areal) kun blive tilgodeset i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herudover kan hensynet til naturmæssige værdier påvirke mulighederne for rekreativ benyttelse.

De opstillede retningslinjer i drifts- og plejeplanen skal være enkle for forsvarlet at administrere i praksis.

2.2 Planens indhold

Planen skal:

- *Kortlægge og afgrænse* naturtyper, bevoksninger, veje, grøfter, forsvarlets anlæg etc., dvs. alle typer terrænelementer
- *Beskrive* de naturmæssige værdier og *udpege* de mest bevaringsværdige af disse samt *påpege* eventuelle behov og muligheder for forbedring af de naturmæssige værdier
- *Beskrive* fredede fortidsminder og andre kulturhistoriske værdier og *anvise* hvorledes forsvarlets bedst muligt beskytter, plejer og respekterer disse
- *Beskrive* forsvarlets nuværende benyttelse og drift af terrænet samt *klarlægge* forsvarlets fremtidige behov for benyttelse af terrænet
- *Beskrive* den rekreative benyttelse af terrænet
- *Afveje* forsvarlets behov for benyttelse med ønskerne om beskyttelse og forbedring af naturværdier samt forbedring af de rekreative muligheder
- *Anvise*, hvorledes denne afvejning kan realiseres i praksis, herunder *fastlægge* retningslinjer for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring i overensstemmelse med afvejningen
- *Beregne* de økonomiske konsekvenser for forsvarlet af planens bestemmelser

2.3 Procedure for planændringer

Drifts- og plejeplanen gælder i 15 år.

For til stadighed at holde planen over så langt et forløb tidssvarende og fleksibel, kan der løbende foretages ændringer i drifts- og plejeplanen, forudsat at aftaleparterne er enige herom.

Som udgangspunkt kræver enhver afvigelse fra planens retningslinjer, som de fremgår af planafsnittet, en planændring. Der gælder dog en bagatelgrænse for kravet om planændringer. I tvivlstilfælde om bagatelgrænsen bør parterne tilsvarende drøfte dette spørgsmål indbyrdes ud fra planens overordnede retningslinjer.

Såfremt en af parterne ønsker ændringer i drifts- og plejeplanen, indsendes begrundede forslag til planændringer til modparten. Opnås der enighed, indsættes planændringen i den pågældende plan med gyldighed som en del af denne.

Planændringerne er således en løbende fortsættelse af planlægningsfasens dialog mellem parterne.

Udover planændringer kan dispositioner, der ligger udenfor planens rammer, kræve tilladelse fra relevante myndigheder.

3 Forsvarets interne ansvarsfordeling for varetagelse af drifts- og plejeplaner

Fra og med 2007 vil Driftsdivisionen i Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste forestå den overordnede sagsbehandling og godkendelse af drifts- og plejeplaner.

Forvaltningsdivisionen i Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste vil være ansvarlig for overholdelse af EU-direktiver og national miljølovgivning i relation til drifts- og plejeplanens indhold.

Det Lokale Støtte Center (LSC) er ansvarlig for planens gennemførelse og det Lokale Støtte Element (LSE) udfører det praktiske arbejde. LSC for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er placeret i Høvelte, og varetager blandt andet også Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads.

4 Forsvarets miljøstrategi 2003 og beslutning om revision af drifts- og plejeplaner

4.1 Baggrund

I Forsvarsministeriets senest reviderede miljøstrategi fra 2003 gøres der status for miljøindsatsen. Miljøforhold er nu blevet en integreret del af ministerområdets opgavevaretagelse, og takket være indførelsen af Forsvarsministeriets Miljøledelsessystem er medarbejdere på alle niveauer opmærksomme på at inddrage miljøaspekter i det daglige arbejde. Med Miljøledelsessystemet ser forsvaret fremad, og med en systematisk indførelse af miljøledelse er der skabt et stærkt værktøj til bl.a. at sikre fortsatte forbedringer på miljøområdet og til at planlægge den fremtidige miljøindsats på en økonomisk og rationel måde.

Den betydelige erfaring og de fremskridt, som Forsvarsministeriet har gjort på miljø- og naturbeskyttelsesområdet, giver det danske forsvar stor opmærksomhed i international sammenhæng, og mange nationale og internationale samarbejdspartnere.

Der er siden revisionen af miljøstrategien i 1998 sket meget på miljø- og naturbeskyttelsesområdet inden for Forsvarsministeriets ressort. Miljøindsatsen gennem 10 år betyder, at indsatsområderne hele tiden videreudvikles. På naturbeskyttelsesområdet skal det særligt fremhæves, at udarbejdelsen af drifts- og plejeplaner for alle Forsvarsministeriets øvelsesområder tilendebringes med udgangen af 2004 og offentlighedens adgang til naturværdierne på Forsvarsministeriets arealer er sikret gennem en ny bekendtgørelse fra 2002.

I det følgende er miljøstrategiens opdeling i miljøpolitik, miljøstatus, miljømålsætninger og miljømål for indsatsområdet "Naturbeskyttelse" gennemgået.

Forsvarets miljøpolitik på naturbeskyttelsesområdet

I henhold til Miljøstrategiens overordnede miljøpolitik vil

"Forsvarsministeriets myndigheder gennem et positivt samarbejde med civile myndigheder og med en aktiv indsats – og i overensstemmelse med miljølovgivningens mål og hensigt – arbejde for at bevare, beskytte og om muligt genoprette miljø og natur.

Indsatsen på miljø- og naturbeskyttelsesområdet gennemføres under hensyntagen til de opgaver, der er pålagt Forsvarsministeriet.

De enestående naturværdier på Forsvarsministeriets øvelsesarealer skal fortsat bevares og beskyttes til gavn for den biologiske mangfoldighed, kommende generationers adgang til naturværdier samt de militære behov for varierede øvelsesmuligheder."

Forsvarets miljøstatus for naturbeskyttelse

I Miljøstrategiens afsnit om miljøstatus for naturbeskyttelse fremhæves det, at

"Forsvarsministeriets øvelsesarealer i mange tilfælde repræsenterer særegne og delvist uberørte naturområder og udgør derfor vigtige fristeder for en række sjældne og truede dyre- og plantearter.

Forsvarsministeriets myndigheder udarbejder i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen 15-årige drifts- og plejeplaner for alle øvelsesområder med henblik på at bevare og beskytte naturværdierne og sikre de militære behov for varierede øvelsesmuligheder.

Offentlighedens adgang til naturværdierne på Forsvarsministeriets arealer er, under hensyn til sikkerhed, uddannelses- og øvelsesvirksomhed, sikret ved bekendtgørelse nr. 64 af 30. januar 2002. På det jagtmæssige område har Forsvarsministeriet siden 2002 fulgt Skov- og Naturstyrelsens etiske retningslinjer."

Forsvarets miljømålsætninger for indsatsområdet Naturbeskyttelse, med beslutning om igangsættelse af revision af drifts- og plejeplanerne

Af miljøstrategien fremgår det endvidere, at

"Forsvarsministeriet vil fortsætte indsatsen med at udarbejde drifts- og plejeplaner for alle øvelsesarealer. Drifts- og Plejeplanerne er fortløbende over en periode på 15 år. Den første plan blev udarbejdet i 1993, hvorfor arbejdet med at revidere de ældste drifts- og plejeplaner påbegyndes. Som led i revisionen af drifts- og plejeplanerne vil der ske en evaluering af de gennemførte plejetiltag for at dokumentere den biologiske effekt. På denne måde vil Forsvarsministeriet sikre, at der fortsat opretholdes en naturtilstand på Forsvarsministeriets arealer, der skaber de bedste betingelser for bevarelsen af den naturlige flora og fauna. Allerede i år 2005 opfyldes dermed – for så vidt angår Forsvarsministeriets arealer – regeringens og EU's målsætning om, i 2010 at standse forringelsen af biodiversiteten.

Der skal i videst muligt omfang gives offentligheden adgang til Forsvarsministeriets arealer, idet adgangen af hensyn til uddannelses- og øvelsesaktivitet kan begrænses i perioder og for visse områder. Yderligere kan særligt følsomme naturområder friholdes for såvel øvelsesaktivitet som offentlig adgang."

Forsvarets miljømål for Naturbeskyttelsesområdet

Miljøstrategi 2003 fastslår endeligt som et miljømål, at der

"ved udgangen af 2004 skal være udarbejdet drifts- og plejeplaner for alle Forsvarsministeriets øvelsesarealer.

Inden udgangen af 2004 skal der endvidere foreligge en tidsplan for revision af alle eksisterende drifts- og plejeplaner for Forsvarsministeriets øvelsesarealer.

Vildtplejen på Forsvarsministeriets arealer indgår i drifts- og plejeplanerne og gennemføres primært ved at skabe gode betingelser for læ, skjul og fouragering for vildtet, således at anlæggelse af vildtagre og fodring kan holdes på et minimum.”

4.2 Status for opfyldelse af Miljøstrategiens miljømål

Miljømålet om, at der ved udgangen af 2004 skal være udarbejdet drifts- og plejeplaner for alle Forsvarsministeriets 33 øvelsesarealer blev ikke opnået. Målet har måttet udskydes godt et år.

Ved udgangen af 2005 forelå der således færdige planer for de 32 af de 33 øvelsesarealer. Den sidste drifts- og plejeplan (for Flyvestation Skrydstrup) forventes afsluttet i løbet af 2006.

Den forsinkede opfyldelse af målet skyldes bl.a., at Skov- og Naturstyrelsen indenfor samme tidsramme har færdiggjort udarbejdelsen af drifts- og plejeplaner for alle Hjemmeværnets 12 øvelsesarealer.

Miljømålet om, at der inden udgangen af 2004 skal foreligge en *tidsplan* for revision af alle eksisterende drifts- og plejeplaner for Forsvarsministeriets øvelsesarealer er blevet opfyldt. Det blev således besluttet af Forsvarskommandoen ved skrivelse af 25. marts 2003 til alle de berørte militære etablissementer, at opdatering af de 16 ældste drifts- og plejeplaner påbegyndes i år 2005 og afsluttes i år 2006. Udgangspunktet for opdateringen er, at alle planer afsluttet før 2002 suppleres med:

- Ordensreglement.
- Nye vildtplejebestemmelser.
- Opdatering af afsnit om lovgivning.
- Nye ønsker/justeringer fra den etablissemmentsforvaltende myndighed.
- Udarbejdelse af en skovplan
- Ajourføring af digitalt og analogt kort efter behov.

Ovenstående tidsplan for revisionen blev imidlertid ændret på et halvårligt samarbejds møde mellem Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen i maj 2004. Det blev her besluttet, at den generelle plan for revision af drifts- og plejeplanerne skulle undergå en større revision når forsvarsforliget var godkendt og implementeringsplanen og konsekvenser heraf var kendte.

I november 2004 var disse forhold kendte, og Forsvarskommandoen besluttede efter aftale med Skov- og Naturstyrelsen at planrevisionsperioden blev flyttet et år, således at der inden udgangen af 2007 skulle foreligge en revideret udgave af alle drifts- og plejeplaner, som er afsluttet før 2002. Planer, som er afsluttet i 2002 eller senere, vil blive revideret i takt med at de udløber efter den 15-årige planperiode (eller før, i fald der opstår særligt behov herfor). Et enkelt terræn er gledet ud af planrevisionen, nemlig Melby Skydeterræn, idet forsvaret ikke længere benytter terrænet og derfor er ved at afvikle sine aktiviteter.

De 15 resterende drifts- og plejeplaner er følgende: Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn, Næstved Øvelsesplads, Nørre Uttrup Øvelsesplads, Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads, Borris Skydeterræn, Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, Stold Skydeterræn, Skydeområde

Tranum, Haderslev Øvelsesplads, Halk Skydeterræn, Flyvestation Aalborg, Finderup Øvelsesplads, Kulsbjerg og Vordingborg Øvelsespladser, Flyvestation Karup samt Hevring Skydeterræn.

Tidsplanen for revisionen blev ændret igen i forbindelse med forsvarets opsigelse den 12. december 2006 af samarbejdsaftalen mellem Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarskommandoen, vedr. drifts- og plejeplanlægning. Der blev i den forbindelse ændret på, hvilke drifts- og plejeplaner der skal færdiggøres i løbet af 2007. Det blev aftalt på det efterfølgende halvårsmøde den 26. januar 2007, at følgende 6 planer skal opdateres i 2007: Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn, Nørre Uttrup Øvelsesplads, Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads, Finderup Øvelsesplads, Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn samt Borris Skydeterræn.

4.3 Revisionens indhold

Revisionen vil bestå i en opdatering af den gamle plan samt tilføjelse af nye punkter, således at den tilføres

- En evaluering af de gennemførte plejetiltag for at dokumentere den biologiske effekt (jf. miljøstrategi, se ovenfor).
- Et ordensreglement for offentlighedens adgang, som implementering af bekendtgørelse herom fra Forsvarsministeriet og opfølgende Forsvarskommandobestemmelse (se ovenfor).
- Nye vildtplejebestemmelser, jf. Forsvarskommandobestemmelse herom i 2002.
- En opdatering af afsnit om lovgivning, som følge af ny, offentlig planlægning, lovgivning og kommunalreform (ny zone-myndighed, nye region- og kommuneplaner, revideret Skovlov, Museumslov og Naturbeskyttelseslov mv.).
- Indføjelser af nye ønsker/justeringer fra etablissermenterne, bl.a. på baggrund af erfaring med drifts- og plejeplanen.
- Integration af bestemmelser for skovenes drift og pleje, hvor det er aktuelt.
- Ajourføring af digitalt og analogt kortmateriale efter behov.
- Målrettet indsats med henblik på en klargøring til opfyldelse af kravene i EF's Habitatdirektiv til forvaltningsplaner for terræner eller dele heraf, som er udpeget som Natura 2000 områder.

Offentligheden vil som minimum blive inddraget i planrevisionen som høringspart ved en ekstern høringsrunde af planudkastet. Ved større planændringer inddrages offentligheden dog allerede fra starten af planprocessen ved skriftlig indkaldelse af planbidrag.

Omfanget af offentlighedens inddragelse bliver i hvert enkelt tilfælde fastlagt på det indledende planrevisionsmøde mellem Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen.

5 Natura 2000-planlægningen og de militære arealer

Natura 2000 er navnet på et netværk af naturområder i hele EU. Områderne er udpeget for at bevare naturtyper og vilde dyre- og plantearter, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. Naturtyperne og arterne repræsenterer vigtige, bevaringsværdige dele af europæisk natur.

I Danmark er 17 af Forsvarets og Hjemmeværnets 45 skyde- og øvelsespladser helt eller delvist omfattet af Natura 2000-udpegningen. Det drejer sig om følgende: *Ålbæk Skydeterræn, Borris Skydeterræn, Finderup Øvelsesplads, Flyvestation Karup, Operationsområde Skagen, Flyvestation Aalborg, Halk Skydeterræn, Hevring Skydeterræn, Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, Nymindesgab Skydeterræn, Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn, Skydeområde Rømø, Skydeområde Tranum, Stold Skydeterræn, Sødringkær Skydeterræn, Søgårdlejren og Vester Egesborg Skydeterræn.*

Fire af de seks drifts- og plejeplaner for de militære områder, som står til revision i løbet af 2006 og 2007, er helt eller delvist beliggende inden for NATURA 2000 områder. Det drejer sig om Oksbøl, Borris, Jægerspris og Finderup.

For hvert Natura 2000-område skal der ifølge Miljømålsloven udarbejdes en *Natura 2000 plan*, som fastlægger langsigtede mål for området og retningslinjer for den nødvendige indsats i den 6-årige planperiode. . Natura 2000-planen efterfølges af kommunale *handleplaner*, der er grundlaget for at omsætte målene til virkelighed.

Natura 2000-planerne udarbejdes i et samarbejde mellem Miljøministeriets syv Miljøcentre, Skov- og Naturstyrelsens landsdelscentre samt By- og Landskabsstyrelsen/Centralt (sidstnævnte for så vidt angår de ikke-kystnære marine områder).

Natura 2000-planen skal omfatte en periode på 6 år, hvorefter den skal afløses af en ny plan. Der arbejdes med 6-årige planperioder for det åbne land og 12-årige planer for skovene, der er omfattet af skovlovens regler.

Inden udgangen af 2009 skal de færdige Natura 2000 planer være vedtaget. Forsvaret bliver som lodsejer og myndighed taget med på råd under denne proces og er desuden høringspart.

Indhold og metoder til udarbejdelse af Natura 2000 planerne er endnu ikke endeligt fastlagt.

Efter vedtagelsen af Natura 2000-planen udarbejder hver kommune et forslag til en handleplan for, hvordan kommunen vil realisere Natura 2000-planen indenfor kommunens geografiske område, herunder den kystnære del af havet. Skov- og Naturstyrelsen udarbejder tilsvarende handleplaner for skovbevoksede arealer omfattet af skovloven. For statsejede arealer kan den statslige ejer gennem drifts- og plejeplaner dog selv forestå den opfølgende planlægning.

Det har været tanken, at der for statsejede arealer inden for Natura 2000 udpegningerne for hvilke der blev udarbejdet drifts- og plejeplaner (eks. de seks forsvarsarealer som p.t. er under revision) ville foreligge en plan for forvaltningsindsatsen, der var i overensstemmelse med de fastsatte mål for naturtilstanden.

6 Særligt om drifts- og plejeplanen for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

6.1 Baggrund

Nærværende revision af drifts- og plejeplanen fra 1998 blev igangsat ved et indledende opstartsmøde afholdt i Jægersprislejren den 15. Februar 2006. Til stede var repræsentanter fra Jægersprislejren, Projektorganisation Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste, Hærens Operative Kommando og Skov- og Naturstyrelsen.

I sommeren 2006 og vinteren 2006/2007 gennemgik Skov- og Naturstyrelsen terrænet med henblik på en beskrivelse og evaluering af de plejetiltag, der var foreskrevet i den tidligere driftsplan samt at revidere det eksisterende digitale kortmateriale.

I forbindelse med revision af drifts- og plejeplanen har Frederikssund Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Entomologisk Fagudvalg, Dansk Ornitologisk Forening, m.fl. haft planen i offentlig høring inden færdiggørelse. De indkomne høringssvar er indsat som bilag bagest i denne plan sammen med Skov- og Naturstyrelsens svar på de indkomne bemærkninger og forslag.

6.2 Overenskomsten mellem forsvaret og Kong Frederik den syvendes Stiftelse

Over halvdelen af skyde- og øvelsesterrænet er ejet af Kong Frederik VII's Stiftelse og forpagtes af forsvaret ved en overenskomst indgået i 1961. Overenskomsten er senest fornyet i september 1991 og gælder for perioden 1. januar 1992 til 31. december 2011. Overenskomsten kan ikke opsiges af stiftelsen i denne periode. Forsvaret kan som udgangspunkt heller ikke opsiges overenskomsten inden udløb, men er dog berettiget til efter 1. januar 2002 med 2 års varsel til en 1. januar at opsiges overenskomsten, hvis Forsvarsministeriet som følge af en uforudseelig og betydelig reduktion af det danske forsvar pålægger lejer at opsiges overenskomsten.

Efter ønske fra Kong Frederik VII's Stiftelse er de af Stiftelsen forpagtede arealer *ikke* omfattet af nærværende, reviderede drifts- og plejeplan. Af hensyn til Jægersprislejrens uddannelsesmæssige anvendelse, fremgår arealerne dog af kortmaterialet som omrids i sort/hvid.

6.3 Aftalens virkning

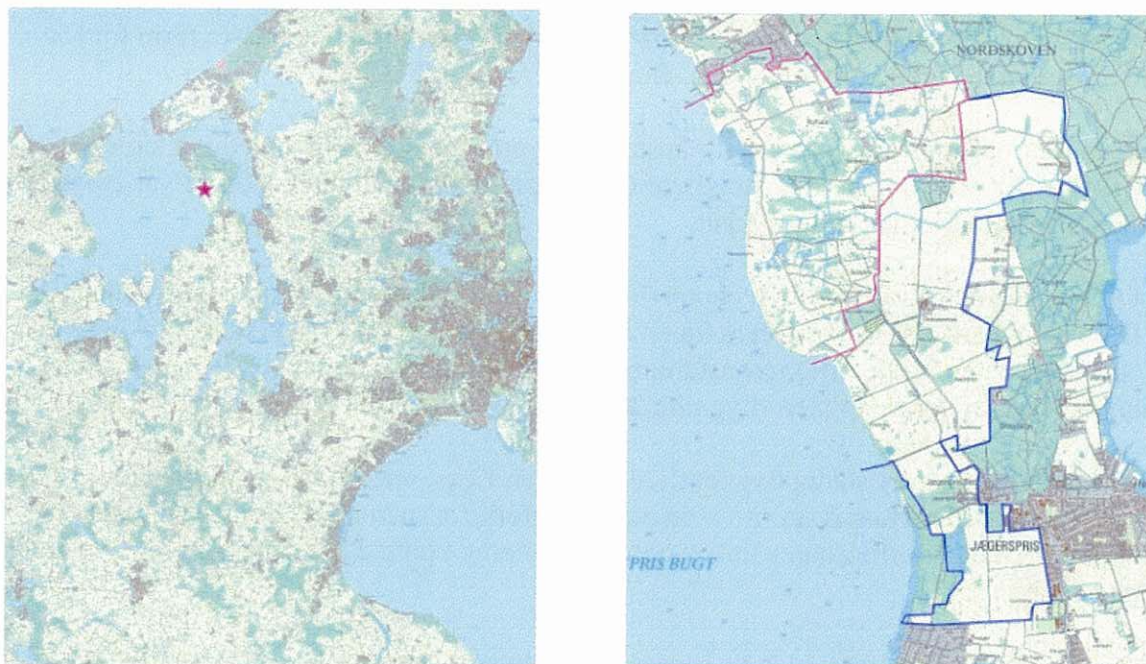
Drifts- og plejeplanen er bindende for Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste. Ved underskrift af planen forpligter forsvaret sig således til at efterleve og respektere planens fastsatte bestemmelser.

STATUS

7 Beskrivelse af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er beliggende i den nordlige del af Hornsherred i Nordsjælland, mellem Isefjord og Roskilde Fjord.

Terrænet består af et 1528 hektar stort område, hvoraf forsvaret selv ejer 692,8 ha. De resterende 835,2 ha lejer forsvaret af Kong Frederik VII's Stiftelse, som beskrevet i kapitel 6.

Figur 2: Beliggenhed og arealafgrænsning af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Areal omkranset af rød streg ejes af forsvaret. Areal markeret med blå streg lejes af Kong Frederik VII's Stiftelse.

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn består af et overvejende åbent, kystnært, tørt græsland i naturtilstand med enkelte dyrkede arealer. Terrænet er tidligere agerland, der nu delvist henligger som overdrev og med visse partier under tilgroning i skov.

Spredt i området findes mindre skovparceller af ældre dato, bestående af overvejende løvtræ, men med indslag af fyr og gran. De lavtliggende, fugtige arealer er mange steder sprunget i pile- og birkekrat. På sandede skrænter og bakkepartier ud mod kysten ses overdrevsvegetation og også partier med lyng.

Floraen på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er meget rig, og rummer mange sjældne arter. Især lokaliteterne Troldehøj og Nissebakker er botanisk meget vigtige, herunder det vældprægede sumpområde neden for Troldehøj.

De dele der i en længere periode har ligget udyrket hen, og hvor tidligere dræning er ophørt, viser interessante udviklingsforløb fra åbent agerland til skov.

7.1 Den militære historie

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn opstod ved, at artilleriet den 16. august 1882 begyndte skarpskydninger på private jorder i terrænet nord for Hovnæsgård ved Krøblingebakke.

Beboerne modtog en godtgørelse for at stille deres marker til rådighed og for at rømme gårdene i de 14 dage, som skydningerne normalt varede i de første år.

Soldaterne blev indkvarteret hos beboerne i skydeperioden.

Først i 1892 oprettedes en egentlig skydelejr på et mindre areal tæt op til Slotshegnet på det sted, hvor Jægersprislejren nu er beliggende. Arealet var lejet på årsbasis for den tid en skydeperiode skulle vare. Der var først kun tale om en teltlejr uden faste bygninger, idet der dog opførtes en bygning, en brødbarok (findes stadig som Jægersprislejrens bygning 31), hvor rugbrødet kunne opbevares under rimelige forhold. Dengang var brød den eneste form for forplejning, som udleveredes til soldaterne. Resten måtte de selv købe.

Nogle år efter opførtes en sygestald for hestene (bygning 7), idet man jo befandt sig i hestens glørværdige periode. Det var dengang hvor Gardehusarregimentet udelukkende var et rytterregiment og Artilleriet var hestetrasket.

Først efter 1. verdenskrig fik lejren en kostforplejning, altså køkken og spisesal for mandskabet. Det var en barak, som overførtes fra en af lejrene ved Københavns befæstning, der blev flyttet hertil som en midlertidig foranstaltning, og det er den barak, der stadig benyttes som det nuværende cafeterias køkken (bygning 25).

Igen gennem tiderne blev der stadig bygget flere barakker, f.eks. otte staldbygninger udover den nævnte sygestald, depotbarakker m.v., og dette medførte, at man ikke længere kunne nøjes med at leje arealet, hvorfor man i slutningen af 1930'erne købte eller eksproprierede de nødvendige arealer.

Under 2. verdenskrig, i 1943, blev de røde murstensbygninger færdige (bygning 48, 49 og 50), således at der skabtes gode indkvarteringsforhold for de skydende afdelingers mandskab, der indtil da havde boet i telte eller i primitivt indrettede belægningsstuer i træstaldene.

På grund af krigen skulle der dog gå et par år inden hæren fik glæde af de nye bygninger, da de i den sidste del af krigen benyttedes af tyskerne, først til interneringslejr for danske soldater efter 29. august 1943 og derefter som flygtningelejr og som krigsfangelejr bl.a. for russiske krigsfanger.

Da lejren og terrænet efter krigen atter skulle anvendes til sit oprindelige formål, blev lejren udvidet med "Annexlejren", der er en barakby, som var en gave fra Sverige. Denne lejr blev under 2. verdenskrig anvendt i Sverige af "Den danske brigade i Sverige" under navnet "Hår-tunalejren".

Efter 1945 er lejren i nogen grad benyttet til andet end sit egentlige formål: Indkvartering af de skydende afdelinger.

Den herskende mangel på kaserner medførte, at Jægersprislejren også har måttet benyttes som fast indkvartering for skiftende skoler og afdelinger, hvoraf særligt skal nævnes "Modstands

bevægelsens befalingsmandsskoler”, “Sjællandske Divisions Korporalskole”, “Omskoling af genindkaldte årgange”, “Livgardens rekrutskole” og senest FN-afdelingen, der har haft hovedkvarter på Jægerspris Hovedgård, og som uddanner FN-beredskabsstyrker og varetager udsendelse af alle danske FN-styrker, for tiden til Bosnien-Hercegovina, samt FN-observatører.

Denne faste indkvartering kan i visse perioder medføre, at det er nødvendigt at henvise skydende afdelinger, der kun skal tilbringe en kortere periode i området, til at overnatte i bivuak i øvelsesterrænet, normalt i sektor E om Brandbjerg-Nygårde.

I slutningen af 1930'erne købte eller eksproprierede forsvaret også dele af skydeterrænet. I 1961 skabtes en væsentlig udvidelse af terrænet, idet Jægerspris Hovedgårds arealer og de arealer, der hørte til forpagtergårdene Christiansminde og Louiseholm, blev indlemmet i skyde- og øvelsesterrænet på lejebasis. Herudover købte forsvaret et areal i den nordlige del øst for Kulhusvejen, der i dag udgør den såkaldte sektor E. Nærmere betegnet er selve Jægerspris-lejren samt sektorerne A og E ejet af forsvaret selv, mens sektorerne B, C, D, F og G er lejede af Kong Frederik VII's Stiftelse på Jægerspris.

I 1977 opnåede forsvaret endvidere kontrakt med Kong Frederik VII's Stiftelse om leje af fire kanonstillinger i den del af Nordskoven, der hedder Fællesskoven. Kontrakten tillader, at der indtil 50 dage om året må skydes med artilleri fra stillingerne. Dette er nu efter genforhandling af kontrakten ved en “Overenskomst mellem Kong Frederik VII's Stiftelse og Jægerspris-lejren af 26. september 1991” blevet ændret til 30 dage om året.

Ved samme lejlighed lejedes også militær brugsret til de små skovparceller: Hovnæsbakken, Strandbakken, Bøgebakken, Rævebakken samt Langevad Plantage.

Før 2. verdenskrig var Jægerspris Skydeterræn mest benyttet som et artilleriterræn, men også Gardehusarregimentet benyttede flittigt lejren og dens udstrakte områder hver sommer.

Under 2. verdenskrig begyndte også andre afdelinger af hæren at benytte Jægerspris-lejren til skarpskydninger og nu er der næppe hærenheder på Sjælland, der ikke jævnligt benytter terrænet til gennemførelse af feltmæssige skarpskydninger og øvelser.

Også enheder af hjemmeværnet benytter sig af lejrens muligheder, dette gælder især lørdage og søndage, hvor man også lejlighedsvis overlader terrænet til kredse inden for De danske Skytteforeninger m.fl. Endvidere er Christiansmindes bygninger fast udlånt som kursusesejendom for Hjemmeværnsregion VI, benævnt “CHM Uddannelsescenter”.

7.2 Landskab og geologi

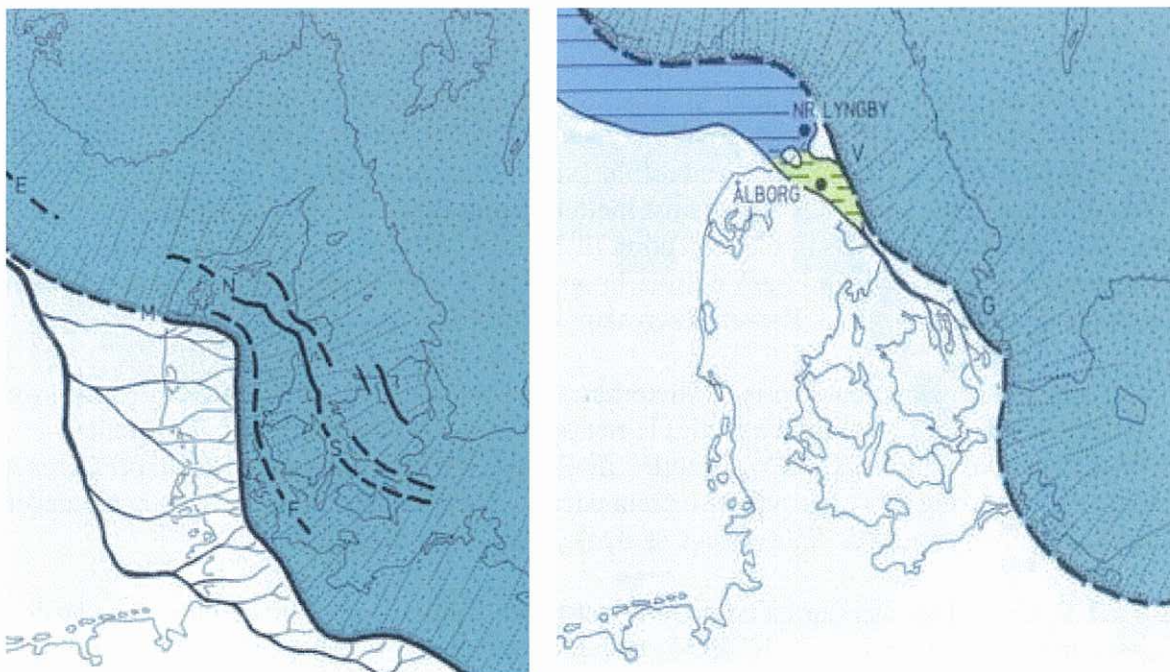
Landskabet omkring skyde- og øvelsesterrænet er dannet i slutningen af sidste istid (Weichsel-istiden ca. 115.000 – 10.000 år siden). Fra Sverige og Norge havde det Nordeuropæiske isskjold bredt sig henover den nordlige halvkugle og isen dækkede størstedelen af Danmark med ismasserne. I takt med isfrontens tilbagerykning og afsmeltning over Sjælland, efterlod den næsten nord-sydgående isfront et jævnt kuperet *morænelandskab* over store dele af Sjælland.

Under isen havde de voldsomme kræfter modelleret landskabet. Dels på grund af isens bevægelse, og dels på grund af de store mængder smeltevand, der til stadighed søgte ud mod isran-

den. De underliggende jordlag var langsomt blevet slebet af og ført med is og vand for igen at blive aflejret foran isen.

Det materiale, der blev aflejret direkte af isen – *moræneler* – består af usorteret ler (10-25%) blandet med sand, grus og sten. Laget er typisk 0,5-3 meter tykt og er sammenhængende og besværligt at grave i. Materialet, der blev transporteret væk af smeltevand blev aflejret efterhånden som strømhastigheden aftog. Først det grove materiale og senere det fine. Materialet – *smeltevandsgrus* – kendetegnes derfor ved at være velsorteret.

Da isen smelter tilbage fra Hovedstilstandslinien gør den flere genfremstød. *Vendsyssel-Gribskov fasen* (for ca. 16.–15.000 år siden) satte sine tydelige spor i landskabet omkring skydeterrænet og i den nordlige del (omtrent nord for linien Nyårde – Troldehøj) ses et sandet, ret bakket randmorænelandskabet, der vidner om at isranden har stået i dette område.

Figur 3: Ismassernes udbredelse under hhv. Hovedfremstødet t.v., og Vendsyssel-Gribskov t.h.

Kilde: Michael Houmark-Nielsen

Syd herfor ligger et lavt og fladt område, der længst mod syd igen går over i et jævnt kuperet morænelandskab. Det lavtliggende midterparti var i en periode efter istidens slutning dækket af Stenalderhavet. Roskilde Fjord og Isefjord var herved forbundet med et sund, således at den nordligste del af Hornsherred udgjorde en ø.

Op over det lavtliggende område hæver sig et par morænepartier – bakkelandskabet Brandbjerg og Lygteholm. Disse bakker lå som øer, da området var dækket af Stenalderhavet, og de dengang dannede havskrænter kan stadig erkendes i terrænet.

Der forekommer i dag flyvesandsstrækninger flere steder langs Isefjorden. Skydeterrænets kystlinie består mest af en ganske kort forstrand, bag hvilken der rejser sig en skrænt af varierende højde. Stranden er karakteristisk ved lav vanddybde og stedvis store mængder af sten.

7.3 Korttegning

På grundlag af luftfotos, markgennemgang, matrikelkort og tidligere kort er der udarbejdet digitale kort, som omfatter henholdsvis et grundkort og et drifts- og plejekort. De to kort er indsat bagest i denne plan som bilag 1 og 2 (i kortlomme). Som beskrevet i kapitel 6 fremgår de af Kong Frederik VII's Stiftelse ejede arealer kun som sort/hvis omrids på kortene. De lejede arealer fremgår *ikke* af den medfølgende bevoksningsliste og arealsammenstillinger.

Grundkort (bilag 1)

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet (2007). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for drifts- og plejekortet, samt for eventuelle andre temakort, som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Under grundkortets titel er terrænets samlede areal i hektar angivet. Grundkortet er desuden forsynet med en signaturforklaring samt en angivelse af målestoksforholdet.

På kortet inddeles terrænet i forskellige "*afdelinger*", dvs. delområder i en passende størrelse. Afdelingsgrænserne følger så vidt muligt genkendelige og permanente terrænlíner som f.eks. veje og hegn. Afdelingerne nummereres med fortløbende tal – i denne plan afd. 101-109.

De enkelte afdelinger opdeles igen i "*litra*", der svarer til behandlingsenheder inden for den enkelte afdeling, dvs. arealer, der er ensartede med hensyn til f.eks. terræn, anvendelse, vækstforhold, træarter eller alder. Eksempler på litra er den enkelte mose eller eng i et større slette-landskab eller den enkelte skovbevoksning i et skovområde. Litra angives med et bogstav.

Til samtlige litra knyttes endvidere en to- eller trebogstavskode, en såkaldt "*anvendelseskode*", der angiver arealtypen (f.eks. ORE for overdrev, MOS for mose, SLE for græsslette, KLG for kaserne, lejr og garageområde). For de skovbevoksede arealer gælder det som hovedregel, at anvendelseskoden svarer til bevoksningens hovedtræart, mens den for de åbne arealer beskriver naturtypen i overensstemmelse med de beskyttede naturtyper i Naturbeskyttelsesloven (Jf. i øvrigt afsnit 11 – Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger).

Der kan ofte forekomme små arealer med en anvendelse, der adskiller sig fra den øvrige del af den pågældende litra, f.eks. et mindre krat på et overdrevsareal. Disse små arealer ønskes markeret på kortet, men ikke udskilt som selvstændige litra med anvendelseskode, da de ikke vurderes at have betydning i drifts- og plejelægningssammenhænge. Disse mindre arealer indtegnes med prikket line på kortene (ulitreret bevoksningsgrænse).

Bevoksningsliste (bilag3)

Til grundkortet hører en bevoksningsliste, der er en fortegnelse over terrænets afdelinger, litra og arealtyper (anvendelseskoder). For hver litra er angivet arealsummen i hektar (ha) samt supplerende bemærkninger. For skovbevoksede arealer findes tillige en række oplysninger, der beskriver bevoksningen nærmere, såsom anlægsår, indblanding, højde og diameter.

Drifts- og plejekort (bilag 2)

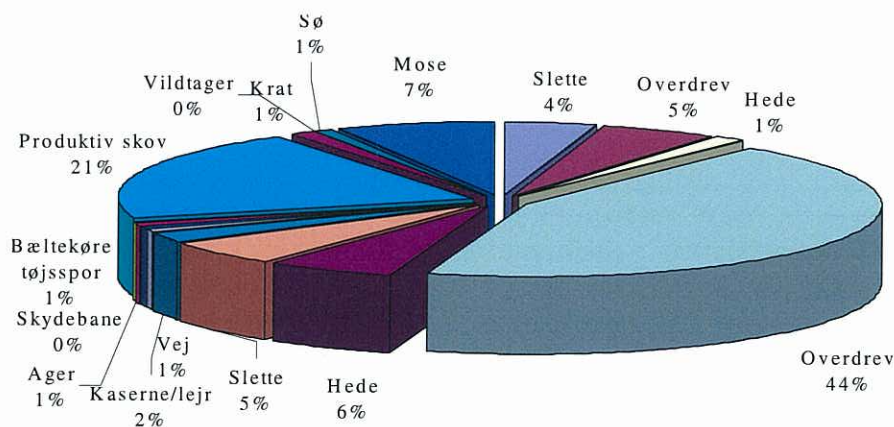
Drifts- og plejekortet er fremstillet på baggrund af ovennævnte grundkort og er en grafisk illustration af de fremtidige forskrifter og retningslinjer vedrørende drift og pleje af terrænet beskrevet i drifts- og plejeplanen. Med farver og særlige signaturer er fremhævet de områder, hvor der skal ske ændringer i anvendelsen, eller gennemføres særlige plejeforanstaltninger af hensyn til flora og fauna. Endvidere vises planlagte anlæg og beplantninger.

7.4 Registrering af arealtyper

Nedenstående tabel 1 og figur 4 viser en sammenstilling af arealfordelingen på det af forsvaret ejede areal i henholdsvis hektar (ha) og procent. Forsvarets samlede areal er opgjort til 692,8 ha, hvoraf 404,2 ha er beskyttet efter Naturbeskyttelseslovens §3 (jf. i øvrigt kapitel 11.7).

Anvendelseskode på kort	Arealtyper	Areal i ha
Græs/lyngklædte arealer		
ORE*	Overdrev	280,5
HED*	Hede	37,9
SLE	Slette	34,2
Vådområder		
SØ*	Sø	5,0
MOS*	Mose	46,7
ENG*	Eng	33,0
STG*	Strandeng	1,1
STB	Strandbred	5,6
Skov og krat		
(Se træartsfordelingen bilag 4)	Produktiv skov	69,0
KRT	Krat	49,0
Dyrkede arealer		
AGE	Ager	75,8
Veje og bæltepor		
VEJ	Vej	11,9
BÆL	Bæltespor	5,8
Militære anlæg		
SKB	Skydebane	1,3
PAN	Pansergrav	1,6
KLG	Kaserne/lejr/garageområde	14,5
STO	Stillingsområde	1,4
Anden anvendelse		
ANN	Anden anvendelse	2,3
DEP	Depot	1,1
VAG	Vildtager	6,2
HUS	Hus og have	8,7
LUØ	Lukket øvelsesområde	0,2
Total		692,8
* Arealerne er omfattet og beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3.		

Tabel 1: Arealfordeling og –sammensætning på den af forsvaret ejede del

Figur 4. Arealanvendelsen på forsvarets del af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.
Arealer under 0,5 % ikke indeholdt i figuren.

I det følgende er der redegjort for definition og afgrænsning af de enkelte arealtyper, som de er angivet på grundkortet. Der er ligeledes en kort beskrivelse af specielle forhold, der knytter sig til arealtyperne.

Græsklædte og øvrige åbne arealer

Overdrev (ORE)

Overdrev udgør 280,5 ha, svarende til 40,5 % af forsvarets del af terrænet. Det er dermed langt den mest udbredte arealtypen. Overdrev er karakteriseret som tørbundsarealer med en lys-åben, naturlig græs- og urteflora, som ikke har været gødsket, sprøjtet eller jordbearbejdet igennem en længere årrække. Overdrevene har typisk et meget artsrigt og botanisk interessant vegetationsdække og insektliv, eksempelvis *Sandfrøstjerne*, *Alm. Hvene*, *Gul Snerre*, *Bakke-Soløje* og *Plettet Kongepen*.

Overdrev er en kulturpåvirket vegetationstype, der som hovedregel er opstået ved langvarig græsning. Som naturtype i Danmark, har overdrev eksisteret siden agerbruget blev indført for ca. 6000 år siden.

Ordet overdrev (oredrev) betegner egentlig stenet jord, der ligger udyrket hen, og som kun benyttes til græsning. Overdrevene er typisk opstået på utilgængelige, marginale agerjorde, der ikke var opdyrkningsegnede og fungerede almindeligvis som fællesgræsning for landsbyens kreaturer. Efterhånden som gårdene flyttede ud fra landsbyerne og landbruget blev mere effektivt, blev mange af de gamle overdrev inddraget i driften. Den andel, som overdrevene udgør i det danske landskab i dag, er således ganske ringe og blot 0,3 % af landets areal er i dag overdrev. Overdrevene er generelt truede af tilgroning, og vil, hvis de ikke plejes, udvikle sig til højt voksende, ensartet græsdomineret vegetation og senere til sluttet skov.

Overdrev på 2.500 m² og derover er omfattet af bestemmelserne om beskyttelse og pleje i naturbeskyttelseslovens § 3.

Hede (HED)

Hede udgør 37,9 ha, svarende til 5,5 % af forsvarets samlede areal. Heder kan defineres som områder, hvor plantedækket er domineret af dværgbuske, som f.eks. *Hedelyng*. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn findes to mindre, men markante steder, med hedevegetation. Dels Troldehøj med omgivelser vest for Strandvejen (afd. 103 a) og dels Brandbjerg (afd. 106 q).

Hede er knyttet til næringsfattig og sandet jord, hvor jordbunden ofte har udviklet et såkaldt podsolprofil (dvs. at man øverst i jordbunden under hedevegetationen finder et tørve- eller moragtigt organisk lag, herunder et lyst, udvasket lag (blegsand) og nederst et mørkt udfældningslag (al)).

De danske heder er skabt ved et sammenspil mellem jordbund, klima og kulturpåvirkning, og deres eksistens er for hovedpartens vedkommende afhængig af en fortsat kulturpåvirkning. Mange af hedens plantearter er pioner-arter¹, der har været begunstiget af de indgreb, der fulgte af tidligere tiders hedebrug, f.eks. afbrænding, afskrælning og græsning. Uden disse forstyrrelser vil der ofte komme en dominans af græsser (særligt *Bølget Bunke*); en proces, der i dag forstærkes af den øgede atmosfæriske tilførsel af kvælstof.

Heden har haft sin største udbredelse i slutningen af 1700-tallet, hvor den anslås at have dækket 900.000 ha – i dag er hedearealet reduceret til blot 82.000 ha. Tilbagegangen skyldes hovedsagelig en meget omfattende opdyrkning og tilplantning, som for alvor tog fart i midten af 1800-tallet. I dag er tilgroning den største fare for heden.

Hedearealer på 2.500 m² og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Slette (SLE)

Slette udgør 34,2 ha, svarende til 4,9 % af forsvarets areal. Ved slette forstås et overvejende åbent og vedvarende græsklædt areal, som *ikke* er omfattet af biotopsbeskyttelsen efter Naturbeskyttelseslovens § 3 (Jf. i øvrigt kapitel 10 – Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger). Sletter er ofte kulturpåvirkede (gødet, sprøjtet, evt. dyrket i omdrift og lign.) og er derfor præget af en ensidig, artsfattig vegetation. Arealerne er typisk dominerede af kulturgræsser og er i den nuværende status botanisk ret uinteressante. Ved en ændring af plejen/driften af slette kan arealerne dog med tiden udvikle sig til en mere interessant naturtype. Arealer på tør bund kan således med tiden udvikle sig til overdrev, mens lavtliggende arealer kan udvikle sig til ferske enge eller mose.

Strandbred (STB)

Strandbred udgør 5,6 ha, svarende til 0,8 % af det samlede areal. Strandbred defineres som sandstrand uden vegetation og omfatter bræmmen mellem normal daglig vandstand og sammenhængende vegetation. Strandbredden på skydeterrænet langs Isefjorden fra Radarpost Syd ved Over Dråby til Radarpost Nord ved Storehøjvej er meget smal på næsten hele strækningen, da kystskrænterne står helt ud til havet. Kun i bugten ved Christiansminde Hage og ud for Troldehøj ses en egentlig sandstrand. Fjorden ud for er meget lavvandet, så der opstår ofte store sand- og mudderflader ved lavvande.

Dyrkede arealer

Ager (AGE)

Ager udgør 75,8 hektar svarende til 10,9 % af det samlede skyde- og øvelsesterræn. Ager er betegnelsen for de dyrkede landbrugsarealer under plov, dvs. hovedsagligt kornarealer.

¹ Pionér-arter. De arter, der invaderer et areal hurtigt. Trives på åbne flader, vokser hurtigt i starten, spredes hurtigt med frø, men lever relativt kort tid

Vildtager (VAG)

Udgør 6,2 ha og omfatter et antal små vildtagre spredt rundt på forsvarets del af terrænet.

Vådområder

Vådområder på terrænet har stor betydning som levested (habitat) for en række plante- og dyrearter, der har det svært i det omkringliggende landskab. Der er ved registreringen lagt vægt på, at de forskellige vådområder skal kunne adskilles, hvorfor de er opdelt i nedenstående kategorier.

Mose (MOS)

Øvelsespladsens moser udgør 46,7 ha, svarende til 6,7 % af det samlede areal. Mosearealer er kendetegnet ved en gennemsnitlig høj grundvandstand og er opstået ved tilgroning af søer eller fugtige lavninger. En række plante- og dyrearter er tilpassede og afhængige af moserne, f.eks. *Frøbid*, *Næb-star* og *Topstar*. De væsentligste mosepartier er beliggende centralt på skydeterrænet, som mosen vest for Krøblingebakke og vældmosen neden for skrænten til Troldehøje. Karsemosen er beliggende i øvelsesterrænet op mod Nordskoven.

En særlig mosetype er *Rørsumpen*, som oftest er domineret af tagrør. Ferskvandsrørsumpe udvikles sædvanligvis som randvegetation i lavvandede områder af søer og vandhuller og er vigtige levesteder for en række ferskvandstilknyttede fugle som f.eks: *Toppet Lappedykker*, *Blishøne*, *Rørspurv*, *Rørdrum* og *Rørhøg*.

Da plantemateriale kun nedbrydes delvist i den vandmættede, iltfattige jordbund, vil der i moserne til stadighed ske en ophobning af organisk plantemateriale – såkaldt tørvedannelse. Mange moser har da også af den grund i tidens løb været udnyttet til tørvegravning. Den stadige ophobning af plantemateriale bevirker en hævnning af tørvebunden på mellem 0,1-1,0 mm om året, hvorved konkurrenceforholdene mellem de enkelte plantearter hele tiden ændres. Et moseareal er således et meget dynamisk plantesamfund under stadig udvikling, og vil uden kulturpåvirkning med tiden udvikle sig mod sluttet skov. Ved vedvarende kulturpåvirkning i form af slåning eller græsning vil mosen derimod omdannes til fersk eng, der igen ved ophørende drift kan blive til en mose.

Hvor tilgroning er en del af den naturlige dynamik i moserne, er mange moser i dag truet direkte eller indirekte af kulturpåvirkninger som grundvandsindsivning, omfattende afvanding (også af naboarealer), luftforurening og spredning af invasive planter (ikke-hjemmehørende, aggressive arter), f.eks. *Kæmpe-Bjørneklo*.

Mosearealer på 2.500 m² og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

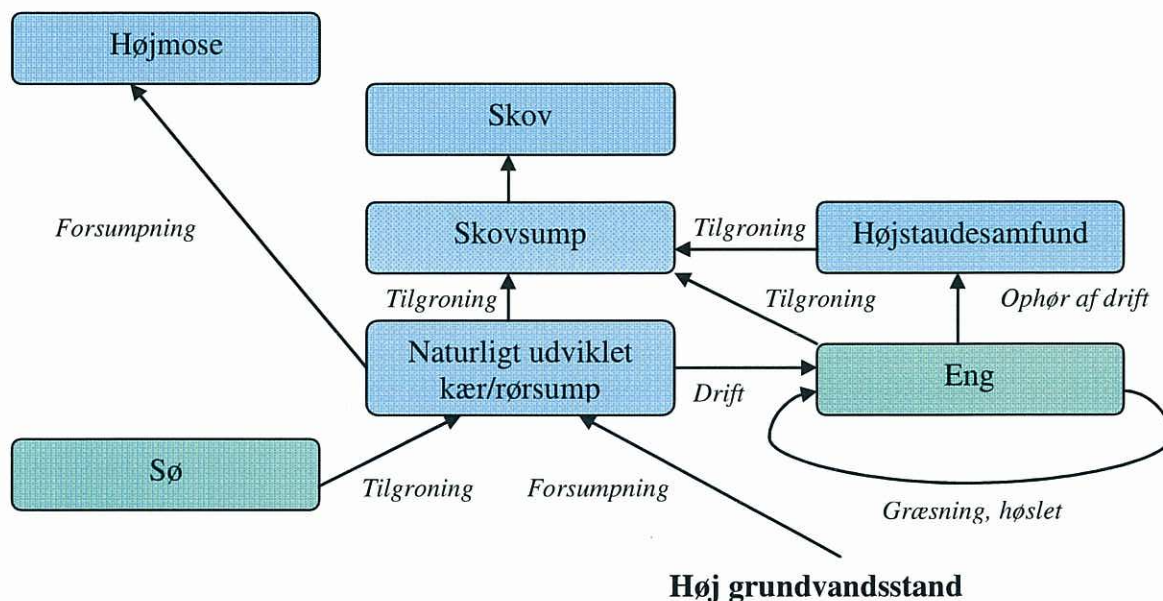
Eng (ENG)

Enge udgør 33 ha, svarende til 4,7 % af det samlede areal.

Hvor moser er naturligt dannede plantesamfund, er enge betingede af vedvarende kulturpåvirkning som græsning eller slåning. Græsning eller slåning skaber ændringer i konkurrenceforholdene blandt mosernes plantearter, og favoriserer de arter, der kan tåle og er tilpasset sådanne kulturpåvirkninger, og engens plantesamfund er således karakteriseret af lavtvoksende, lyskrævende, flerårige græsser og urter. Lave planter som *liden pileurt*, *vandnavle* og *krage-*

fod undgår eksempelvis nemmere dyrenes bid, ligesom visse arter f.eks. *lysesiv* og *gifttyde* pga. deres indhold af giftstoffer eller bitre smagsstoffer vrages af dyrene.

Ved dræning, gødsning, jordbehandling eller isåning af kulturgræsser, omdannes engene til "kulturenge" uden indhold af de karakteristiske kærplanter.

Figur 5. Udviklingsmæssig sammenhæng mellem de forskellige mosetyper. Engsamfundet opretholdes ved høstet og/eller græsning. Ved ophørende udnyttelse sker der en tilgroning og engen udvikles mod skovsump og senere egentlig skov, oftest med højstaudesamfundet som mellemlid. Efter Skov- og Naturstyrelsen 1993

Opretholdelse af engen som naturtype med deres specielle og ofte artsrige plante- og dyresamfund er betinget af fortsat kulturpåvirkning. Ved ophør af driften vil der som regel ske en udvikling til et artsfattigt samfund af høje, flerårige græsser og urter (højstadeeng), der med tiden vil udvikle sig over i et pilledomineret kratstadium til sumpskov eller skov.

Engarealer på 2.500 m² og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Strandenge (STG)

Strandenge udgør 1,1 ha, svarende til 0,15 % af det samlede areal. Strandenge er saltvandspåvirkede enge langs kysten, som er udsat for mindst én årlig saltvandsoversvømmelse. Floraen er karakteriseret af diverse halofile (saltelskende) plantearter. Strandengens øvrige afgrænsning følger som udgangspunkt vinterhøjvandslinien (ca. et årligt højvande).

Der er ét lille strandengsareal på forsvarets del af skydeterrænet: I bugten ved Christiansminde Strandkrat.

Strandenge på 2.500 m² og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Søer (SØ) Søerne udgør i alt 5 ha svarende til 0,7 % af det samlede område.

Naturtypen sø omfatter alle permanente, ferske søer samt vandhuller med åbent vandspejl. Vandstanden svinger noget efter årstiden, og nogle vandhuller kan tørre ud i løbet af sommeren. Ved korttegningen er det derfor den højeste vandstand som er registreret enten ved markgennemgangen eller på de anvendte luftfotos, der er blevet anvendt som grænse. Den limniske (vanddækkede) sumpvegetation indgår også i søarealet, således at der ikke kun er tale om den åbne vandflade.

Der findes i alt 68 vandhuller og 9 søer spredt rundt på terrænet. Heraf er de 37 beliggende på det af forsvaret ejede areal. De fire største søer er beliggende i nordenden, to nord for Trolde-skoven og to henholdsvis vest og nord for Nygårde, Ingen af søerne er over 1 ha.

Til forskel fra søer ligger *vandhuller* så isolerede, at kun arter med god spredningsevne kan nå frem til dem. Da mange vandhuller samtidig tørrer ud om sommeren eller bundfryser om vinteren, er en del vandhulsorganismer fra naturens side enten tilpasset til at kunne overleve midlertidig udryddelse af de enkelte bestande, eller til at overleve i bundmudderet i en periode. De vanskelige forhold betyder at fisk ikke naturligt hører til i vandhullerne, og at vandhullerne derfor har stor betydning som ynglelokalitet for padder og insekter.

Det anslås, at hen ved en 20 % af Danmark ved istidens afslutning lå hen som søer og tidvis vanddækkede områder. Efter isens bortsmeltning skyllede store mængder ler og sand imidlertid ned i søer og lavninger og med skovens indvandring overtog aflejring af døde planterester hovedrollen i den naturlige opfyldning af søerne. I de sidste par århundrede har den kunstige afvanding og dræning accelereret udviklingen voldsomt, og i dag udgør søerne kun 1 % af landets areal.

Søer og vandhuller på 100 m² og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens §3.

Vandløb (VLB) Vandløb er naturlige såvel som kunstige grøfter med en bundkote på over 1,5 meter. Arealet er ikke beregnet.. Vandløb på terrænet består kun af åbne grøfter. Der findes ingen uregulerede vandløb. De tre største grøftesystemer er følgende:

- En grøft, der dræner Ballemosen og mosen øst for Ballemosevej ud til Isefjorden
- Den store Skolegrøft, også kaldet *Jægersprisiskanalen*, hvis udspring er moserne omkring Andersonvej på skydeterrænet. Grøften strømmes mod øst gennem det store landbrugsområde øst for Kulhusvej forbi Louiseholm for at løbe ud i Roskilde Fjord. En større pumpestation ved udløbet regulerer afvandingen af landbrugsarealerne. Vest for Louiseholm modtager Skolegrøften et sideløb nordfra, som bl.a. afvander sommerhusområdet nord for Skoven og Luemosen i Nordskoven.
- Tyskergrøft, som dræner birkemoserne omkring Hønsebakkevej på skydeterrænet og som løber ud i Isefjorden.

Skov og krat

Skov

Skovbevoksningerne udgør i alt 69 ha, svarende til 9,9 % af det samlede areal. Skov defineres som højstammede beplantninger, af såvel plantede som selvsåede løv- og nåletræarter. De skovbevoksede områder er opdelt efter træarter, og anvendelseskoden angiver hovedtræarten. Indplantede træarter fremgår af bevoksningslisten og er angivet med en procentsats.

I tabel 2 er vist det skovbevoksede areals fordeling på træarter. Af det samlede areal er 33 % *nåletræ* (især østrigsk fyr og skovfyr) og 66 % *løvtræ* (især birk og rødél). Det største, sammenhængende skovområde er beliggende i skydeterrænet på forsvarsets eget areal i afdeling 104. Det er et 40-50 årigt selvgroet birkeskovsområde nord for Hønsbakkevej, som nu har nået en højde og stammetykkelse, der gør at det må betragtes som skov. I afd. 102 og 104 findes desuden den gamle skovfyrbevoksning *Troldeskoven* fra 1935 ved Troldeskovvej, og en blandet nålebevoksning fra 1975 i "Skoven" ved terrænets nordgrænse i afdeling 102 f, g m.fl. Hertil kommer små, spredte løv- og nålebevoksninger rundt på forsvarsets eget terræn.

Anvendelseskode på kort	Træart	Areal i ha
BIR	Birk	39,5
ASK	Ask	1,2
ASP	Bævreasp	0,1
EL	Rødél	5,2
RGR	Rødgran	3,5
SGR	Sitkagran	2,4
COF	Contortafyr	0,8
LÆR	Lærk	1,0
ØSF	Østrigsk Fyr	6,7
SKF	Skovfyr	8,5

Tabel 2. Træartsfordeling af de skovbevoksede arealer

Krat (KRT)

Krat udgør i alt 49 ha, hvilket svarer til 7,0 % af øvelsespladsens samlede areal. Krat defineres som træ- og buskbevoksninger, der ikke danner højstammede bevoksninger. Arealerne vil typisk være selvsåede og af naturlig oprindelse.

En del sammenhængende løvtrækratbevoksninger af denne type har indfundet sig i det åbne terræn, og er derfor blevet registreret og kategoriseret selvstændigt. Derudover findes en del spredte krat, som er markeret på grundkortet ved udprikning. Disse arealer er således ikke selvstændigt udlitret og er derfor ikke med i arealopgørelsen.

De største kratbevoksninger er tjørnekrattet nord for Badevej, Hovedgårdens Strandkrat, krat ved Radarpost Nord, krat omkring søerne nord for Troldeskoven, krat syd for Nyhuse samt krat i den centrale del af skydeterrænet mellem Andersonvej og Hønsbakkevej.

Krattenes tilstedeværelse er i de fleste tilfælde eksempler på manglende pleje af overdrev (tjørne- og slåenkrat), moser og enge (pil og birk). Selvsået birkeskov og krat udgør de største trusler mod skydeterrænets tilstand som overdrev.

Anden anvendelse

Anden anvendelse (AAN)

Anden anvendelse omfatter arealer, som ikke falder ind under andre kategorier, f.eks. gamle byggetomter. I alt 2,3 ha.

Veje

Vej (VEJ)

Veje udgør 11,9 ha, svarende til 1,7 % af det samlede terræn. Veje defineres som bilfaste og befæstede veje, der er passable for hjulkøretøjer året rundt. Vejen må ikke anvendes af bæltekøretøjer. Spor (jvf. signatur på grundkortet, kortbilag 1) er i modsætning til vej ikke befæstet, og kan sædvanligvis ikke bære køretøjer i vinterhalvåret. Spor er ikke arealbærende og fremgår derfor ikke af bevoksningslisten.

Bæltekøretøjsspor (BÆL)

Bæltesporene udgør i alt 5,8 ha, svarende til 0,8 % af det samlede terræn. Bæltekøretøjssporene udgør egentlige, permanente spor til bæltekøretøjer. Hertil kommer behov for periodisk bæltekøretøjsspor affødt af nuhavende/fremtidige krav til gennemførelse/opnåelse af særlige uddannelsesformål/-krav.

Militære anlæg

Kaserne, Lejr og Garage

Anvendelseskoden (KLG) indeholder kaserne, værksted og andre områder, som ikke kan placeres i anden sammenhæng. Omfatter Jægersprislejren, Hovedgården og Christiansminde, med omgivende gårdspladser og andre befæstede arealer samt have og parkanlæg. Udgør 14,5 ha, svarende til 2,1 % af det samlede areal.

Idrætsanlæg

Udgør 0,2 ha og omfatter feltforhindringsbanen syd for Christiansminde.

Skydebane (SKB)

Udgør 1,3 ha og omfatter den afspærringsfrie skydebane ved Hovnæsbakke, den selvmarkerende feltskydebane i afd. 209 f samt en civil flugtskydningsbane syd for Karsemose.

Lukket øvelsesplads (LUØ)

Udgør 0,2 ha og omfatter håndgranatbanen på hjørnet af Strandvejen og Troldegårdsvej i den nordlige del af terrænet.

Ildstilling/stilling (STO)

Udgør 1,4 ha og omfatter et antal mindre artilleristillinger.

Pansergrav (PAN)

Udgør 1,6 ha og omfatter anlagte artilleristillinger vest for Nyhuse.

Levende hegn

Især langs ydergrænserne og i de gamle skel mellem markerne findes en række levende hegn. De er angivet med særskilt signatur på kortene.

Jord- og stendiger

Jord- og stendiger er beskrevet i kapitel 7.7 om kulturhistorie, Sten- og jorddiger er angivet med hver sin signatur på kortene.

Fredede fortidsminder

Der findes 37 gravhøje og to storstensgrave på terrænet. De er beskrevet nærmere i kapitel 7.7 om kulturhistorie, og er alle angivet på kortene med en særlig signatur.

7.5 Planteliv på Jægerspris Skyde- og Øvelsesplads

Nedenstående beskrivelser er baseret på den biologiske registrering, der blev foretaget i sommeren 1996 i forbindelse med drifts- og plejeplan 1998-2013. Der er i forbindelse med revisionen ikke foretaget en målrettet, ny biologisk registrering, men eventuelle supplerende fund i perioden 1998-2006 er samlet sidst i afsnittene.

Floraen på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er omtalt i Palle Gravesens "Oversigt over botaniske lokaliteter", udgivet af Fredningsstyrelsen i 1979.

Desuden har det daværende Frederiksborg Amt årligt overvåget udvalgte botaniske lokaliteter på skyde- og øvelsesterrænet som en videreførelse af det tidligere Hovedstadsråds botaniske naturovervågningsprogram i hovedstadsregionen.

Amtet har herudover beskrevet floraen på skyde- og øvelsesterrænet nøje i forbindelse med registrering af beskyttede naturtyper i Frederiksborg Amt.

Botanisk Institut ved Københavns Universitet har i 1996 foretaget undersøgelser af vegetationen på udvalgte dele af Jægerspris Skydeterræn som et led i det tværfaglige forskningsprojekt "Fortid og Flora", som finansieres af Forskningsrådene.

Endelig har Skov- og Naturstyrelsen foretaget botanisk registrering i forbindelse med sin biologiske feltgennemgang af terrænet i 1997.

Der er foretaget en evaluering, dvs. angivelse af de vigtigste lokaliteters botaniske værdi. Lokaliteterne anbringes i en af følgende tre kategorier: Kategori I = Lokalitet af største botaniske betydning. Kategori II = Lokalitet af stor botanisk betydning. Kategori III = Lokalitet af stor betydning. Kategoriseringen bygger på et kvantitativt og et kvalitativt kriterium. Det kvantitative er baseret på antallet af tilstedeværende sjældne, halvsjældne eller biotopstypiske arter. Det kvalitative er baseret på forekomsten af særligt bevaringsværdige biotoper eller forekomst af såkaldt "rødliste-arter", dvs. særligt truede eller sårbare danske plantearter.

Floraen på skydeterrænet, beliggende vest for Kulhusvej, rummer hovedsageligt i den nordlige del overdrevsvegetation men også hede, kystskrænter, strandsump, moser, krat og skov. Samlet er området af største botaniske betydning (klassificeret i kategori I), bl.a. på grund af

en meget stor forekomst af den rødlistede *Salep-Gøgeurt* og af mange sjældne og halvsjældne arter som f.eks. *Glat Rottehale*, *Soløje*, *Strand-Nellike*, *Dansk Astragal*, *Alm. Månerude*, *Nikkende Kobjælde*, *Mat Potentil*, *Bakke- Gøgelilje* og *Blodrød Storkenæb*.

Især kystskrænterne, bakkepartierne Troldehøj og Nissebakker samt det vældprægede sump-område neden for Troldehøj kan fremhæves som botanisk meget vigtige.

Området mod nord er forholdsvis uforstyrret af militær aktivitet. Området omkring Nissebakker er meget oprodet af nedslag fra skydning og en del af området er ofte afbrændt, men dette har også en gavnlig effekt for nogle af de sjældne plantearter.

I det følgende gennemgås floraen på de enkelte naturtyper, baseret på de samlede resultater af de nævnte undersøgelser.

Overdrevenes og hedernes flora

Overdrevsarealerne udviser en meget varieret vegetation. Variationen skyldes dels forskelle i det geologiske underlag, fugtighed og eksposition og dels forskelle med hensyn til tidspunktet for dyrkningens ophør. I de områder der har ligget hen som overdrev længst ses interessante udviklingsstadier fra åbent overdrev til skov.

De almindelige karakterarter på overdrevene er *Alm. Hvene*, *Bølget Bunke*, *Draphavre*, *Markfrytle*, *Håret Star*, *Gul Snerre*, *Hvid Snerre*, *Alm. Kællingetand*, *Blød Hejre*, *Sandskæg*, *Alm. Syre*, *Rødknæ*, *Liden Klokke*, *Lancetbladet Vejbred*, *Håret Høgeurt*, *Smalbladet Høgeurt*, *Markrødtop*, *Markbynke*, *Prikbladet Perikon*, *Bakkeforglemmevej*, *Alm. og Stor Knopurt*, *Blød Hejre*, *Gråbynke*, *Læge-Oksetunge*, *Bakkesvingel*, *Rundbælg*, *Hare-Kløver*, *Bugtet Kløver*, *Blåmunke*, *Vellugtende Gulaks*, *Liden Storkenæb*, *Kløvplade*, *Bjergrørhvene*, *Alm. Torskemund*, *Gul Fladbælg*, *Vild Gulerod*, *Alm. Kongepen*, *Fløjlsgræs*, *Gul Evighedsblomst*, *Blåhat*, *Hårspidset Jomfruhår*, *Rensdyrlav*, *Engelskgræs*, *Alm. Hønsetarm*, *Femhannet Hønsetarm*, *Sølv-Potentil*, *Tidlig Dværgbunke*, *Udspærret Dværgbunke* og *Kornet Stenbræk*.

I det følgende er de botanisk set mest interessante overdrevsarealer beskrevet.

Nissebakker rummer i hovedsagen moderat artsrig overdrevsvegetation med et vist hedepræg. Den vest- og sydvestvendte kystskrænt rummer en meget artsrig (over 30 arter pr. kvadratmeter) tørkepræget overdrevsvegetation med mange sjældne arter, f.eks. den rødlistede *Mat Potentil* samt *Dansk Kokleare*, *Kegle-Limurt*, *Sandfrøstjerne*, *Glat Rottehale*, *Bakke-Soløje*, *Vårstar* og *Nikkende Kobjælde*. Af andre af sjældne eller biotopstypiske arter kan bl.a. nævnes *Bølget Bunke*, *Engelskgræs*, *Djævelsbid*, *Gul Kløver*, *Sand-Hvene*, *Flerårig Knavel*, *Mark-Krageklo*, *Blodrød Storkenæb*, *Grå Potentil*, *Vårpotentil*, *Gul Snerre*, *Smalbladet Timian*, *Bakkenellike*, *Lav Tidsel*, *Enghavre*, *Markbynke*, *Hundeviøl*, *Kornet* og *Trekløft Stenbræk*, *Sandskæg*, *Plettet Kongepen*, *Knoldet Mjødurt*, *Aks-Ærenpris*, *Alm. Pimpinelle*, *Knoldranunkel*, *Vårstar*, *Knold-Rottehale*, *Sand-Star*, *Fåre-Svingel*, *Tandbælg*, *Tormentil*, *Dunet Vejbred*, *Blåklokke*, *Vår-Vikke*, *Lav Skorsoner* og på fugtig bund *Børste-Siv*. I forbindelse med de mange nedslagshuller i området vokser *Hedelyng*. Syd for Nissebakker er en stor bestand af den rødlistede *Salep-Gøgeurt*, stedvist voksende sammen med *Alm. Månerude* i en vegetation domineret af *Smalbladet Høgeurt*.

Bestanden af orkideen *Salep-Gøgeurt* er blevet overvåget årligt af det daværende Frederiksborg Amt. I 1996 taltes 253 eksemplarer i en del af området og i 1997 taltes ikke mindre end 1253 indenfor hele området. Afgrænsningen af området af området med *Salep-Gøgeurt* er næppe afsluttet endnu, da arten gennem de seneste år er opdaget flere nye steder i takt med undersøgelse af tilgrænsende arealer. *Salep-Gøgeurten* findes mest på ret åben, mineralsk bund, kun med spredt vegetation og stedvist mosser, og ofte på steder, hvor jorden har været bearbejdet nogle år tidligere, f.eks. i kanten af granathuller, bæltekøretøjsspor m.v. Indenfor de senere år, dvs. i perioden 2006-2009 har *Salep-Gøgeurt* som følge af den omfattede pleje bredt sig eksplosivt på terrænet. Læs mere herom i afsnit 9.5.

Desuden fandtes stedvist *Majgøgeurt* og *Kødfarvet Gøgeurt*. I maj 2009 er således fundet en ny bestand af *Maj-Gøgeurt* i afd. 107 c på engen umiddelbart syd for indkørslen ad Hønsbakkevej fra Kulhusvej. Kystskrænten ud for Nissebakker har en stor bestand af *Seline* og både *Hjertegræs*, *Stivhåret Borst*, *Knoldet Mjødurt* og *Bakke-Tidsel* findes i området.

Bakkerne ved Troldehøj og Mølledys og vældområdet ved kysten neden for disse er tilsvarende af største botaniske interesse. Troldehøj rummer over hovedparten af arealet en relativt artsfattig (10-12 arter pr. kvadratmeter) hedeagtig overdrevsvegetation, der dog har en for østdanske forhold usædvanligt stor udstrækning. Stedvise forekomster af halvsjældne plantearter, f.eks. *Bakke-Nellike* og *Kattefod*, henviser til overdrevsvegetationens lange kontinuitet i området. På den nordlige del af kystskrænten fortsætter den hedeagtige overdrevsvegetation ned over skrænten, hvor en række sjældne arter kommer til, f.eks. den rødlistede *Mat Potentil* samt *Lav Skorsoner*, *Sandfrøstjerne* og *Plettet Kongepen*. I partier med udsivende trykvand ses en enestående vegetation, hvori bl.a. indgår *Blåtop*, *Katteskæg*, *Tormentil*, *Djævelsbid* og *Børste-Siv*. På den sydlige del af kystskrænten, hvor mikroklimaet er mere tørkepræget, ses en vegetation domineret af *Eng-Havre* med sjældne plantearter som *Bakke-Soløje*, *Glat Rottehal*, *Bakke-Jordbær* og *Knoldet Mjødurt*. Omkring Troldehøj vokser af andre sjældne eller biotopstypiske arter desuden *Sand-Hvene*, *Flerårig Knavel*, *Mark-Krageklo*, *Alm. Pimpinelle*, *Sandskæg*, *Liden Skjaller*, *Pille-Star*, *Vår-Star*, *Tandbælg*, *Lav Tidsel*, *Blåkløkke*, *Bredbladet Timian*, *Smalbladet Timian* og *Hundeviøl*. Hedeartierne syd for Troldehøj ned mod Mølledys og den flade, hævede havbund er præget af *Hedelyng*, der danner plantesamfund sammen med *Fåresvingel*, *Alm. Hvene*, *Sand-Star*, *Plettet Kongepen* og en stor bestand af *Nikkende Kobjælde*. Øst for Troldehøj er der en stor bestand af den rødlistede art *Strandnellike*. Ved kysten syd for Troldehøj vokser den ret sjældne *Trekløft-Stenbræk*.

Brandbjerg er en lyngklædt bakketop beliggende i øvelsesterrænet øst for Kulhusvej, mellem Langevad Plantage og plantagen vest for Remurbakke. Det er et landskabeligt set markant udsigtspunkt, hvortil publikum har adgang ad en markeret sti.

Brandbjerg har et veludviklet lynghedeareal på ca. 7.5 ha domineret af *Hedelyng* med pletter af *Bølget Bunke*. Hedevegetationen er i det store og hele ret artsfattig. I visse partier ses dog *Enghavre*-domineret overdrevsvegetation, med bl.a. *Bakke-Nellike* og *Gul Evighedsblomst*. Halvsjældne og biotopstypiske hedearter som *Tormentil*, *Tandbælg*, *Liden Skjaller*, *Blåkløkke*, *Fåre-Svingel*, *Sand-Star*, *Pille-Star* og *Revling* forekommer. Desuden findes halvsjældne og biotopstypiske arter, som mere er knyttet til overdrev og sandmark: *Sand-Hvene*, *Mark-Krageklo*, *Djævelsbid*, *Knold-Rottehal*, *Hunde-Viol* og *Sandskæg*. Der er spredt opvækst af især *Stilk-Eg* og *Skovfyr*, og mindre hyppigt også af *Vortebirk* og *Alm. Røn*. Sydøst for Brandbjerg vokser *Skov-Fladbælg* i store mængder ved en grøft i lyngheden. Ved foden af Brandbjergs vestside forekommer en lille bestand af tre arter orkideer, bl.a. den sjældne *Bakkegøgelilje*. I juli 1997 blev der således fundet 22 blomstrende *Bakkegøgeliljer*, samt henholdsvis

fem *Maj-Gøgeurter* og to *Plettet Gøgeurt*. Stedet rummer også den fåtallige bregne *Alm. Månerude*. Tidligere er der også fundet *Skov-Gøgelilje*. Stedet benyttes ofte af bæltekøretøjer. Man må derfor opfatte ovennævnte arter som pionérplanter, der klarer sig i ustabil vegetation, men forsvinder når vegetationen stabiliseres. Ved hjulspor i området findes *Slangehoved*, *Læge-Oksetunge*, *Kær-Tidsel*, *Gederams*, *Moskus-Katost* og *Sæbeurt*. Ca. 1 ha i det sydøstligste hjørne er næsten helt tilgroet i træer og har ikke længere karakter af hede. Brandbjerg er af stor botanisk betydning (kategori II) på grund af forekomsten af biototypiske hedeplanter som *Hedelyng*, *Revling*, *Fåre-Svingel* og *Tandbælg*, samt af tre arter orkideer, heraf en sjælden, *Bakkegøgelilje*.

Desværre er flere af arealerne specielt nord for Brandbjerg ved at blive dækket af den indførte plante *Lupin*, som fortrænger den naturligt hjemmehørende overdrevsvegetation.

Ved Christiansminde Hage ses overdrevskystskrænter med slåenkrat med bl.a. store bestande af *Blodrød Storkenæb*. Herudover ses den rødlistede *Mat Potentil*, samt *Bakke-Soløje*, *Knoldet Mjødurt*, *Håret Viol*, *Dunet Vejbred*, *Vår-Vikke* samt en tæt bestand på op mod 500 *Plettet Gøgeurt* i et vældparti øverst på skrænten umiddelbart nord for gravhøjen.

I overdrevsområdet øst for militærets kystvej Strandvej er den dominerende art *Alm. Hvene*, men også *Draphavre* og *Fløjlsgræs* optræder i større pletter. Desuden ses en artsrig og varieret tørbundsvegetation med bl.a. *Bakke-Nellike* og *Krat-Fladbælg*.

I nordvesthjørnet af terrænet ligger et lille overdrev på sydskråningen af gravhøjen Storehøj. Her vokser den rødlistede *Skovkløver*. Storehøj er præget af et tæt dække af *Draphavre*, med indslag af *Kornet Stenbræk*, *Gul Snerre*, *Alm. Syre*, *Enghavre*, *Engelskræs*, *Markfrytle*, *Smalbladet Høgeurt*, *Vellugtende Gulaks*, *Mark-Krageklo*, *Blåkløkke*, *Bredbladet Timian*, *Aftenpragststjerne*, *Alm. Pimpinelle*, og *Alm. Agermåne*.

Øst for Kulhusvej er de største overdrevsarealer beliggende nord for Nygårde og Brandbjerg op mod Nordskoven samt omkring Nygårde og vestlige dele af Remurbakke. Omkring Nygårde består en del af overdrevsarealerne af opgivne marker. Her er vegetationen noget mosaikagtig på grund af kørsel med tunge køretøjer. Der vokser meget *Alm. Spergel*, *Alm. Kvik*, *Rød Svingel* og *Alm. Hvene*. Mere spredt står *Krumhals*, *Rødknæ*, *Alm. Kongepen*, *Mark-Bynke*, *Tidlig Dværgebunke* og *Udspærret Dværgebunke*. Nogle områder domineres af høje urter som f.eks. *Gråbynke*, *Stor Knopurt* og *Eng-Brandbæger*. I en brandplet vokser *Alm. Kongepen* i mængder.

Remurbakke har typisk overdrevsvegetation, men er meget opkørt. Dominerende er *Alm. Kvik* og *Draphavre*. Desuden ses bl.a. den halvsjældne *Hundetunge*, samt biotopstypiske arter som *Gul Snerre*, *Mark-Krageklo*, *Smalbladet Høgeurt*, *Markbynke*, *Markfrytle*, *Knold-Ranunkel*, *Alm. Hvene* og *Udspærret Dværgebunke*. Desuden ses de overdrevsprægede arter som *Alm. Kællingetand*, *Alm. Syre*, *Slåen*, *Pastinak*, *Prikbladet Perikon*, *Bugtet Kløver*, *Alm. Røllike*, *Læge-Oksetunge*, *Stor Knopurt*, *Alm. Knopurt*, *Lancetbladet Vejbred*, *Vårgæslingebloomst*, *Håret Høgeurt*, *Agermåne*, *Forskelligfarvet Forglemmigej*, *Mark-Forglemmigej*, *Bakke-Forglemmigej*, *Storblomstret Hønsetarm*, *Alm. Torskemund*, *Spidskapslet Star*, *Vild Gulerod*, *Rejnfan*, *Fløjlsgræs*, *Hvid Okseøje*, *Mark-Ærenpris*, *Kløvplade*, *Blød Hejre*, *Rødknæ*, *Rundbælg*, *Rød Svingel* og *Eng-Brandbæger*. I den nordlige del af Remurbakke findes en fint udviklet lavflora af *Rensdyrlav* på den åbne sandjord.

De store overdrevarsarealer nord for Brandbjerg og Nygårde op mod Nordskoven er kuperede og meget sandede, og med en fin overdrevsflora domineret af *Alm. Hvene*, *Sandskæg* og *Rødknæ*. Af biotopstypiske arter findes *Gul Evighedsblomst*, *Markbynke*, *Smalbladet Høgeurt*, *Liden Skjaller* og *Tidlig Dværgebunke*. Desuden overdrevsprægede arter som *Bakkeforglemmigej*, *Rank Forglemmigej*, *Håret Høgeurt*, *Kløvplade*, *Læge-Oksetunge*, *Prikbladet Perikon*, *Alm. Kællingetand*, *Rød Svingel*, *Fløjlsgræs*, *Lancetbladet Vejbred*, *Tofrøet Vikke*, *Vår-Brandbæger*, *Blåmunke*, *Blød Storkenæb*, *Alm. Torskemund*, *Rejnfan*, *Humle-Sneglebælg*, *Flipkrave*, *Femhannet Hønsetarm* og *Alm. Syre*.

Strandengsflora

Bugten ved Christiansminde Hage har et lille stykke strandeng og strandsump, med botanisk zonerings. Mod landsiden fremstår den nærmest som strandoverdrev med forekomst af bl.a. den halvsjældne *Sand-Frøstjerne*. Udefter er *Tagrørsbevoksninger* med *Skarntyde*, og yderst ses *Strand-Kogleaks* med spredte områder af strandengsvegetation.

Floraen i moser og væld

På terrænet findes der en række mose- og vældområder, som rummer en rig flora.

Vældområdet ved kysten neden for Troldehøj er en lokalitet af største botaniske betydning (Kategori I). Kæret er beliggende mellem et fladt strandoverdrev og stejle overdrevsbakker. Mod vest har kæret karakter af overgangsfattigkær, mens det ved foden af skrænten er et vældpræget rigkær. Amtets botaniske overvågning af kæret begyndte i 1983. Floraen udgøres af en rig vegetation af *Sphagnum-mos* og dominans af *Tagrør*, *Bukkeblad*, *Top-Star*, *Toradet Star*, og desuden findes *Trævlekrone*, *Blåtop*, *Kragefod*, *Kær-Star*, *Alm. Fredløs*, *Alm. Mjødurt*, *Alm. Star*, *Blågrøn Star*, *Bredbladet Dunhammer*, *Eng-Forglemmigej*, *Eng-Kabbeleje*, *Fløjlsgræs*, *Gul Iris*, *Hjertegræs*, *Hjortetrøst*, *Kær-Padderok*, *Kær-Tidsel*, *Lysesiv*, *Knopsiv*, *Tormentil*, *Alm. Skjolddrager*, *Hirse-Star*, *Vandnavle*, *Trenervet Snerre*, *Håret Star*, *Mose-Bunke*, *Næb-Star*, *Smalbladet Kæruld*, *Smalbladet Mærke*, *Sump-Snerre*, *Sværtelvæld*, *Vellugtende Gulaks* og *Sump-Kællingetand*. I den østlige del findes et lavtvoksende parti med bl.a. *Eng-Troldurt*, *Vibefedt* og *Vinget Perikon*. Bemærkelsesværdigt her er især forekomst af *Bredbladet Kæruld* og *Loppe-Star* samt en stor bestand af *Plettet Gøgeurt* og et mindre antal *Maj-Gøgeurt* i kanten mod tagrørene. Endvidere er der i 1988 fundet en lille bestand på ca. 10 eks. af *Bakkegøgelilje* på en skrænt ca. 100 m. nord for kæret. Antallet af blomstrende *Plettet Gøgeurt* i Frederiksborg Amts prøvefelt vest for kæret ved Troldebakkerne er steget jævnt fra godt 100 i 1981, 140 i 1984, 242 i 1989, 295 i 1996 og 240 i 1997. Også i maj 2009 er der fundet en god bestand her. Fra ældre tid er der kendt ekstremrigkærarter som *Sump-Hullæbe* og *Pukkellæbe* fra kæret. Den østlige og centrale del af kæret er truet af tilgroning med tagrør og pilebuske. *Plettet Gøgeurt* trives godt i den vestlige del, hvor militær aktivitet, bl.a. afbrænding, holder vegetationen lav.

Der er foretaget en nygravning af en sø i kæret, men den har ikke berørt de botanisk interessante partier.

Moseområdet syd for Andersonsvej nær Strandvejskrydset udgøres af *Pilesump* med stor-star samfund domineret af *Stiv Star* i åbne partier samt et overgangsrigkær med artsrig vegetation, bl.a. med en stor bestand af *Plettet Gøgeurt*, *Dværghør*, *Smalbladet Kæruld*, *Kær-Trehage*, *Hjertegræs*, *Blåtop*, *Alm. Fredløs*, *Alm. Star* i tuer, *Birk*, *Blågrøn Star*, *Bredbladet Mærke*, *Fløjlsgræs*, *Gul Iris*, *Hjertegræs*, *Kattehale*, *Kær-Snerre*, *Kærtidsel*, *Kær-Trehage*, *Lav Rannunkel*, *Lyse-Siv*, *Maj-Gøgeurt*, *Skov-Angelik*, *Vejbred-Skeblad*, *Vellugtende Gulaks*, *Blærestar*, *Knopsiv*, *Tormentil*, *Hedelyng*, *Hirsestar* og *Bakkenellike*.

Karsemose ved Nyhuse øst for Kulhusvej er et større moseområde på ca. 4.5 ha, bestående overvejende af overgangsrigkærvegetation med stor-star samfund gående over i et centralt rørsumpparti med et vandhul. Stor-star samfundet domineres af *Kær-Star* og *Tyakset Star* med *Knippe-Star* og *Næb-Star*. Langs randen findes i den sydligste og vestligste del lavtvoksende overgangsrigkærvegetation med en frem til 1990 overordentlig stor bestand af *Gøgeurter* (størrelsesorden 1.000 individer) med både *Maj-Gøgeurt* og *Kødfarvet Gøgeurt* i alle farvevariationer. På grund af tilgroning specielt med *Bjerg-Rørhvene* er orkideerne forsvundet. I dette parti findes også *Vinget Perikon* og *Trævlekrone*. Rørsumppartiet domineres af *Bredbladet Dunhammer*. Af øvrige, højere planter i Karsemose kan specielt nævnes *Ræve-Star*, men også *Alm. Fredløs*, *Alm. Mjødurt*, *Birk*, *Eng-Nellikerod*, *Fløjlsgræs*, *Gul Iris*, *Hjortetrøst*, *Kær-Snerre*, *Kåltidsel*, *Lyse-Siv*, *Rørgræs*, *Dunet Dueurt*, *Kær-Dueurt*, *Kær-Tidsel*, *Sump-Snerre*, *Eng-Rapgræs*, *Rød Svingel*, *Gåse-Potentil*, *Lav Ranunkel*, *Håret Star*, *Musevikke*, *Kruset Skræppe*, *Agertidsel*, *Tagrør* og *Sværtevæld*.

Karsemose er en lokalitet af største botaniske betydning (kategori I). Der foregår ingen naturpleje, og den er under tilgroning. Mosen har været botanisk overvåget fra 1983 til 1992.

En lille vældmose på ca. 0.2 ha i øvelsesterrænet 600 m ØNØ for Nygårde, og umiddelbart syd for det nye ammunitionsmagasin, er en botanisk lokalitet af stor betydning (kategori II). Her vokser bl.a. *Vinget Perikon*, *Stor Skjaller*, *Top-Star* samt *Kransnålalger*. Desuden ses *Mark-Rødtop*, *Sideskærm*, *Grenet Pindsvineknop*, *Lyse-Siv*, *Bredbladet Dunhammer*, *Knippe-Star*, *Glanskapslet Siv*, *Kær-Trehage*, *Nyse-Røllike*, *Sværtevæld*, *Vejbred-Skeblad*, *Toradet Star*, *Kærtidsel* og *Gråpil*.

Engfloraen

Et fugtigt engareal vest for Smedehuse og radiotårnet er blevet slået og ryddet maskinelt for vegetation i 1996/97 for at skabe frit udsyn fra morterstillingen og skydestillingen for 25 mm maskinkanon i skyderetningen mod vest. Dette har gavnet engfloraen på stedet. I maj 1997 fandtes her bl.a. en ny bestand af den truede orkidéart *Bakkegøgelilje* på ca. 60 planter. Desuden fåtallige arter som *Maj-Gøgeurt* og de to halvsvældne arter *Tyakset Star* og *Trenervet Snerre*. Herudover *Toradet Star*, *Mangeblomstret Frytle*, *Alm. Mjødurt*, *Rørgræs*, og *Engnellikero*d, *Bidende Ranunkel*, *Alm. Agermåne*, *Smalbladet Høgeurt*, *Vellugtende Gulaks*, *Alm. Hvene*, og *Markfrytle*. Engen er kraftigt udgrøftet.

På en eng sydøst for Karsemose ses bl.a. den typiske ferskengsart *Gul Fladbælg*.

Floraen i søer og vandhuller

Mange vandhuller på skydeterrænet er truet af udtørring og er helt tilgroede i pilekrat eller omgivet af ellekrat. Den øvrige vegetation er dermed overvejende bortskygget. En del af de soleksponerede søer og vandhuller har dog en god vand- og sumpplanteflora.

Typiske vandplanter i mange vandhuller og søer er *Vejbred-Skeblad*, *Svømmende Vandaks*, *Billebo-Klaseskærm*, *Grønalger sp.*(trådalger), *Vand-Pileurt*, *Liden Andemad*, *Stor Andemad* og *Korsandemad*, samt i de bedre vandhuller *Bladmossier sp.*, *Alm. Vandranunkel* og *Vandrøllike*. Typiske sumpplanter er *Bredbladet* og *Smalbladet Dunhammer*, *Grenet Pindsvineknop*, *Tagrør*, *Fliget Brøndsel*, *Bredbladet Mærke*, *Smalbladet Mærke*, *Bittersød Natskygge*, *Sværte-*

væld, Tigger-Ranunkel, Lav Ranunkel, Alm. Vandmynte, Gul Iris, Skjolddrager, Knippestar, Blærestar, Stiv Star, Alm. Mjødurt, Engforglemmigej, Lysesiv, Seljepil, Gråpil, Rødel, Krybhvene, Manna-Sødgræs og Rørgræs.

Af træer og buske omkring vandhullerne ses udover pil og rødel typisk *Hyld, Alm. Røn, Rynket Rose* og *Tjørn*.

Tilstanden af de enkelte søer og vandhuller på forsvarets egne arealer, herunder flora, er beskrevet i afsnit 10.7 under plejeforslag for vandhullerne.

Skovens flora

I nordenden af skydeterrænet nord for Hønsbakkevej, på forsvarets eget areal, ligger **Hønsbakkeskoven** (afd. 104 b,c,d,f,k,l,m, afd. 107 k,f) en 25 ha stor, 35-50-årig selvgroet *Birkeskov*. Den er opstået på et tidligere fugtigt område. I birkebevoksningen ses også indslag af selvgroet *Rødel*. Skoven er tæt, høj og ret mørk. I skovbunden er der dog et tæt tæppe af *græsser, bregner* og *hindbær*. Ellers ses der ikke mange blomsterplanter. Hønsbakkeskoven er det største, sammenhængende skovareal på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Hovedgårdens Strandkrat (afd. 109 c) sydøst for Christiansminde Hage består især af 35-årig *Ask* og *Ær*, men også med lidt 90-årig *Eg*, samt underskov af *Tjørn* med noget *Hassel* og *Bøg*, og med *Vedbend* voksende højt op i tjørnene. Af urter findes bl.a. *Firblad, Salomons Segl, Hulkravet Kodriver, Desmerurt, Korsnap, Vorterod, Bingelurt, Sanikel* og *Majblomst*.

Krat og levende hegn

Krattene ud mod kysten er på tør sandjord, og er forblæste og formet af vinden. De består overvejende af *Tjørn* og *Rosenarter*, bl.a. *Rynket Rose*. Der ses også spredte *Gyvelkrat*. På de lidt bedre jorde længere mod øst ses udbredte *Slåenkrat*, og på de mere fugtige dele også *birkekrat*.

De levende hegn er overvejende af løvtræ, og er en blanding af en række almindelige arter, såsom *Elm, Ask, Tjørn, Røn, Hyld* og *Slåen*.

Sletter

Floraen på de kulturpåvirkede græsarealer, benævnt "slette" på grundkortet, er præget af få, konkurrencedygtige arter, som favoriseres af gødskning, jordbehandling og lignende kulturpåvirkning. Det er typisk arter som *Alm. Kvik, Rød Svingel, Hundegræs, Vild Kørvel, Rejnfan, Døvnælde, Burresnerre, Draphavre, Agertidsej, Hvid Snerre, Lancet-Vejbred, Stor Nælde* og *Hvidtjørn*.

På slettearealerne, specielt på skydeterrænet vest for Kulhusvej, kan der dog også være forekomst af mere overdrevsprægede arter som *Fløjlsgræs, Alm. Torskemund, Smalbladet Høgeurt, Alm. Syre, Prikbladet Perikon, Læge-Oksetunge, Gul Snerre, Alm. Kællingetand* og *Bakke-Forglemmigej*, men altid kun i så sporadisk omfang, så det ikke berettiger til at kalde området for et overdrev i naturbeskyttelseslovens forstand.

Hvis kulturpåvirkningerne ophører, bortset fra terrænpleje i form af alm. slåning eller afbrænding, vil overdrevsfloraen dog atter indfinde sig i løbet af en årrække.

Lavfloraen på stendiger

Det tidligere Hovedstadsråd har i planlægningsrapport nr. 55 "Sten- og jorddiger i hovedstadsregionen" fra 1989 beskrevet den kulturhistoriske og naturhistoriske betydning af et udvalg af digerne i Jægerspris Kommune. Nogle af digerne har botanisk betydning i form af en særlig veludviklet lavflora. Et stendige i vestbrynet af Nordskoven havde 43 lavarter, bl.a. de sjældne

Lecanora orosthea, *Rhizocarpon geographicum* og *Rhizocarpon lecanorinum*, samt de hensynskrævende *Ochrolechia parella*, *Parmelia conspersa* og *Rhizocarpon distinctum*. Lavflo-
raen er bedst udviklet på diget nord for Skoven Kirke, hvor diget er mindre skygget end syd
for kirken, ud mod forsvarrets arealer.

7.6 Dyrelivet på Jægerspris Skyde- og Øvelsesplads

Pattedyr

Der er ikke fundet særlige oplysninger i litteraturen om pattedyrfaunaen på Jægerspris Skyde-
og Øvelsesterræn. Under Skov- og Naturstyrelsens feltregistrering blev der konstateret *Rådyr*,
Hare og *Ræv* almindeligt i terrænet. Der blev desuden set *Egern* i Jægersprislejren. Herudover
oplyser Jægersprislejren, at også *Grævling* forekommer. Der er fundet flere kolonier af
Dværgflagermus i hule træer. Lejren oplyser, at råvildtbestanden er god. Den anslås til ca.
100-150 individer, og der er formentlig en ret stor udveksling med Nordskovens bestand. Der
drives en meget selektiv jagt på gennemsnitlig kun 20-25 dyr om året.
Der skønnes ikke at være behov for at iværksætte særlige beskyttelsestiltag i forbindelse med
drifts- og plejeplanen overfor terrænets pattedyrarter, der alle er almindeligt forekommende i
det danske landskab.

Fugle

Skyde- og Øvelsesterrænet blev gennemgået nøje i ynglesæsonen 1997 med henblik på en re-
gistrering af områdets fuglefauna. Der blev konstateret ikke færre end 67 ynglefuglearter,
overvejende almindelige arter som er knyttet til kyst, overdrev, vådområder, landbrugsland,
krat og skov. Der blev også registreret enkelte fåtallige arter.

Der er ikke fundet tilgængelige oplysninger i litteraturen om fuglelivet på skyde- og øvelses-
terrænet. Området er f.eks. ikke omtalt i Dansk Ornitologisk Forenings landsdækkende regi-
strering af fuglelokaliteter fra begyndelsen af 1980'erne, eller dækket ved den landsdækkende
fuglelokalitetsregistrering i årene 1993-95 som en del "Projekt Fuglenes Danmark", finansie-
ret af Aage V. Jensens Fonde. Det skyldes først og fremmest, at området er lukket for offent-
ligheden.

I det følgende gennemgås fuglelivet i henholdsvis overdrevsområderne, vådområder, land-
brugsarealer, ved kysten og i skovene.

Fuglelivet på overdrevsarealerne

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er fuglemæssigt set først og fremmest kendt som et vig-
tigt fourageringsområde for rovfugle, både ynglende, trækkende og overvintrende. De græs-
klædte overdrevsarealer har en stor bestand af mus, som danner fødegrundlag for arter som
Blå Kærhøg, *Fjeldvåge*, *Tårnfalk* og *Musvåge* i træk- og vintersæsonen. Også fåtallige arter
som *Stor Tornskade* og *Mosehornugle* træffes regelmæssigt som vintergæster.

I yngletiden benytter de 2-3 lokale ynglepar af *Tårnfalk* det åbne terræn som fødesøgningsom-
råde. Et af parrene yngler i den lille skov Hovnæsbakken, som ligger på den af Stiftelsen ejede
del af skyde- og øvelsesterrænet. Et andet par er i en falkekasse på en mast i Jægersprislejren.
De 8-9 ynglepar af *Musvåge* i området benytter terrænet på tilsvarende måde, og det samme
gælder for flokke af *Allike*, *Råge* og *Krage*.

Karakterfuglen på de helt åbne overdrevsarealer er *Sanglærke*, som blev fundet ynglende med
mindst 25-30 par.

Agerhøne blev ved en tidligere gennemgang kun fundet med et enkelt par ved Strandstub, en art som tilsyneladende er gået tilbage på terrænet. Men i efteråret 2007 blev der imidlertid set 7-8 par, hvilket nok kan tilskrives, at opvækst af buske på slette- og overdrevsarealerne er holdt nede ved regelmæssig slåning. Dermed er agerhønen blevet en slags indikator på at plejeforanstaltningerne har virket, til gavn for det åbne land og dens tilhørende fuglefauna.

Jægersprislejren indgår nu som et af de områder, hvor tællinger af Agerhøns rapporteres til Danmarks Miljøundersøgelser.

Fasan er en almindelig ynglefugl på området. Betingelserne om foråret og gennem sommeren er generelt gode, selv om ræve, krager og skader gør et stort indhug i reder og kyllinger. Om efteråret og gennem vinteren kræves en tilskuds fodring eller vildtagre målrettet denne art samt Agerhøne.

På de mere frodige, lavtliggende dele af overdrevsarealerne blev *Bynkefugl* fundet med 7 par. Et par af den efterhånden sjældne ynglefugl *Stenpikker* blev set ved Brandbjerg, men det er uvist om de yngede. En koloni af *Digesvale* på 30-40 blev fundet i kystskrænten ved Christiansminde Hage, og 3 par i en lille grusgrav vest for Krøblingebakke.

I tørre krat på overdrevene, især tæt på stranden, fandtes ikke mindre 15 ynglepar af den fåtalige *Rødrygget Tornskade*. Andre arter som typisk er knyttet til krat i åbent land er *Tornsanger*, som blev fundet med 50-60 par, *Tornirisk* med 15 par samt *Gulspurv* med 7 par. Fuglearter, som er knyttet til mere frodige krat i det åbne land samt levende hegn, og registreret som almindeligt forekommende ynglefugle i området, er f.eks. *Løvsanger*, *Gransanger*, *Havesanger*, *Munk*, *Gærdesanger*, *Solsort*, *Grønirisk*, *Skovpiber*, *Fasan* og *Ringdue*. Også mere fåtalige arter som *Gråsisken* blev fundet med 7 par, *Stillits* med 2 par, *Spurvehøg* med 1 par og *Misteldrossel* med 1 par. Desuden sås en *Skovhornugle* i et tæt krat ved et lille vandhul i det åbne land i den kystnære del i maj måned, måske en ynglefugl. Den yngler i gamle kragere der.

Fuglelivet i vådområderne

De mange små søer og vandhuller på terrænet er ofte for små til at huse ynglende vandfugle, men enkelte steder blev de fundet. *Blishøne* yngler i Troldehøjssøen og i den store (nu næsten udtørrede) sø nord for Troldeskoven. *Gråand* yngede med 4 par, bl.a. i branddammen ved Andersonsvej, i vandhullet ved Christiansminde og i Jægerspriskanalen. Der er tidligere fundet ynglende *Gråstrubet Lappedykker* i vildtremisesøen nord for Troldegårdsvej, men søen er nu næsten udtørret.

Rastende *Fiskehejrer* sås ofte ved vandhuller, men de yngler ikke i området. Både *Landsvale* og *Digesvale* fanger insekter over vådområderne. *Landsvale* yngler på gårde og huse i området.

I moser og fugtige krat omkring vådområder hørtes hyppigt både *Nattergal*, *Gøg*, *Kærsanger*, *Havesanger* og *Bynkefugl*. Den fåtalige *Græshoppesanger* hørtes synge i mosen syd for Nygårde. *Rørspurv* blev fundet to steder, dels på strandengen helt i syd og dels ved Troldehøjssøen. *Rørsanger* sang i rørskov ved Troldehøjssøen, og blev fundet med unger i rørbræmme langs stranden ved Christiansminde Hage.

Fuglelivet på landbrugsarealer

Tornirisk, *Gulspurv*, *Bynkefugl* (2 par) og *Sanglærke* sås hyppigt i landbrugsarealerne ved Smedehuse, Seksgårde og Troldegårdsvej. En lille flok *Bysvaler* sås fouragere over en hestefold ved Nygårde, og yngler formentlig på gården. Den fåtalige skovfugl *Huldue* sås flyve fra ynglesteder i Nordskoven ud på markerne og søge føde.

Om efteråret benytter store flokke af rastende *Viber*, *Hjejler* og *Stære* stubmarkerne.

Fuglelivet ved kysten

Den fladvandede kyststrækning langs skydeterrænet rummer et rigt fugleliv, specielt af rastende fugle. Af ynglefugle blev fundet 2 par *Stor Præstekrave* (1 par på selve Strandvejen syd for Møllelys, 1 par på stranden i bugten ved Christiansminde Hage), 3 par *Strandskade* (2 par ved kysten i syd, 1 par ved Strandstub), 2 par *Vibe* og 2 par *Gravand* med ællinger. Langs kysten ses en del rastende og oversomrende *Skarv*, *Fiskehejre*, *Knopsvane*, *Ederfugl*, *Toppet Skallesluger*, *Svarthag*, *Sølvmåge*, *Stormmåge*, *Hættemåge*, *Stor Regnspejle*, *Lille Regnspejle*, *Mudderklire*, *Hvidklire*, *Rødben* og udfløjne unger af *Stær*.

Specielt om efteråret ses et større tal af rastende vadefugle på de udstrakte mudder- og sandflader ud for kysten.

Fuglelivet i skovene

I småskovene blev der udover en række almindelige skovfugle fundet flere fåtallige ynglefugle, som hovedsageligt er knyttet til gammel eller fugtig løvskov.

Gulbug blev fundet ved søen nord for Troldeeskoven. Et *Musvågepar* yngler i en lille bevoksning på forsvarrets areal, lige uden for Hovnæsbakken, og derudover er der fundet reder 5 steder i småskove uden for forsvarrets arealer, men fuglene benytter forsvarrets areal som fødesøgningsområde. I skovene yngler desuden 2-3 par *Spurvehøg*.

Et par oversomrende *Fiskeørne* holdt ifølge William Ross Andersen, Jægersprislejren, i 2006 til i Hønsbakkeskoven.

Sangdrossel er knyttet til fugtig skov, hvor den lever af snegle. Den blev fundet i Østergårds Plantage. *Misteldrossel* skønnes at yngle på terrænet med 2-3 par.

Af øvrige, mere almindelige, løv- og blandskovfugle blev i de fleste småskove truffet *Musvit*, *Blåmejse*, *Sumpmejse*, *Havesanger*, *Munk*, *Gærdesanger*, *Løvsanger*, *Gransanger*, *Ringdue*, *Solsort*, *Husskade*, *Gråkrage*, *Skovskade*, *Grønirisk*, *Dompap*, *Bogfinke*, *Rødhals*, *Gærdesmutte* og *Jernspurv*.

Nåleskovsarten *Sortmejse* blev fundet i nåleskov ved Storehøj og Troldeeskoven.

Fuglelivet ved militærbygninger

I Jægersprislejren yngler et par *Tårnfalke* i en falkekasse på en høj mast, og der findes flere par *Hvid Vipstjert*.

Krybdyr og Padder

I 1983 igangsatte det daværende Hovedstadsråd et overvågningsprogram for krybdyr- og padde-lokaliteter i Hovedstadsregionen med henblik på bevaring af bl.a. disse dyregrupperes leve- og ynglesteder og på dette grundlag påpege behov og metoder for pleje.

Til grundlag for arbejdet lå undersøgelser fra 1981 og 1982 foretaget af Landsforeningen Natur og Ungdom for Hovedstadsrådet. Disse undersøgelser påviste en meget kraftig tilbagegang for de to dyregrupper og belyste årsagerne hertil. Hovedstadsrådets overvågningsprogram videreførtes i Frederiksborg Amt fra 1990 og fremefter af amtet indtil amternes ophør.

De sjældne arter af padder er registreret gennem årlige optællinger på ynglelokaliteterne. Bestandsstørrelsen af voksne padder vurderes hovedsageligt ud fra antallet af kvækkende individer eller lagte ægmasser.

Til brug for overvågningen blev der i hovedstadsregionen udvalgt 11 undersøgelsesområder, som tilsammen omfatter de kendte eller sandsynlige forekomster af sjældne paddler. Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn blev udvalgt som et af disse 11, på grund af forekomsten af den sjældne *Løgfrø*.

Løgfrø på Jægerspris Skydeterræn

Løgfrøen er måske den paddeart der er gået kraftigst tilbage i Danmark. I perioden 1945-1990 er den forsvundet fra ca. 98% af sine levesteder, og den er nu kun yderst spredt og pletvist forekommende rundt om i landet. På Sjælland findes kun meget små bestande tilbage i nord-, vest- og sydsjælland i ganske få vandhuller. I Sverige er arten i akut fare for at uddø. Løgfrøen stiller en del krav til ynglevandhullet: Det skal være solbeskinnet, med rent vand, og uden fisk. Desuden er den meget afhængig af vandplanter. Hvis vandet ikke er rent nok dør æggene og går i forrådnelse. I den henseende er løgfrøen mere sart end de almindelige frøer. Gradvis overgødskning af et vandhul vil derfor før eller siden udrydde Løgfrøen. Haletudserne opvækst kræver ret solåbne, dybe vandhuller, der ikke tørrer ud om sommeren. Lidt ældre vandhuller med tilgroning af lav vegetation i kanten og mudret bund, synes at være de bedste ynglesteder. Undersøgelser foretaget af biolog Mogens Holmen, daværende Frederiksborg Amt, viser at Løgfrøens foretrukne vandhuller har artsrige forekomster af vand- og sumpplanter og af guldsmede. Typiske vandplanter i ynglevandhuller har vist sig at være Kors-Andemad, Butbladet Vandaks, Smalbladet Dunhammer, Tagrør, Bredbladet Mærke, Vandrøllike og Gul Iris. Vandhuller som Løgfrø synes at undgå har typisk planter som Glanskapslet Siv, Knæbøjlet Rævehale, Rørgræs, Vandpest, Vandstjerne og Vandpeberrod.

De voksne Løgfrøer lever på solåbne, tørre steder med lav vegetation og en let, oftest sandet jordbund, der tillader deres gravende levevis. Løgfrøen ligger nedgravet om dagen og ses derfor kun sjældent. Artens spredningsevne er ret ringe, og den skønnes kun at kunne nykolonisere ynglevandhuller inden for ca. 600 m fra et tidligere ynglested. I modsætning til de øvrige danske frøer og tudser, kan Løgfrøen heller ikke med sin svage kvækken tiltrække artsfæller fra andre vandhuller.

Med sit stedvist kuperede terræn og de generelt sandede jorder synes Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn favorabelt som landbiotop for Løgfrøer. De lysåbne forhold er mange steder en følge af forsvarrets kørsel i terrænet. En del af området er opdyrket, og disse dyrkede arealer er dårligt egnede som levesteder for Løgfrø, specielt hvor der foretages gødskning og sprøjtning af markerne. Desværre er de dyrkede arealer i nordenden af skydeterrænet netop sammenfaldende med Løgfrøens hidtil kendte forekomst. Desuden findes der fisk i nogle af vandhullerne, ligesom der tidligere enkelte steder har været foretaget fodring af ænder. Dette er nu ophørt. Begge dele har været med til at begrænse paddernes ynglemuligheder i de pågældende vandhuller. Flere vandhuller er endvidere stærkt beskyggede af omgivende træer og buske, der i nogle tilfælde er plantet som led i en vildtpleje. I den sydlige del af terrænet er visse vandhuller stærkt præget af skydningerne.

Det er derfor manglen på egnede *ynglevandhuller*, som er en væsentlig årsag til artens betrængte situation på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

På terrænet foretog Hovedstadsrådet i årene 1982, 1983, 1984 og 1988 en registrering og overvågning af 20 særligt udpegede vandhuller, heraf de 19 i terrænet vest for Kulhusvej og ét øst for. Det drejer sig om vandhul nr. 3, 5, 6, 8, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24 og 32 på drifts- og plejekortet, bilag 3. Af disse var nr. 18, 20, 22 og 23 i 1998 tørlagt og ændret til mose, men vil blive søgt genetableret, da de er tidligere løgfrøvandhuller. De resterende 7 vandhuller andre steder på terrænet eksisterede i 1998 ikke længere som vandhuller.

Løgfrøen blev fundet i skydeterrænets nordvestlige del, lige syd for Skoven. Den lille bestand søger med varierende held at yngle i forskellige vandhuller fra år til år. Foreløbig har bestanden haft held til at overleve på dette noget usikre grundlag, men sandsynligvis er en vandhulpleje nødvendig for at sikre arten i området på længere sigt. I 1982 blev flere individer hørt i søen nord for Troldegårdsvej (vandhul nr. 17). Denne lokalitet, som er en vildtremise, er den største sø på terrænet, og har muligvis tidligere været et vigtigt ynglested for Løgfrø. Den synes fortsat at rumme gode ynglemuligheder for Løgfrø, selvom den var næsten udtørret i 1997. I 1983 havde arten ynglesucces i et lille vandhul syd for Storehøjsvej ved Østergårds Plantage, men dette vandhul var i 1997 omdannet til mose. I 1984 blev der slet ingen Løgfrøer konstateret ved lytning i terrænet. I 1988 blev arten hørt fåtalligt fra et enkelt vandhul (nr. 18), hvor den ikke opnåede ynglesucces. I 1989 blev der ikke foretaget registrering.

Overvågningen videreførtes fra 1990 af det daværende Frederiksborg Amt, og har været gennemført hvert år siden, med de samme vandhuller. I 1990 blev der ikke hørt Løgfrøer. I 1991 hørtes 5 kvække i vandhul nr. 17. I 1992 hørtes 2 kvække i ynglevandhullet fra 1983, men det tørrede ud senere på sæsonen. I 1993 blev der ikke konstateret Løgfrø. I 1994 hørtes Løgfrø i ikke mindre end fire vandhuller, dels én kvækkende i vandhul nr. 22 i Skoven, dels 3-4 i vandhul nr. 18, dels én i nr. 20 (udtørret i 1998) samt 1 i vandhul nr. 17. I 1995 kvækkede 5-10 Løgfrøer i vandhul nr. 22 og 4-8 i vandhul nr. 19. I 1996 er der hørt 2 i vandhul nr. 19. I 1997 var alle vandhuller på terrænet så lavvandede eller udtørrede, at der ikke blev registreret Løgfrø. Dette kan dog også være en fordel, da hyppigt udtørrende vandhuller også ofte er fri for fisk.

I begyndelsen af 1950'erne fandtes der også Løgfrøer øst for Kulhusvej, ved "Nygårde", men herfra synes arten nu forsvundet. Arten blev i 1988 eftersøgt i et antal vandhuller omkring Nygårde og Louiseholm, men med negativt resultat.

Andre padde- og krybdyrarter

Under amtets registreringer er der i de undersøgte vandhuller fundet en del almindelige paddearter. Det drejer sig om *Lille Vandsalamander*, *Stor Vandsalamander*, *Skrubtudse*, *Spids-snudet Frø* og *Butsnudet Frø*.

Af krybdyr fandt Skov- og Naturstyrelsen i 1997 *Skovfirben* flere steder på terrænet. Det mere fåtallige *Markfirben* er også registreret på terrænet, specielt på de tørre overdrevsarealer. Biolog Peer Ravn fandt den i 1996 bl.a. på Troldehøje og Brandbjerg, og Skov- og Naturstyrelsen fandt den på Nissebakker i 1996. *Snog* ses almindeligt i flere moseområder, bl.a. i Karsemose. Der blev ikke fundet Stålmorm eller Hugorm, men begge arter forekommer formentligt.

Dagsommerfugle

Forekomsten af Danmarks dagsommerfuglearter blev kortlagt i løbet af de første år af 1990'erne gennem et storstilet projekt, kaldet Atlasprojektet Danmarks Dagsommerfugle, som var finansieret af Skov- og Naturstyrelsen samt Forskerakademiet, med støtte fra Verdensnaturfonden og Tuborgfondet.

Resultaterne fra projektet viser, sammen med Skov- og Naturstyrelsens egne undersøgelser, at der på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er registreret en særdeles rig sommerfuglefauna. Følgende arter dagsommerfuglearter blev konstateret under en registrering sammen med to repræsentanter for Lepidopterologisk Forening den 17. juli 1997:

Stregbredpande, *Stor Bredpande*, *Stor Kålsommerfugl*, *Lille Kålsommerfugl*, *Grønåret Kålsommerfugl*, *Hvid Admiral*, *Dagpåfugleøje*, *Nældens Takvinge*, *Nældesommerfugl*, *Markperlemorssommerfugl* (meget talrig), *Storplettet Perlemorssommerfugl*, *Sandrandøje*, *Græsrands-*

øje, Engrandøje, Okkergul Randøje, Skovrandøje, Guldhale, Blåhale, Det Hvide W, Lille Ildfugl, Dukatsommerfugl, Violetrandet Ildfugl, Dværghale, Alm. Blåfugl, Isblåfugl, Argusblåfugl (hyppig), Fempletet Køllesværmer, Sekspletet Køllesværmer, Minos-Køllesværmer og Grøn Køllesværmer. Herudover er der tidligere konstateret *Aurora*, Citronsommerfugl og *Vejrandøje*. *Eng-Perlemorssommerfugl* blev fundet lige uden for terrænet, og kan givetvis også findes i f.eks. Karsemose eller andre højstaudemoser med Mjødurt.

Argusblåfugl, *Mark-Perlemorssommerfugl*, *Guldhale*, *Violetrandet Ildfugl*, *Eng-Perlemorssommerfugl* og *Minos-køllesværmer* er alle klassificeret som "sårbare" (V= Vulnerable) på den danske rødliste over sjældne dyr og planter. Specielt *Markperlemorssommerfugl* blev fundet i stort antal. Alle arter er knyttet til overdrev som levested. Derfor har de store, velbevarede og ugødede overdrev på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, med deres rige og varierede flora, en meget stor betydning som levested for disse truede arter. En række af de øvrige registrerede arter er også knyttet til overdrev som levested, og en del af dem er fåtallige. Den sjældne *Guldhale* er knyttet til slåenkrattene på det åbne terræn som levested.

Interessant er fundet på skydeterrænet af *Violetrandet Ildfugl*, da den i de seneste år har været betragtet som værende uddød i Hornsherred. Den er knyttet til ugødede, blomsterrige overdrev og enge. Den sjældne *Hvid Admiral* er et skovdyr og findes i Jægerspris Nordskov. Den blev set som en strejfer ind på terrænet i afdeling 105 ved Vildtbondehus.

7.7 Fortidsminder og kulturhistoriske spor på Jægerspris Skyde- og Øvelsesplads

Jægerspris-egnen er overordentlig rig på fortidsminder fra forskellige perioder. Dette gælder også det militære skydeterræn, idet der her ligger ikke mindre end 2 storstensgrave fra yngre stenalder og 37 gravhøje, hvoraf de fleste formentlig er fra bronzealderen.

De to storstensgrave ligger umiddelbart op ad hinanden et markant sted, på den gamle stenalderkystskrænt ned til det gamle sund mellem Isefjorden og Roskilde Fjord i den nordvestlige del af terrænet. Den ene storstensgrav er den flotte "Mølleddyse" (se forsidebilledet), som indeholder to velbevarede jættestuekamre. Den anden er et mindre, velbevaret dyssekammer. Muligvis har dette oprindeligt med det store dobbelt-jættestueanlæg at gøre.

Gravhøjene er fortrinsvis koncentreret i terrænets vestlige del ud mod Isefjorden. Mod nord omkring "Troldehøj" ligger en større gruppe bestående af 14 gravhøje. Helt mod nord ligger den meget velbevarede og markante gravhøj "Storehøj". Ved "Nissebakke" ud til vandet ligger tre gravhøje og ved bugten omkring Christiansminde Hage og Strandstub ligger 11 gravhøje. Ved kysten vest for Hovedgård ligger en mindre højgruppe på tre, dog umiddelbart uden for det militære område. Øst for Kulhusvej ligger der tre gravhøje i Langevad Plantage. Fem gravhøje er dækket af tæt krat, og er således ikke synlige.

Alle fredede fortidsminder er beskyttet efter Museumsloven, jvf. kapitel 10.10 og er indtegnet på kortene.

På terrænet ses desuden et antal sten- og jorddiger, som stammer fra den tidligere opdeling af de landbrug som blev erhvervet i forbindelse med forsvarets overtagelse af arealerne. I Hovedstadsrådets planlægningsrapport 55 om "Sten- og jorddiger i hovedstadsregionen" er fremhævet digere, som har særlig kulturhistorisk betydning. Her fremhæves Christiansminde med lange stendiger omkring hovedgården samt udskiftningsdiger og skovgrænser. Af enkelt-diger skal især fremhæves stendigerne på begge sider af Kulhusvejen ved Christiansminde.

Markant er også et stort fredskovs-stendige, som strækker sig langs hele sydkanten af Jægerspris Nordskov, hvor den grænser op til forsvarets areal i afdeling 105, øst for Kulhusvej. Afdeling 106 er også omgivet langs hele syd- og østsiden af et stendige, bl.a. rundt om Brandbjerg. Desuden er Langevad Plantage omgivet af et stendige, som danner skel til forsvarets eget areal.

I skydeterrænet ses et stendige langs nordsiden af en sitkagranbevoksning nord for Nissebakkevej. Desuden et stort dige fra Seksgårde i øst til Isefjorden i vest, hvor strækningen øst for Strandvejen er et jorddige og vest for et stendige. Fire tilsvarende, parallelle jorddiger ses syd herfor, som danner skel mellem de gamle marker.

Sten- og jorddiger er beskyttet efter Museumsloven. Læs nærmere herom i nærværende plans kapitel 11.10. Digerne er også angivet på kortbilagene.

Herudover findes der et stort antal (ca. 120 kendte) arkæologiske anlæg som f.eks. grave, gravpladser, bopladser, ruiner, overpløjede gravhøje m.v. på terrænet. Lokalteterne er ikke-fredede fortidsminder, men det lokale arkæologiske museum, Museet Færgedgården, skal altid adviseres forinden jordbearbejdning.

Ved gravearbejder bør man derfor være særlig opmærksom på eventuelle arkæologiske interesser og hensyn. Jvf. i øvrigt afsnit 10.10.

Museumsloven administreres pr. 1. januar 2002 af *Kulturarvsstyrelsen*.

Øvrige oplysninger om arkæologiske registreringer findes på: www.dkconline.dk.

8 Nuværende militære anvendelse af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

8.1 Overordnede principper

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn består, som beskrevet dels af arealer, som Forsvarsministeriet i årenes løb har erhvervet, dels af arealer, der er lejet på åremål af Kong Frederik VII's Stiftelse.

Ejerforholdene er på plantidspunktet som følger af figur 2 side 13 i nærværende plan.

Skyde- og øvelsesterrænet er i øvelsessammenhæng delt op i sektor A, B, C, D, E, F og G. Sektorerne fremgår af skydekort Jægerspris, som benyttes af enhederne under øvelser, og som udleveres på sikkerhedskontoret på Hovedgården.

Sektorerne A og E ejes i store træk af Forsvarsministeriet, sektorgrænserne følger dog ikke ejergrænserne helt. Sektor A er beliggende vest for Kulhusvej, og udgør den nordlige del af skydeterrænet. Sektor E er beliggende øst for Kulhusvej, og omfatter Brandbjerg, Nygårde og området op til Nordskoven.

Sektorerne B, C, D, F og G med deri liggende bygninger (gårde og huse) ejes i store træk af Kong Frederik VII Stiftelse. Disse arealer m.v. er indlejet af Forsvarsministeriet. Sektor F og G er beliggende øst for Kulhusvej, mens sektor B, C og D er beliggende vest for Kulhusvej.

Hver sektor er underopdelt i delsektorer.

Enkelte huse reelt beliggende inden for terrænets grænser er fortsat privatejede.

8.2 Militære aktiviteter

I forbindelse med øvelser og skydetræning anvendes forsvarets standardvåben. Der anvendes såvel lette som tunge våben.

Placering i terrænet af faste stillinger i de respektive sektorer fremgår af nedenstående afsnit. Følgende våben kan anvendes inden for hver af følgende kategorier:

Artilleristillinger	155 mm Haubitz
Morterstillinger	60, 81 og 120 mm Morter
Kampvognsstillinger	120 mm Kampvognskanon
Nye våbensystemer	Forsvaret planlægger anskaffelse af nye våbensystemer, bl.a. maskinkanoner og granatkastere

Øvelser og skydetræning gennemføres i såvel dagslys som i mørke. I forbindelse hermed finder kørsel sted, herunder kørsel med bl.a. kampvogn, andre bæltekrøretøjer og større hjulkøretøjer.

8.3 Beskrivelse af uddannelses- og øvelsesfaciliteter

Skydninger

Jægersprislejrens skydeterræn indeholder følgende uddannelsesmuligheder

- Instruktionsskydning på traditionel langdistancebane
- Instruktionsskydning på selvmarkerende feltskydebane
- Enkeltmandsskydninger
- Sektorskydninger
- Enhedsskydninger på gruppe- og delingsniveau

Ovennævnte uddannelsesfaciliteter er udmøntet i følgende faste skydeanlæg.

Fast standpladser (tal henviser til en skydebanes nummer på Skydekort Jægerspris)

- Selvmarkerende feltskydebane (27)
- Bevægeligt mål-bane
- 600 m. skydebane (50)
- Pansermålsbane (11, 12 og 13)
- Skarpkastningsbane (42)
- Handlebane Nord (43)
- Handlebane Syd (39)
- Skydning under kørsel over siden (51)
- Skydning under kørsel over front/hæk (52)
- Reaktionsbane 1-4 (46, 47, 48 og 49)
- Selvmarkerende nærkampbane (38)
- Instruktionsbane A-E (5, 6, 7, 8 og 9)
- Feltskydebane 1 og 2 (1 og 37)
- Pistolbane syd (45)

Enhedsskydninger

Jægersprislejren kan opstille et antal gruppe- og delingsskydninger.

Enhedsskydningerne er under løbende revision og udbygning. Arbejdet er gennemført i perioden 1998 til 2005.

Følgende er revideret og udbygget (*tal henviser til en skydebanes nummer på Skydekort Jægerspris*): GRP I (29, 31, og 32), II (30, 31, 32, 33, 34, 35 og 36), IIA (30, 31, 35 og 36), III (40 og 41), IV (25 og 26), V (14), VI-skråning (15) og top (16) samt DEL II (17, 18, 19 og 20).

Stillingsområder for skydning med kampvognskanoner

1. Samskydning med deling II (Krøblingsbakke, koordinat 845967)
2. Standplads for skydning med enkelte kampvogn (pkt. 13, koordinat 845972)

Stillingsområder for skydning med artilleri

1. stillingsområder i sektor A, B, C, D, E og F. I alt 9.

Målområder for ART (artilleri), TMT (tung morter), MMT (middeltung morter) og LMT (let morter)

Målområder for ART, TMT, MMT og LMT er kyststrækninger i sektor A vest for Strandvejen, afgrænset af Hønsbakkevej i nord og Pyntvej i syd.

Bombesøgningsområde

Bombesøgningsområdet udgør vestlige tredjedel af sektor A langs kysten fra Strandstub i syd til sikkerhedsgrænsen nord for Troldehøj i nord.

8.4 Øvelsesvirksomhed

Terrænet øst for Kulhusvej er det egentlige øvelsesområde. Terrænet er egnet til afdelings- og underafdelingsleddet enhedsuddannelse.

Øvelsesområdet rummer følgende anlæg og faciliteter:

- I øvelsesområdet er der etableret steder, hvor passage af vandløb kan indøves.
- Der er indrettet bivuakområder i plantagen nord for Brandbjerg, i bevoksningen sydvest for Louiseholm, i Rævebakke, på Bøgebakke samt i kratområdet vest for Enghavekov. Desuden er et bivuakområde etableret i sektor D omkring den "gamle" Lillevangsbane.
- Der er etableret varningsanlæg med en raslebane i sektor E ved vestenden af Nygårdsvej.

8.5 Særlige militære bestemmelser og restriktioner

Landafspærring

Langs områdets grænser er der opsat sort/gul malede grænsepæle. Ved alle adgangs/indfaldsveje og yderligere med mellemrum bl.a. langs Kulhusvejen er der opsat forbudsskilte med teksten: "Skydeplads – adgang forbudt".

Adgangsveje og overkørsler for bæltekrøretøjer langs Kulhusvej til skydepladser m.v. er spærret med nummererede kæder.

På visse arealer er færdsel kun tilladt til fods. Det gælder Brandbjerg, Lygteholm og arealet omkring observationstårnet i sektor E.

Forhold omkring offentlighedens nuværende adgang fremgår af kapitel 9.

Øvelser er ikke tilladt omkring bygningerne Louiseholm, Nygårde, det lille hus på Nygårdsvej samt Christiansminde.

Søafspærring

Sejlsads, færdsel og ophold i afspærringsområdet er forbudt fra 1 time før skydningernes påbegyndelse og indtil skydningernes afslutning. Oplysninger om skydningerne bekendtgøres i dagspressen i form af skydeadvvarsler. Havet og kysten overvåges via radar, og der er aktuelt tre vagter til denne overvågning, heraf en på Hovedgården. Sikkerhedskontoret overvåger hele området ved hjælp af to radarer. Herudover er der manuel/visuel overvågning, samt radar med bemandede poster ved henholdsvis Post Nord og Post Syd.

Luftrummet

I luften er der oprettet 2 ”Restricted Areas” hvilket betyder at luftrummet er spærret for overflyvning op til 3600 m, afhængig af våben der skydes med.

Signalforbindelse

Under skydning og sprængning er der etableret en signalforbindelse via sikkerhedsradioer på spærrede frekvenser, der i sikkerhedstjenesten anvendes således:

Sikkerhedsnet mellem sikkerhedskontoret og sikkerhedsposter/radarstationer.

Skydenet mellem sikkerhedskontoret og skydende enheder.

Arbejdsnet mellem sikkerhedskontoret og terrænelement.

Brand

I forbindelse med brand er der udleveret en oversigt over brandveje og branddamme til Falck, Civilforsvaret, Brandvæsen og Politi. Herudover udleveres branddaskere og evt. rygsprøjter til de skydende enheder.

Kulisser

Faste kulisser er opstillet til støtte for måludpegning og observationstjeneste. Kulisserne må ikke udsættes for direkte beskydning.

De opstillede kulisser fremgår af Skydekort Jægerspris.

Relation til tilstødende arealer

Følgende områder må *ikke* indgå i militære aktiviteter: Studehave, Kohave, Slotshegn, Julia-nehøj, Færgelund, P-plads ved Over-Dråby Kirke, P-plads ved Skoven Kirke samt Fællesskoven.

Generelt

Ansvarsfordeling, særlige afmærkninger/afspærring, forhold med baner og anmeldelse af skyde- og øvelsesaktiviteter m.v. sker i henhold til Jægersprislejrens ”Blivende Bestemmelse” eller ved henvendelse til Chef Skydesikkerhed i Jægersprislejren.

9 Beskrivelse og evaluering af drift og pleje på terrænet i perioden 1998-2007

9.1 Indledning.

Drifts- og plejeplanen 1998-2006 blev underskrevet i september 1999, og indeholder i planafsnittet (kapitel 13) en overordnet *målsætning* for en fremtidig benyttelse, *retningslinjer* for pleje og naturgenopretning af arealerne i perioden samt en prioriteret *handlingsplan*, der giver et overblik over plejetiltagene.

Med udgangspunkt i planafsnittet i den tidligere plan indeholder nærværende del af planrevisionen:

- En beskrivelse af arealernes drift og pleje i perioden 1998-2006
- En beskrivelse af status for gennemførelse af handlingsplanen og de beskrevne retningslinjer
- En biologisk evaluering af de plejetiltag, der er gennemført i planperioden 1998-2006
- En generel beskrivelse af plejetilstanden på skyde- og øvelsesterrænet i 2006

Evalueringen er en opfølgning af bestemmelserne i Forsvarsministeriets Miljøstrategi fra 2003, og skal dokumentere den biologiske effekt af de plejetiltag, der er gennemført i planperioden og dermed medvirke til at sikre, at der på forsvarsministeriets arealer fortsat opretholdes en naturtilstand, der skaber de bedste betingelser for bevarelse af den naturlige flora og fauna. Hermed bidrager forsvaret endvidere til opfyldelse af regeringens og EU's målsætning om at standse forringelsen af biodiversiteten inden 2010. Endvidere er forsvarets del af skydeterrænet udpeget som EU-Habitatområde. Med plejetiltagene er forsvaret med til at sikre den gunstige bevaringsstatus af området, og dermed opretholdelse af udpegningsgrundlaget.

9.2 En beskrivelse af arealernes drift og pleje i perioden 1998-2006

Fra 1. januar 2007 er Det Lokale Støtte Center (LSC) ansvarlig for drifts- og plejeplanens gennemførelse og det Lokale Støtte Element (LSE) udfører det praktiske arbejde. LSC for Jægersprislejren er placeret på Høvelte Kaserne, og varetager udover Jægerspris Skyde- og Øvelseterræn også Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads.

Driftsdivisionen i Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste vil forestå den overordnede sagsbehandling og *Forvaltningsdivisionen* i Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste vil være ansvarlig for overholdelse af EU-direktiver og national miljølovgivning i relation til drifts- og plejeplanens indhold (jvf. kapitel 3 for organisationsdiagram).

Pleje af de åbne arealer

Slåning af de åbne arealer sker årligt efter forskrifterne i drifts- og plejeplanen.

Der foretages rydning af birkeopvækst, tjørn og anden opvækst på større arealer, når der er midler til rådighed.

Pleje af vandhuller

Vandhullerne plejes efter forskrifterne i den eksisterende drifts- og plejeplan

Bekæmpelse af invasive arter

Der foretages løbende bekæmpelse af Rynket Rose på terrænet, særligt på kystsletten nedenfor Troldehøj, hvor problemet er værst. Bekæmpelsen har hidtil været en succes. Desuden bekæmpes Kæmpe-Bjørneklo og Japansk Pileurt.

Vedligeholdelse af veje, spor og grøfter

Der oprenses grøfter og drænrør ved overkørsler og i terrænet

Vedligeholdelse af øvelsesfaciliteter

Der foretages oprydning efter øvelse, tildækning af skyttehuller mv.

Skovdrift

Driften af de fredskovspligtige arealer varetages af Forsvarets Bygnings- og Etablissements-tjeneste. Bevoksningsvedligeholdelse gennemføres efter naturnære principper.

Jagt og vildtpleje på terrænet

Jagtretten i Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn udøves af Chefen for Lokalstøttecenter Nordsjælland tillagt Kommandant i Jægersprislejren, som udpeger en jagtofficer med et antal hjælpere. Jagten tjener bl.a. et repræsentativt og kontaktskabende formål i forhold til lokalsamfund og tjenestestedets naturlige samarbejdspartnere, herunder jagtforeninger, lokale statsskovdistrikter m.v.

Lokalstøtteelement (LSE) i Jægerspris foretager vildtpleje i overensstemmelse med nærværende drifts- og plejeplan.

Den udpegede jagtofficer har blandt andet til opgave at planlægge og gennemføre vildtpleje i Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn sammen med LSE Jægerspris og udpegede hjælpere (frivillige).

Jagtofficerens opgaver omfatter blandt andet:

- Tilsyn med vildtbestanden og iværksættelse af foranstaltninger, som tjener til at vedligeholde og ophjælpe en sund vildtbestand.
- Tilsyn med at der også for den øvrige del af faunaen, herunder især sjældne arter, skabes bedst mulige vilkår.
- Tilsyn med at jagtloven og øvrige bestemmelser vedrørende vildtpleje, jagt, regulering mv. på terrænet overholdes.
- Ansvarlig for planlægning og gennemførelse af jagter som Chefen for Lokalstøttecenter Nordsjællands nærmeste hjælper.
- Forvaltning af midler, der stilles til rådighed for vildtplejen, samt bortsalg af vildt.
- Koordination af vildtpleje og evt. regulering.
- Ansvarlig for årlig indberetning jf. Forsvarsministeriets Jagtbestyrers bestemmelser

På øvelsespladsen er der anlagt 11 vildtagre, som hovedsageligt drives som majsmarker. Det samlede areal er ca. 4 hektar. Der er endvidere opsat et antal foderautomater og fuglevildtet (fasaner) fodres, når vejret betinger dette, typisk fra august til april. Af hensyn til vandkvaliteten må der ikke fodres i og ved søer og vandhuller. Som opfølgning af den første drifts- og plejeplan er 4 vildtagre nedlagt i afdeling 102 for at tilgodese den sjældne løgfrø.

Der afholdes årligt et antal officielle jagtarrangementer, hvori gæster efter Chefen for Lokalstøttecenter Nordsjælland tillagt Kommandant i Jægersprislejrens indbydelse deltager sammen med ansatte.

Med baggrund i Forsvarsministeriets beslutning om, at der i samarbejde med Danmarks Jægerforbund, skal søges gennemført publikumsjagter eller jagt for nyjægere på Forsvarsministeriets arealer gennemføres årligt én jagt for nyjægere i Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn. Denne jagt gennemføres i samarbejde med de lokale jagtforeninger og Skov- og Naturstyrelsen. Med større mellemrum arrangeres en publikumsjagt.

Afhængig af bestandens bæredygtighed afholdes der 3-5 årlige jagter og kontaktarrangementer, hvor der skydes jagtbart vildt – dog ikke råvildt. Afskydningstallene ligger gennemsnitligt på 20 stykker vildt pr. jagt, fortrinsvist fasan, and, due, ræv, hare og enkelte snepper. Råvildtjagt foretages udelukkende med riffel (selektiv afskydning) af personer indbudt af Chefen for Lokalstøttecenter Nordsjælland med en årlig afskydning på 20 – 25 stk. Der afholdes årligt et antal rævejagter (gravjagter).

Miljøuddannelse

For at sikre at de medarbejdere, der til daglig beskæftiger sig med naturforvaltning på terrænerne har den fornødne viden om miljø og drift og pleje af naturarealer, har forsvaret - i samarbejde med Skovskolen og Skov- og Naturstyrelsen – sammensat et naturplejekursus for alle, der arbejder med naturpleje på forsvarets arealer. På kurserne gennemgås konceptet for drifts- og plejeplaner, og der uddannes i realisering af planernes forskrifter.

I Jægersprislejren har et antal af de nuværende medarbejdere gennemgået kurset.

9.3 Beskrivelse af status for gennemførelse af handlingsplanen og de beskrevne retningslinjer

Drifts- og plejeplanen 1998-2013 indeholder i kapitel 13.12 en prioriteret handlingsplan. Handlingsplanen er delt op i tre perioder og indeholder en prioritering af de pleje- og naturgenopretningstiltag, der er indeholdt i planen. Nedenfor gives status 2007 for gennemførelsen af denne handlingsplan.

1. prioritet (gennemføres inden for de første 3 år af planperioden, dvs. i perioden 1999-2001)

- Gennemførelse af førstegangstrydning og pleje af krat og lignende på mindst halvdelen af de arealer på drifts- og plejekortet, som er angivet som plejekrævende arealer og beskrevet i planens kapitel 10.2. Der lægges særlig vægt på plejeforanstaltninger på de centrale dele af skydeterrænet, Brandbjerg samt rørskoven neden for Troldehøj. Efterfølgende løbende slåning.

Status: Handlingsplan er gennemført. Alle de plejekrævende arealer er blevet slået og/eller ryddet to gange siden 2001, nogle endda flere gange. Nedslagsområdet syd for Nissebakker er brændt af, og plejen på den måde opfyldt.

- Gennemførelse af pleje og afmærkning af fortidsminder som beskrevet i planens afsnit 10.6 og bilag 6.
Status: Handlingsplanen er ikke gennemført. Pleje er ikke iværksat og mange gravhøje er ikke blevet afspærret. Bl.a. er gravhøjene Jomfrubrysterne for enden af Hønsbakkevej ikke afspærret. Der skal opsættes grønne og hvide pæle.

- Sløjfning af alle skyttegrave og -huller på kystskrænter, herunder Troldehøj.

Status: Handlingsplanen delvist gennemført. Nogle stykker er sløffet ad hoc, men projektet er ikke afsluttet.

- Fældning af sitkabevoksningen i Andersons Plantage og gentilplantning med Eg. *Status: Arbejdet er gennemført. Der står stadig nogle enkelte sitkagraner, en del væltede, men der er plantet og hegnet ny løvskov (eg). I østenden er bevaret lidt blandet løv af den oprindelige bevoksning.*
- Fjernelse af galgekulissen på toppen af Brandbjerg. *Status: Er gennemført.*
- Pleje af følgende 14 vandhuller: 4, 6, 8, 9, 14, 15, 17, 18, 20, 22, 23, 25, 32 og 34

Vådområde 4

Status:

Handlingsplan er gennemført. Der er foretaget pleje i 2004 i form af rydning af krat som foreskrevet. Vandhullet er imidlertid under tilgroning igen. Plejetilstanden skal derfor holdes ved lige.

Vådområde 6

Status:

Handlingsplan ikke gennemført. Der foretages ikke pleje i nedslagsområdet. Plejen foregår kun i form af afbrænding.

Vådområde 8

Status: Handlingsplan gennemført. Vandhullet er oprenset flot i 2002. Her er nu et fint vandspejl, og der er blevet lysåbent. En ny tilgroning er dog allerede startet, med små pilebuske langs kanten. Plejen skal holdes ved lige, og de små buske fjernes hurtigst muligt.

Vådområde 9

Status: Handlingsplan er gennemført. Der er i 2002 foretaget pleje som foreskrevet. Dvs. der er foretaget let skrab af bunden, og pilekrattet er ryddet, inkl. rødder. Vandhullet er nu lysåbent, og der har indfundet sig en rig moseflora. Der er unge pilebuske på vej op, men det er i småtingsafdelingen.

Vådområde 14

Status: Troldehøj Mose. Handlingsplan er ikke gennemført. Efter planen skal der ikke ske indgreb i selve søen, men rørskoven omkring den skal slås eller afbrændes for at genskabe lys og vækstbetingelser til den sjældne moseflora. Der pågår slåning af krat og rynket rose på strandfladen umiddelbart nord for.

Det store moseområde med rørskov syd for søen på strandfladen neden for kystskrænten ved Troldehøj har været delvist afbrændt langs kanten en enkelt gang omkring 2001, men har ikke været plejet siden. Denne enkelte afbrænding har dog ikke haft synderlig effekt, da rørskoven siden er skudt op igen. Plejen skal derfor være fortløbende for at virke. Afbrænding skal foretages i efterårs- eller vintermånederne i forbindelse med tør barfrost. Afbrænding bør foretages hvert år. Broen ved søen fjernes.

Vådområde 15

Status: Handlingsplanen er delvist gennemført. Det er vandhullet i sydøsthjørnet af Troldekov. Der er i 2004 fældet og tyndet omkring vandhullet langs syd- og vestsiden, som foreskrevet. Rydningen langs vestsiden er dog ikke helt tilfredsstillende. Her bør fjernes betydeligt flere af de store træer og krat. Desuden skal stubbe fjernes, så kørsel bliver mulig i fremtiden, så det kan holdes maskinelt ved slåning. Desuden skal det plejede stykke allerede nu holdes ved lige med en grenknuser. Unge pilebuske er hastigt på vej op igen.

Vådområde 16

Er ikke prioriteret i den første Drifts- og plejeplan, da forholdene for Løgfrø skønnedes gunstig på daværende tidspunkt. Imidlertid er der siden sket en tilgroning langs kanten, som nu skygger for vandhullet. En del af vestbredden er ryddet i 2006, men der bør fjernes mere opvækst i form af træer og krat på sydsiden, og eventuelle stubbe fjernes, så der efterfølgende kan foretages løbende maskinel pleje.

Vådområde 17

Status: Handlingsplanen ikke gennemført. Det er terrænets største sø, samt en vigtig løgfrølokalitet. I 2006 blev der som led i et praktikprojekt foretaget pleje i form af rydning af to kiler af nålebevoksning ud til vandet. Det er et fremskridt, som dog ikke er foreskrevet i handlingsplanen, men det gode plejetiltag bør fuldføres i form af rydning af alle graner samt alt krat omkring søen. Desuden foreskriver planen sløjfning af vildtagre med majs klos op ad søens østside, hvilket er sket. Vildtager på sydsiden samt den lille nord for skal også fjernes. Handlingsplanen foreskriver udjævning af opgravede brinker lang nordkanten, fjernelse af nyligt etablerede ø i nordenden i forbindelse med opgravning, samt fjernelse af den gamle bro til øen, hvilket ikke er udført.

Vådområde 18

Status: Handlingplanen er delvist gennemført. En løgfrølokalitet. Det er et lille vandhul midt på en mark, som er overgået til vedvarende græs af hensyn til løgfrø. Vandhullet er plejet i 2002 i form af rydning af alt pilekrat, så det nu ligger helt åbent på løgfrømarken, og ser meget fint ud. Vandhullet var dog næsten udtørret i juni 2006, men indeholder stadig lidt vand. I søen vokser vandplanter som Svømmende Vandaks og Manna-Sødgræs, og der gror mospuder på den udtørrede mudderbund. Døde mosesnegle ligger i et bælte på mudderen. Det er formentlig et fint løgfrøvandhul. Af plejeforskrifterne fremgår, at der skal foretages uddybning. Den nuværende udtørring bekræfter dette forslag. Bør derfor foretages.

Vådområde 20

Status: En løgfrølokalitet. Handlingsplanen er gennemført i 2002 med succes. Vandhullet er rensat op, og kanterne trukket ud, for at flade vandhullet ud. Det er nu lysåbent, med bredvegetation af Iris, Vejbred-Skebald og Dunhammer. I vandet er der Vandrøllike – et meget godt tegn. Der er dog ikke meget vand i søen. Pilekrat ud mod vejen bibeholdes, da det ikke er en del af lavningen. Det skal dog holdes i ave, så det ikke breder sig ind til vandhullet.

Vådområde 22

Status: Handlingsplanen er delvist gennemført. Det er et stort vådområde op mod skoven, tidligere omgivet af høje træer. I 2002 blev der fældet en del af de store træer. Det gav mere solindfald og varme til gavn for løgfrøerne. Tidligere udtør-ringer var også et problem i juni 2006, hvor søen var helt udtørret og mudder-bunden blotlagt. Pilekrat og store træer, der har været skåret ned, gror nu op igen. Ved pleje bør man starte med at rydde pil igen. Hvis det ikke hjælper, må man lave skrab. Vandhullet ser ellers godt ud. Der er masser af mosevegetation af star og gul iris. Vandhullet er naturligt, ikke et oprindeligt udgravet.

Vådområde 23

Status: Handlingsplan ikke gennemført. Den bestod i et let afskrab af hensyn til løgfrø. Der foreligger tilladelse hertil fra daværende Frederiksborg Amt. Det er en tilgroet lavning af ellesump, og en tidligere løgfrølokalitet. Imidlertid var vandhullet i den regnfulde sommer i 2007 fuld af vand. Vandet rækker helt ind i haven på en tilgrænsende sommerhusgrund. Der er derfor nu ikke længere behov for afskrab, men for en rydning af vegetationen. Vandhullet er vigtigt i relation til løgfrøbevarelsen.

Vådområde 25

Status: Handlingsplan er gennemført. Det er et meget fint, åbent og soleksponeret vandhul. Vegetation langs kanten i den vestlige halvdel er fjernet. Der er en god bufferzone på 3-4 m med god bredvegetation i form af iris og dunhammer. Vandet ser lidt grumset ud, og med grønalgkager. De store piletræer i nordøst bliver stående. Resten fjernes ved løbende vedligeholdelse.

Vådområde 32

Status: Handlingsplan er gennemført. Det drejer sig om grusgravsvandhullet ved Nygårde i sektion Echo. Handlingsplanen blev gennemført allerede i 2001, som det allerførste vandhul på terrænet. Søen blev gravet op og alle træer fjernet. Jorden blev genanvendt til at dække gravhøjene på Nissebakker af med, i henhold til plejeplanen. Ved opgravningen af søen blev der dannet en stejl skrænt af grus på nordsiden, som dog fik lov at blive stående, da der indfandt sig en koloni af digesvaler. I 2006 var kolonien dog væk. I 2006 var plejetilstanden af vandhullet stadig god, men der er begyndt at komme tagrør i vandet. Der er god forekomst af vandpileurt.

Vådområde 34

Status: Handlingsplan ikke gennemført. Den foreskrev opfiskning af trådalger fra en branddam i skoven. Imidlertid bør prioriteringen af dette vandhul tages op til revision.

I juni 2006 var nåleskoven nord for branddammen og op til denne ryddet på grund af stormfald. I den forbindelse er der også lysnet op ved tilkørsel til branddammen, ved fældning af graner. Selve vandhullet er imidlertid fortsat ikke særligt attraktivt. Det er dybt, med stejle brinker, cirkelrundt, og med stort set ingen bredvegetation. Vandfladen er dækket af andemad. Det er formentligt ikke noget godt paddehul, i og med der ikke er flydebladsvegetation tilbage, kun andemad. Der vokser lidt Bredbladet Dunhammer på kanten. Vandhullet bør nedklassifice-

res fra prioritet 1 til 3. Plejen består i at holde vandfladen fri for andemad og/eller trådalger.

- Opsigelse af bortforpagtning af afdeling 102 a samt nedlæggelse af to vildtagre øst for vandhul nr. 17. Arealet plejes efterfølgende med årlig høstet efter 20. juli. Afdeling 106 a vest for Brandbjerg samt 105 f ved Vildtbondedhus fortsætter som brak uden gødskning.

Status: Handlingsplan delvist gennemført.

Afdeling 102 på i alt 26,3 ha er overgået fra ager til vedvarende græs allerede i 2001, uden gødskning. Forpagtningsaftalen er opsagt, og forsvaret driver selv arealerne. Den tidligere forpagter slår og høster arealet én gang årligt, efter uformel aftale med og uden udgift for forsvaret. Dermed opfyldes plejebestemmelserne i handlingsplanen. Der er i 2007 efterladt store bunker skovaffald i forbindelse med skovning, men det er fjernet igen.

De to vildtagre øst for vandhul 17 er endnu ikke nedlagt. Handlingsplanen er derfor ikke gennemført her.

Slettearealer på 106 a er forpagtet ud, og drives som høstet uden gødskning. Slette på 105 f er udgået af drift, da det benyttes som gasrørsafprøvningsområde.

- Ved kontraktfornyelse af bortforpagtede landbrugsarealer som ejes af forsvaret, indføres samme vilkår for dyrkning som gælder for Skov- og Naturstyrelsens landbrugsarealer (beskrevet i kapitel 11.13 og 11.14). Udlægning af 5 meter dyrkningsfri bufferzone omkring alle vådområder på forsvarets arealer.

2. prioritet (gennemføres inden for de første 7 år af planperioden, dvs. i perioden 1999-2007)

- Gennemførelse af vegetationspleje af de resterende, plejekrævende arealer, som vist på drifts- og plejekortet og beskrevet i planens kapitel 10.2. Der lægges særlig vægt på afbrænding af plejekrævende arealer i den sydvestlige del af nedslagsområdet, lupintilgroede områder mellem Brandbjerg og Nygårde samt Karsemosen.

Status: Handlingsplan næsten gennemført. Alle de tørre arealer er ryddet og slået. Der er også foretaget rydning af pilekrat med grenknuser i Karsemosen, men rørskoven er ikke ryddet pga. manglende passabilitet. Arealer er afbrændt i nedslagsområdet.

- Pleje af følgende 6 vandhuller: 1, 3, 12, 19, 31 og 33

Vådområde 1

Status: Handlingsplan ikke gennemført. Det tætte krat skal ryddes, og vandhullet udvides, så de stejle brinker udjævnes. Selve vandhullet behøver ikke oprensning. Hvis der skal spares, kan man nøjes med at udjævne brinker på nordsiden.

Vådområde 3

Status: Handlingsplan gennemført. Der er ryddet mindre buske og træer hele vejen rundt om vandhullet. Men oprensning af vandhullet mangler fortsat. Desuden mangler fjernelse af større pilebuske omkring vandhullet for at skabe lys. Mud-der og organisk materiale bør renses op.

Vådområde 12

Status: Handlingsplan ikke gennemført. Opvækst af krat er ikke fjernet. Tilgroningen er nu (i 2006) massiv. Den skal fjernes, så den spændende hedeflora på grusbunden kan genskabes. Selve søen kan der ikke gøres noget ved, da vandstanden formentligt er styret af grundvandsstanden, og søen derfor er temporær.

Vådområde 19

Status: Handlingsplanen er gennemført. Der er ryddet træer omkring vandhullet, så det er blevet frilagt. Det er en branddam – og ret dyb og kold, men rydning af træerne vil hæve vandtemperaturen. Søen er et vigtigt levested for den sjældne Løgfrø. I 1995 kvækkede her 4-5 Løgfrøer, og i 1996 blev der hørt to. Det er vigtigt, at den omgivende vildtuger ikke dyrkes og gødes, og den bør konverteres til vedvarende græs, som bliver slået.

Vådområde 31

Status: Handlingsplan er ikke gennemført. I juni 2006 er vandhullet truet af udtørring. Plejeanvisningen består i, at den flydende vegetationsmåtte fiskes op. Hele bredzonen bør renses op, men det er et stort projekt.

Vådområde 33

Status: Handlingsplan ikke gennemført. Plejeanvisningen består i totalrydning af tæt pilekrat og bortgravning af organisk materiale i søen. Et stort projekt, som dog også kan blive virkeligt godt. I juni 2006 var vandhullet helt tørlagt. Det er tæt pilekrat med døde blade i bunden. Det er spørgsmålet om det kan betale sig at gøre noget. Stedet er nu ynglebiotop for et par nattergale. Det anbefales derfor, at projektet nedprioriteres, alternativt opgives. Hvis man beslutter at genoprette det delvist som vådområde, og samtidig tilgodese nattergalen, skal det ryddes på sydvest- og østsiden for vegetation i indhug (10-20 m), og opgraves kun punktvis med klart vand for ikke at udtørre. Det vil tiltrække frøer. Kan udføres med en gravemaskine.

3. prioritet (gennemføres inden for planperioden 15-årige periode)

- Pleje af følgende 4 vådområder: 13, 21, 28 og 29

Vådområde 13

Status: Handlingsplanen ikke gennemført. En kanal i søen er nu ret lukket af træer, og bør lysnes op. Dele af søen er tørret ud, og er helt tilgroet. Der er ikke foretaget pleje. Opvækst ryddes nænsomt på nord- og østside.

Vådområde 21

Status: Handlingsplan er gennemført. Branddammen er blevet åbnet op på sydsiden. En masse store træer og buske er fjernet. Der er helt åbent nu, og plejetilstanden ser god ud.

Vådområde 28

Status: Handlingsplanen er ikke gennemført. Vandhullet er en lavning i det åbne overdrevsterræn. Her er en smule pilekrat og især en masse tagrør. Der er et lille vandspejl i midten. Tagrørssump renses op i østenden, for at skabe en større søflade. Bør fortsat gennemføres.

Vådområde 29

Status: Handlingsplanen er ikke gennemført. En spændende sø op til Nordskovsbrynet. På nordsiden står kæmpe, flotte egetræer og en gammel rødæl. Egestammer rager ud over søen. På sydsiden er der opvækst af hylde, birk, pil, og rødæl i et bælte. Det er synd, da det kunne blive et utroligt godt vådområde. Bæltet på sydsiden bør derfor ryddes for at give lysindfald fra syd til vandhullet. De store træer på nordsiden bevares.

- Gennemførelse af andengangspleje af samtlige arealer på drifts- og plejekortet, som er angivet som plejekrævende.
Status: Handlingsplan er gennemført.
- Opsætning af ugle- og falkekasser på terrænet for at gavne rovfugle- og uglebestanden (projektet forventes forestået frivilligt af Dansk Ornitologisk Forening).
Status: Ikke gennemført. Dansk Ornitologisk Forening bør kontaktes.

Ikke prioriterede vådområder (prioritet 0)

Flere vådområder har fået prioritering 0 i den hidtidige drifts- og plejeplan. Følgende kan dog blive gode vådområder ved en plejeindsats, og bør derfor opprioriteres:

Vådområde 10

Er godt for fugle. De nærliggende bygninger er planlagt til nedrivning. Søen kan reableres i den sammenhæng. Søen bør åbnes op ved at de fleste store træer fjernes. Selve søen behøver ikke at blive renses op, da den ser god ud.

Vådområde 11

Vådområde 11 bør også plejes. Det er tilgroet i pil og popler. Det foreslås, at det åbnes på sydvestsiden og ryddes for vegetation, træer og buske. Der kan komme en god sø ud af det. Huset er p.t. beboet, men søen ligger på marken på den anden side af vejen.

Vådområde 26

En tilgroet, hestskoformet sø. Den er groet til i tagrør og lysesiv i midten, og med pilebuske langs kanten. Søen kan blive god ved at blive ryddet lidt for buske og uddybes i midten. Det skal gøres i efteråret, når den er ved at tørre ud. Godt vandhul for enkle midler. Der er frøer.

Vådområde 27

Ryddes for træer og buske minus markante træer, hele vejen rundt i 10 meters bredde fra kant. Stejle brinker udjævnes 5-10 meter med ca. 30-50 meters mellemrum. Jorden trækkes op på siden og jævnes ud.

Vådområde 30

"Svanehalen". Elle- og birketræer langs kanten er fældet i 2006. Grupper er efterladt. Søen er nu blevet meget flot. Åbne arealer ved slåning. Der yngler gæs og ænder i 2007. Bør opprioriteres, og vedligeholdes løbende.

Status for opfyldelse af generelle retningslinjer

Foruden den prioriterede handlingsplan indeholder drifts- og plejeplanen 1998-2013 en række generelle retningslinjer:

Retningslinjer for øvelsesaktiviteter

Retningslinjer vedrørende gravning, kørsel, skydning og færdsel i terrænet skal sikre terrænet mod blandt andet nedslidning. Retningslinjerne blev illustreret på planens øvelseskort og blev indarbejdet i de gældende "Blivende Bestemmelser" (BB-Jægerspris).

Status: Retningslinjerne er blevet overholdt i planperioden.

Arealretablering

Af den hidtidige drifts- og plejeplan fremgår det, at det påhviler den enkelte bruger af terrænet at efterlade terrænet i intakt og funktionel stand. Således skal gravearbejder sløjfes, veje rengøres og afmærkningsmateriel (f.eks. minestrimmel) fjernes.

Status: Det overholdes ikke i tilstrækkelig grad. Eksempelvis bliver huller ofte liggende.

Placering og etablering af nye militære anlæg og øvelsesfaciliteter

Den hidtidige drifts- og plejeplan tog hensyn til etablering af en række nye anlæg og øvelsesfaciliteter, beskrevet af forsvaret i planens kapitel 9.3. Konkret drejede det sig om etablering af følgende anlæg:

- Ny gruppekampstilling syd for Troldekov. *Status: Er etableret.*
- Kampstilling for maskinkanon ved Smedehuse. To bevægeligt-mål baner i forbindelse med kampstilling. *Status: Ikke gennemført, da der blev meddelt afslag.*
- To bevægeligt mål-baner i forbindelse med kampstilling på Punkt 13. *Status: Er gennemført.*
- Etablering af vartningsplads og raslebane ved Nygårdsvej. *Status: Er gennemført.*

Retningslinjer for beskyttelse og pleje af fortidsminder og andre kulturhistoriske anlæg

Skov- og Naturstyrelsens fortidsmindekontor gennemgik i forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen 1998-2013 hvert enkelt fortidsminde på terrænet og udarbejdede en oversigt med forslag til hvilke plejeforanstaltninger, der burde gennemføres for at sikre og bevare det fremover.

Af den gamle drifts- og plejeplan fremgår, at alle fortidsminder på terrænet skal restaureres efter anvisningen og derefter plejes. Samtlige høje skulle endvidere afmærkes med pæle og et skilt med teksten "Fredet Fortidsminde. Al kørsel og gravning forbudt".

For at undgå ødelæggelse af de to gravhøje, der udgør Nissebakker, skulle disse restaureres og dækkes af en jordkappe.

Status: Handlingsplan ikke gennemført. I forbindelse med nærværende revision er alle fortidsminder blevet gennemgået igen af Skov- og Naturstyrelsen. Resultatet er, at fortidsminderne i 2007 fremstår stort set som i 1998 og der er med få undtagelser ikke foretaget egentlig restaurering/pleje af højene. De to gravhøje "Nissebakker" er blevet dækket af en jordkappe, der skal beskytte mod skud- og sprængningsskader. Jordkappen har fungeret efter hensigten og er fortsat intakt.

Af de i alt 40 fortidsminder mangler 23 helt afmærkning og 8 steder bør afmærkningen forbedres/reableres.

I forbindelse med gennemgangen af fortidsminderne i sommeren 2006 blev der konstateret friske skudskader på jættestuen "Mølledysse" beliggende på Troldehøj i den nordlige del af terrænet. Skudskaderne var sket i forbindelse med brug af en ny skydebane til brug i skydning med svært maskingevær. Beskadigelsen består af 45 mærker efter projektiler fordelt på de østvendte flader af stenene. På det nordlige kammers dæksten er tre-fire 20-25 cm store flager sprunget af stenens NØ-hjørne, hvor den hviler på hjørnestenen nedenunder. En stenblok ved det sydlige kammer er også ramt, hvorved den øverste del er revnet. Denne stenblok bidrager til at fastholde en delvist nedskredet dæksten over gangen. Denne dæksten er for længe siden skredet ud af oprindeligt leje, og da en støttende stenblok nu er afgørende svækket, er der risiko for at dækstenen ved erosion eller sætning vil falde ned. Kulturarvsstyrelsen har besigtiget skaderne, og har afholdt møde den 15. februar 2007 med forsvaret om sagen. Forsvaret har ved skudskaderne overtrådt museumsloven. Jættestuen skal genoprettes, og Nationalmuseet vil udarbejde overslag til løsning til stabilisering af dæksten, og fremsende til FBT.

For at hindre yderligere skader har Jægersprislejren i 2007 anlagt en jordvold mellem 12.7 skydebanen ("Violet") og Mølledys, således at der ikke kan ske skudskader fremover.

Retningslinjer for skovdriften

Som udgangspunkt skal de af forsvaret ejede skovarealer på Jægerspris skyde- og øvelsesteræn ikke drives forstligt. Skovene skal således overgå til naturtilstand uden forstlig drift, dog således at de fortsat kan anvendes til nødvendig øvelsesvirksomhed – herunder mulighed for rydning ved adgangsveje, anlæggelse af handlebaner m.v. Der må ikke foretages hugst, sankning, fjernelse af døde træer el.lign. Frederiksborg Statsskovdistrikt søges om dispensation herom fra Skovlovens § 18. De konkrete skove, der udtages af drift fremgår af drifts- og plejekortet.

Enkelte skove undtages fra denne retningslinje: Andersons Plantage, der fældes og gentilplanteres med eg. Østergårds Plantage samt andre små, nytilplantede granbevoksninger, der drives indtil normal omdrift, hvorefter de erstattes med løvtræ. Disse fremgår af drifts- og plejekortet.

Status: Den aftalte driftsform "naturtilstand uden forstlig drift" i løvtræbevoksninger er ikke fulgt i alle tilfælde, idet der i strid med planen er foretaget tynding i birke og ellebevoksninger (102 m, 103 h og 106 k).

Herudover er planen opfyldt, idet nålebevoksningerne er gradvis under afvikling og konvertering til løvskov.

Gennemførelse af skovplanen

Skovarealerne har i en årrække ikke været tilset af skovkyndige, hvorfor en del af skovarealerne primært rødgran- og sitkaarealerne var under opløsning op til 2004.

I 2005/2006 blev skovene gennemgået af FBT/FBE med det formål, at skabe robuste skove til gavn for uddannelsen af soldater samt øge skovenes biodiversitet.

Skovene vil - som forsvarets øvrige skove - i fremtiden blive drevet efter principperne i natur-nær skovdrift, hvorved skovene på sigt kommer til at fremstå som skove med flere forskellige træarter, med et stort selvfornyelsespotentiale og derfor varierende aldre hvilket gør dem mindre udsat for stormfald og sygdomsangreb.

For at skabe gunstige muligheder for bivuakering og skjul i vinterperioder indplantes også nåletræer idet løvtræer dog generelt har prioritet.

For at øge biodiversiteten vil enkelte træer blive efterladt til henfald.

Følgende aktiviteter er gennemført i fredskovsarealer i 2005-2006:

På Jægerspris Skydeterræn var sitkagran- og rødgranbevoksningerne som nævnt i kraftig opløsning.

Det samme var tilfældet for nåletræbevoksninger med østrigsk fyr, lærk og contortafyr.

Disse bevoksninger blev konverteret til robuste løvtræbevoksninger.

Østrigsk fyr og lærk blev skærmstillet og underplantet med bøg som hovedtræart.

Rødgran-, sitkagran- og contortabevoksninger blev konverteret med eg og lind som hovedtræart.

Oversigt over gennemførte aktiviteter

102 g ØSF	Skærmstillet. Hugst fra neden og hugst af tveger.
102 l LÆRK	Skærmstillet. Hugst fra neden.
102 o SGR	Skærmstillet. Hugst fra neden
102 m BIRK	Tyndet til fordel for de mest vitale træer. Hugst fra neden
102 r RGR	Afdrift fordi bevoksningen var i opløsning
103f ØSF	Skærmstillet. Hugst fra neden og hugst af tveger.
103g COF	Contortafyr fjernet. Trekanten mellem sporet og Storehøjvej uændret.
103 h REL/BGR	Tynding af rødæl til fordel for eg. Fjernelse af blågraner.
105m SKF	Hugst af skovfyr fra neden, samt tyndet til fordel for eg, bøg og
skovfyr	
105n LÆRK	Tyndet til fordel for de mest vitale træer
106c Vest RGR	Tyndet samt afretning af kanter
106c Nord for søen RGR	Afdrift fordi bevoksningen var i opløsning
106 c Øst for søen RGR	Tyndet – der blev etableret et snoet spor i bevoksningen.
106j SKF	Tyndet
106k BIRK	Tyndet til fordel for de mest vitale træer. Hugst fra neden.
107g SGR	Afdrift. Eg, skovfyr og østrigsk fyr bliver stående.

Følgende kulturmodeller blev anvendt:

1: Konvertering af RGR/SGR/COF til 50 % eg, 20 % ask, 20 % 10 % hassel, 10 % fuglekirsebær, 10 % skovfyr

2: Konvertering af ØSF/LÆR til 60 % bøg, 20 % lind, 10 % ask, 10 % spidsløn

Der blev plantet 21.750 planter og opsat ca. 3 kilometer vildthejn til beskyttelse af de nyplantede træer.

Begrundelsen for, at ovennævnte tiltag er gennemført uden at afvente færdiggørelsen af DPPL er, at en stor del af tilplantningerne har kunnet gennemføres med tilskud i planteperioden.

Retningslinier for landbrugsdriften

I forbindelse med drifts- og plejeplanen blev opnået enighed om et generelt forbud mod brug af kemiske bekæmpelsesmidler på såvel jorder med fri avl, jorder med græs i omdrift og arealer med vedvarende græs. Samtidig blev der udlagt gødskningsfrie bræmmer langs vandløb, skovbryn, læhegn samt søer og vandhuller. Omkring alle vådområder blev der ligeledes udlagt en bufferzone på minimum 5 meter, der skal friholdes for al dyrkning, jordbehandling og plantning.

Der må ikke udbringes gødning på vedvarende græsarealer, og for arealer i fri avl og græs i omdrift må der maksimalt tilføres kvælstof svarende til 80 % af kvælstofnormen.

En række arealer skulle tages ud af den landbrugsmæssige drift af hensyn til den rødlistede Løgfrø og for at genskabe den værdifulde flora. Der drejede sig om afdeling 102 a, 106 a vest for Brandbjerg samt 105 f ved Vildtbondehus.

Eksisterende vildtagre kunne bibeholdes med deres nuværende placering, bortset fra de to vildtagre i Løgfrøområdet nord for Troldegårdsvej, der nedlægges. Eventuelle nye vildtagre må kun anlægges på dyrkede landbrugsarealer (ikke græs- og høsløsearealer).

Status: Handlingsplanen er delvist gennemført. Kontrakt om dyrkning med forpagter er op-sagt på 102 a, og forpagter slår og høster fortsat arealet som vedvarende græs efter aftale med forsvaret, til gavn for Løgfrøprojektet. 106 a vest for Brandbjerg er forpagtet ud og drives som høslø. 105 f er udgået af drift, da den benyttes som forsøgsområde. De to vildtagre ved vandhul 17 er endnu ikke nedlagt (sommeren 2007). Der sprøjtes imod det i kontrakten aftalte på bortforpagtede arealer i fri avl – på forsvarets eget areal omkring Smedehusene.

Jagt og vildtpleje

Af drifts- og plejeplanen 1998-2013 fremgår at den daværende jagtintensitet kan opretholdes i planperioden. Jagt på agerhøns blev indstillet på grund af en meget lav bestand.

De eksisterende vildtagre kan bibeholdes med undtagelse af de to, der skulle sløjfes i Løgfrøområdet, (jf. ovenstående punkt) og fodring af fuglevildet kan fortsætte i hidtidigt begrænsede omfang. Fodring må ikke ske i og ved vandhuller.

Status. Vildtplejebestemmelserne er delvist fulgt. Der er stadig eksempler på, at der fodres ved vandhuller, i strid med forsvarets bestemmelser, f.eks. ved vandhul nr. 24 (branddam).

Retningslinier for brug af gødskning og sprøjtning

Arealer, der ikke dyrkes i landbrugsmæssig omdrift er ikke blevet gødet eller sprøjtet siden forsvarrets overtagelse eller leje af terrænet. Denne praksis skal i medfør af drifts- og plejeplanen fortsættes. Sprøjtning på og langs veje ophører. På landbrugsarealer ejet af forsvaret fastsættes fremover en gødnings-tilførsel på maksimalt 80 % af kvælstofnormen. Bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo og Japansk Pileurt kan fortsætte ved hjælp af punktsprøjtning med roundup, indtil problemet er løst. Herefter overgås til manuel bekæmpelse, såfremt planten skulle dukke op igen.

Status: Handlingsplan er således gennemført.

Retningslinier for offentlighedens adgang

Af drifts- og plejeplanen fremgår, at de eksisterende regler for offentlighedens adgang skal bibeholdes.

Status: Retningslinierne bliver fulgt. Der har desuden siden drifts- og plejeplanens ikrafttræden årligt været afholdt en række guidede ture i terrænet for offentligheden, med deltagelse af mange mennesker.

9.4 Sammenfatning af status for opfyldelse af handlingsplan og generelle retningslinjer

Sammenfattende kan det konkluderes, at en meget væsentlig del af de planlagte drifts- og plejetiltag er gennemført siden planens iværksættelse i 1999.

Pleje af åbne arealer

Handlingsplanen for pleje af de åbne arealer er mere end opfyldt, idet stort set alle de på drifts- plejekortet angivne plejekrævende arealer er førstegangsryddet, samt slået to gange siden 2001, visse af arealerne endda flere end to gange. Nedslagsområdet vest for Strandvejen, som er et risiko-område for kørsel med maskiner, er i stedet brændt af som en alternativ plejemetode.

Enkelte, mindre områder mangler endnu at blive slået/ryddet.

Plejen af de åbne arealer er det indsatsområde, som Jægersprislejren er nået længst med siden planens ikrafttræden.

Pleje af vådområder

Terrænet rummer 34 vådområder på de af forsvaret ejede arealer. Af disse er 24 prioriterede med hensyn til en særlig plejeindsats.

Af de førsteprioriterede 14 vådområder er **handlingsplanen gennemført** for de 7 og **handlingsplanen er næsten eller delvist gennemført** for de 4. Den er **ikke gennemført** for de 3.

Af de andenprioriterede 6 vandhuller er **handlingsplanen ikke gennemført** på nogle af dem.

Af de tredjeprioriterede 4 vandhuller er **handlingsplanen gennemført** på et enkelt, mens den **ikke er gennemført** for de 3 øvrige.

Samlet er handlingsplanen helt eller delvist gennemført for 12 af de 24 prioriterede vandhuller. **Første etape** er i store træk **gennemført**. **Anden og tredje etape mangler fortsat.**

Pleje af fortidsminder

Se afsnit 9.5 sidste del.

Drift af skov

Konvertering af de små nålebevoksninger til løv er under gennemførelse. Der er foretaget tynding i løvskov i strid med plangrundlaget. Man har i stedet for forskriften ”udtagelse af forstlig drift” fulgt driftsformen ”naturnære principper”.

Øvrige tiltag i handlingsplanen

Sammenfattende er handlingsplanen gennemført med hensyn til ophør af dyrkning på arealer i den nordlige del af terrænet og overgang til græs uden gødskning til gavn for den sjældne Løgfrø, samt med hensyn til fjernelse af galgekulissen på Brandbjerg. Derudover er der ved kontraktfornyelse af bortforpagtede landbrugsarealer indført begrænsning af kvælstofbrug, samt udlægning af 5 meter dyrkningsfri bufferzoner omkring vådområder. Der foregår ulovlig sprøjtning på dyrkede arealer ved Smedehuse.

Handlingsplanen er ikke gennemført hvad angår nedlæggelse af de to vildtagre ved vandhul 17, sløjfning af gamle skyttegrave og –huller på kystskrænten eller hvad angår opsætning af ugle- og falkekasser.

9.5 Plejetilstand 2006 og biologisk evaluering

I forbindelse med nærværende planrevision blev der i juni-juli 2006 foretaget en vurdering af terrænets generelle plejetilstand samt en biologisk evaluering af de gennemførte plejetiltag.

Åbne arealer

Plejetilstanden for de åbne arealer var i 2006 særdeles gunstig, som følge af en årrække med kontinuerlig rydning og slåning, og for visse arealer med høslæt. Der er nu tale om lysåbne, store, sammenhængende overdrev, heder og slettearealer, med kort vegetation. Tilgroningen er standset, og kratopvækst er fjernet fra store arealer. Der er fortsat små randområder man ikke har nået endnu, men langt hovedparten af de af forsvaret ejede arealer er i god tilstand. Generelt har plejen haft en utroligt gavnlig effekt, både flora- og faunamæssigt, men også landskabeligt og visuelt. Et landskab er blevet genskabt ved plejeindsatsen. Efterladte solitære træer giver et åbent, engelsk parklandskab. Mod vest er de åbne lyngheder og tørre overdrev i god tilstand.

Men det er meget vigtigt at plejen skal holdes ved lige, helst med en årlig slåning af hele terrænet, eller mindst hvert andet. Og gerne med en mosaikslåning.

Neslidning som følge af militær aktivitet er ikke et problem på Jægerspris-terrænet.

I nedslagsområdet er der et løbende behov for oprydning af ammunitionsrester.

Ved den biologiske evaluering af plejeindsatsen i juni 2006 blev det konstateret, at der er en god biologisk tilstand på de tørre, åbne naturtyper hede, overdrev og græsslette.

Den positive plejeeffekt på *floraen* kan især aflæses i fremgangen for de arter, som er knyttet til lys-åben bund. Eksempelvis er bestanden af den rødlistede orkidé Salep-Gøgeurt i god fremgang, og i 2006 er der dukket en ny bestand op på et slået stykke vest for Hovnæsbakken. Og i sommeren 2007 og 2008 blev der konstateret nye store forekomster, som nu findes på slåede overdrevsarealer i et bælte ca. 300-400 m fra kysten op langs denne. Der er tale om flere tusind nye individer. Dette er en rigtig god nyhed, da Jægerspris-terrænet rummer Danmarks største og dermed vigtigste bestand af Salep-Gøgeurt. Også orkideen Bakke-Gøgelilje, en sjælden art på Øerne, er dukket op flere steder på de "bukseben" der er ryddet som kiler mellem birkeskovene, vest for Kulhusvej. I disse kiler er der nu genskabt enge og overdrev.

Også orkideen Maj-Gøgeurt har haft gavn af slåning og pleje. I maj 2009 er således fundet en ny bestand af Maj-Gøgeurt i afd. 107 c på engen umiddelbart syd for indkørslen ad Hønsbakkevej fra Kulhusvej.

Vegetationen på hedearealerne i den nordvestlige del er også i god tilstand efter afbrænding. Øst for Strandvejen er et hedeareal ryddet og retableret, til gavn for lyngvæksten.

På de botanisk vigtige kystskrænter er bestanden af den sjældne Soløje god, som følge af slåningen. På strandoverdrevet neden for kystskrænterne er der foretaget massiv rydning af Rynket Rose, som dækkede store områder i et tæt krat. Resultatet er nu, at der atter er kommet en strandoverdrevsflora med karakter-arter som Engelskgræs, Bakke-Nellike og Nikkende Kobjælde.

Bestemte steder på terrænet er lupin fortsat et problem, især omkring Nygårdsvej, på sydsiden af Troldekovvej på tidligere panserbane vest for Nyhuse (104 r), nordsiden af troldekovvej (afd. 102 litra b) omkring vejkryds, samt vest for Sandbakke. Bestanden er svagt stigende, men svinger fra år til år.

Det er endvidere indtrykket, at de tidligere landbrugsarealer, som i forbindelse med forrige drifts- og plejeplan er overgået til vedvarende græs, gradvist er ved at antage overdrevskaraktter. Det gælder navnlig slettearealerne i nord mellem Troldegårdsvej og Storehøjsvej. Efter en årrække med høslet er græsset nu ved at være lavt, og flere forskellige blomsterplanter er ved at indfinde sig. Det er særligt positivt, set i forhold til kvaliteten af vandhullerne på stedet, som huser terrænets eneste bestand af den sjældne Løgrfrø (se nedenfor under vådområder).

Faunamæssigt kan den gode pleje også aflæses på pattedyr-, fugle- og sommerfuglefaunaen. Agerhøne og Sanglærke, som er knyttet til kort vegetation, er i fremgang på terrænets åbne arealer. Råvildtbestanden er vokset markant, og en række sjældne dagsommerfuglearter og køllesværmere har gode bestande. Således sås fine bestande af den sjældne Pimpinelle-Køllesværmer i juli 2006 – en art som i Danmark kun forekommer på Nordsjællands kyst. De truede dagsommerfuglearter Argus-Blåfugl og Markperlemorssommerfugl trives også godt, og har gode bestande.

Vådområder

Helt så lys ser plejetilstanden for terrænets vådområder ikke ud. Plejeforskrifterne er gennemført på 8 af de 24 prioriterede vandhuller og delvist gennemført på de fire. Der er foretaget oprensning, og udtynding af buske og enkelte træer. Der er også foretaget rydning i form af kiler ved de to søer, vådområdenummer 16 og 17.

Men desværre er kun få af vandhullerne i optimal plejetilstand. De fleste er atter under tilgroning, efter det første plejeindgreb. Erfaringerne har vist mange steder i landet, at rydning af pileopvækst i og omkring vandhuller er en vanskelig opgave, da pilen skyder meget hurtigt op igen. Derfor er vandhulspleje en løbende og krævende opgave, med mindre det lykkes at få fjernet pilen helt ved optrækning af rødder.

Bedst er plejeresultatet blevet i de fire vandhuller 8, 9, 20 og 32. Her var der i juni 2006 en nær optimal plejetilstand.

Den rødlistede paddeart Løgfrø findes kun inden for et meget begrænset område på skydeter-rænet. Den er konstateret i seks vandhuller, nr. 17, 18, 19, 20, 22 og 23, som alle er tæt belig-gende indenfor det areal i nordvesthjørnet, som er afgrænset af Storehøjvej og Troldegårdsvej (vandhul 22 ligger dog lige nord for Storehøjvej op til Skoven). Tidligere var dette areal en dyrket mark. Af hensyn til bevarelsen af Løgfrøen blev det i forbindelse med den første drifts- og plejeplan besluttet, at lade arealet overgå til vedvarende græs med høslæt, uden tilførsel af gødningsstoffer. Dette er nu gennemført med succes. Det næste var, at der skulle ske en pleje af selve vandhullerne. Af de seks vandhuller er plejen kun gennemført optimalt på et enkelt, vandhul 20. På to andre, vandhul 18 og 22, er plejen kun delvist gennemført, og på de sidste tre, vandhul 17, 19 og 23 er der ikke foretaget pleje, kun en mindre rydning ved vandhul 17. Dette er ikke et tilfredsstillende resultat, set i forhold til den forrige drifts- og plejeplans mål-sætning for at redde den sjældne Løgfrø på terrænet. Målsætningen lød således: *"Af særlig be-tydning i indsatsen er beskyttelsen af den sjældne Løgfrø. Genopretning og pleje af Løgfrøens vandhuller har derfor den højeste prioritet."*

Det anbefales derfor, at der hurtigst muligt iværksættes pleje på de manglende Løgfrøvandhul-ler. Vigtigst er det store vandhul 17, hvor de omkringliggende vildtagre bør nedlægges straks, af hensyn til vandkvaliteten i søen. Dernæst bør man igangsætte rydning af den resterende be-voksning træer og buske omkring søen. Desuden bør nordkantens brinker flades ud, og rester-ne af den gamle bro til øen fjernes.

Løgfrøen findes stadig på Jægerspristerrænet. I 2004 blev der genfundet en bestand af Frede-riksborg Amt, efter ikke at være blevet fundet i en årrække. Det var netop i den store sø ved Troldegårdsvej, vådområde nr. 17, hvor den mindre bestand blev genfundet. Dette understre-ger vigtigheden af, at netop dette vådområde underkastes en gennemgribende pleje.

Den biologiske evaluering af vandhullerne på terrænet i 2006 viste i øvrigt, at der var sket en mindre tilbagegang af de få ynglende vandfugle, overvejende blishøns. Gråstrubet Lappedyk-ker er forsvundet fra vandhul 17 på grund af udtørring, men ses nu til gengæld i en branddam, vandhul 7.

Spredt på terrænet er der et stort antal fugtige moselavninger. Navnlig i den sydvestlige del af terrænet, vest for Krøblingebakke, findes der mange af disse moselavninger. Langt de fleste er groet til i pile- og birkekrat. Den beskyttede naturtype mose er derfor truet på mange af disse små steder på terrænet, og dermed den flora og fauna der er knyttet til denne naturtype. Der forestår derfor også en større plejeopgave – i tråd med rydningen af de åbne arealer – i at få åbnet og genskabt disse moselavninger.

Fortidsminder

Af de i alt 40 fortidsminder mangler 23 helt afmærkning og 8 steder bør afmærkningen for-bedres/retableres. Nødvendige plejeforanstaltninger fremgår af kataloget bagest, bilag 9.

10 Hidtidige regler for offentlighedens adgang

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er i princippet opdelt i to områder af den N-S gående Kulhusvej. Området vest for vejen anvendes primært til skarpskydning med alle våbentyper samt som sprængningsområde, hvorimod det østlige område først og fremmest finder anvendelse som egentligt øvelsesterræn uden skarpskydning, herunder som bivuakeringsområde for skydende afdelinger. Som følge af denne brugsmæssige opdeling er status for så vidt angår civilbefolkningens adgang til de to områder også forskellig.

Skydeterrænet, som er hele det vest for Kulhusvejen omhandlede skarpskydningsterræn, er permanent afspærret for offentlig adgang på grund af dets intensive anvendelse til skarpskydning i praksis hele året rundt, samt ikke mindst under hensyntagen til de helt klare sikkerhedsrisici, der vil være forbundet med færdsel i dette område af personer uden detailkendskab hertil. Således er større områder i den vestligste del mod kysten - nedslagsområdet - simpelthen ikke farbart p.g.a. en meget udtalt mulighed for ikke-forsaget ammunition - dette uanset aktuel oprensning og opsamling. Endvidere er hele skarpskydningsområdet stærkt udbygget med diverse permanente anlæg som skydestandpladser, markørgrave og elektroniske installationer, som det ikke vil være forsvarligt at lade civilbefolkningen få uhindret adgang til. På denne baggrund har Jægersprislejren ingen planer om at ændre status for dette område som værende principielt permanent afspærret for offentlig adgang - også i de meget begrænsede perioder, hvor skarpskydning ikke direkte finder sted.

I svinget ved Jægerspris Hovedgård er der indrettet en privat, men offentligt tilgængelig, parkeringsplads. Offentligheden kan gående eller cyklende færdes ad Badevej til badeområdet Vesterstrand, samt ad nord-sydgående vej gennem Ballermosen, kaldet Ballermosevej. Lillevangsbane i det militære terræns sydvestligste hjørne umiddelbart nord for sommerhusområdet ved Dråby Strand er blevet nedlagt som skydebane. Lillevangsbanens område og stranden ud for er som konsekvens heraf ikke længere et fareområde. Derfor har Jægersprislejren tilladt offentligheden at passere langs kysten henover denne strækning på vej mellem sommerhusområdet og badeområdet ud for Badevej. Søterritoriet ud for Lillevangsbanen indgår dog fortsat i det militære terræns samlede fareområde. Badeområdet ud for Badevej er i sommerhalvåret dog udtaget af fareområdet og er i denne periode afmærket med røde, kugleformede bøjler. Badning og ophold må ikke foregå uden for det afmærkede område.

Kyststrækningen med tilhørende bagland nord for Lillevangsbanen op til Radarpost Syd er ikke militært område, og hører under stiftelsen. Her gælder naturbeskyttelseslovens almindelige adgangsbestemmelser for offentlighedens adgang til naturen.

Administrativt er det i flere sammenhænge tilkendegivet, at Kong Frederik VII's Stiftelse er en offentlig stiftelse i naturbeskyttelseslovens forstand, jfr. f.eks. Landbrugsministriets skrivelse herom af 22. januar 1971. Alle de af offentlige stiftelser ejede skove er derfor underkastet de samme regler for offentlighedens adgang som offentligt ejede skove, f.eks. statsskove. Hvad angår adgang til strande og udyrkede arealer gælder naturbeskyttelseslovens almindelige adgangsbestemmelser for strande samt for private, udyrkede arealer.

Offentligheden har altså adgang hele året rundt til at færdes langs stranden på strækningen mellem Radarpost syd og Over Dråby Strand, samt til at bade og færdes i sommerhalvåret in

den for det afmærkede havområde. Desuden til at færdes til fods og på cykel på Badevej og Ballermosevej, samt til at færdes på stiftelsens landværts arealer mellem Radarpost Syd og den tidligere Lillevangsbane efter naturbeskyttelseslovens almindelige adgangsbestemmelser for offentligt ejet skov samt for adgang til strand og private, udyrkede arealer.

For så vidt angår det øst for Kulhusvejen beliggende terræn - **øvelses- og bivuakeringster-rænet** - har Jægersprislejren i samarbejde med lokale myndigheder åbnet mulighed for offentlig adgang ad udpegede og afmærkede veje til visse terrænafsnit, der på grund af deres landskabelige karakter i særlig grad er attraktive for civilbefolkningen. Denne adgangsmulighed er kun relevant i de perioder, hvor der ikke foregår egentlige militære aktiviteter i området herunder øvelsesvirksomhed af hjemmeværnsenheder. Hjemmeværnet, med sin placering af et uddannelsescenter i netop dette område, udnytter terrænet intensivt og ikke mindst i week-ends.

Meddelelse om den mulige adgang for offentligheden fremgår af skiltning i området, herunder et af den stedlige turistforening opsat informationskort.

Af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræns samlede areal på i alt 1530 ha står forsvaret som bekendt kun som egentlig ejer af mindre end halvdelen. Den resterende del af terrænet af terrænet udgøres af arealer, der af forsvaret er lejede af Kong Frederik VII's Stiftelse på Jægerspris i henhold til en skriftlig overenskomst - senest af september 1991. Generelt for disse arealer, der både omfatter terræn øst og vest for Kulhusvejen, er det i overenskomsten anført, at afvigelser i de gældende bestemmelser for så vidt angår offentlighedens adgang skal forelægges et særligt koordinationsudvalg. Endvidere er en række områder, hovedsageligt øst for Kulhusvejen, der ikke anvendes til egentlige militære aktiviteter, fremforpagtet af forsvaret til landbrugsmæssig udnyttelse, hvilket i sig selv sætter en begrænsning for offentlighedens adgang hertil.

Endelig skal anføres, at offentlighedens adgangsmuligheder bl.a. tilgodeses ved en udstrakt imødekommenhed fra Jægersprislejrens side overfor anmodninger fra civile foreninger, organisationer, skoler m.v. om gennemførelse af samlede ledede orienteringsbesøg og -ture i terrænet, både i skydeterrænet og i øvelsesterrænet. Besøg af denne art, der gennemføres ledet af personel fra lejren, finder sted adskillige gange om året. Hertil kommer årlige arrangementer, "guede ture" m.m. aftalt mellem Jægersprislejren og kommunen, og annonceret i diverse aktivitetskalendere og lokale aviser. Lejlighedsvist åbnes der, efter nærmere aftale med lejren, endvidere adgang for Lepidopterologisk Forening med henblik på undersøgelse af insektlivet, både med hensyn til dag- og natsommerfugle, dvs. også med mulighed for lys- og sukkerlokning.

Desuden foregår der en række andre civile arrangementer efter aftale med forsvaret, bl.a. skydning, hundetræning, orienteringsløb, spejderarrangementer, udstillinger, rundvisninger etc.

Med hensyn til skydning findes der to skydebaner i terrænet, der drives af andre end forsvaret, nemlig en flugtskydebane i sektor E, der drives af Kulhuse Strandjagtforening, og en skydebane nord for Hovnæsbakken drevet af Jægerspris Skytteforening.

11 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger

11.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer

Forsvarets arealer er som hovedregel underlagt den samme lovgivning som øvrige offentligt ejede arealer. Ved at området er udlagt som øvelsesplads for forsvaret ligger der dog samtidig en accept af den militære brug af arealet, og dermed af at forsvaret skal have den fornødne frihed til at gennemføre den nødvendige uddannelse af forsvarets personel og enheder. Afvejningen i nærværende drifts- og plejeplan mellem den militære benyttelse og naturbeskyttelsesmæssige hensyn til øvelsespladsen terrænet forventes derfor at foregå i et samarbejde mellem de statslige myndigheder (forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen) og de administrerende myndigheder ved stat og kommuner, således at administrationen af relevant lovgivning sker ud fra en samlet vurdering.

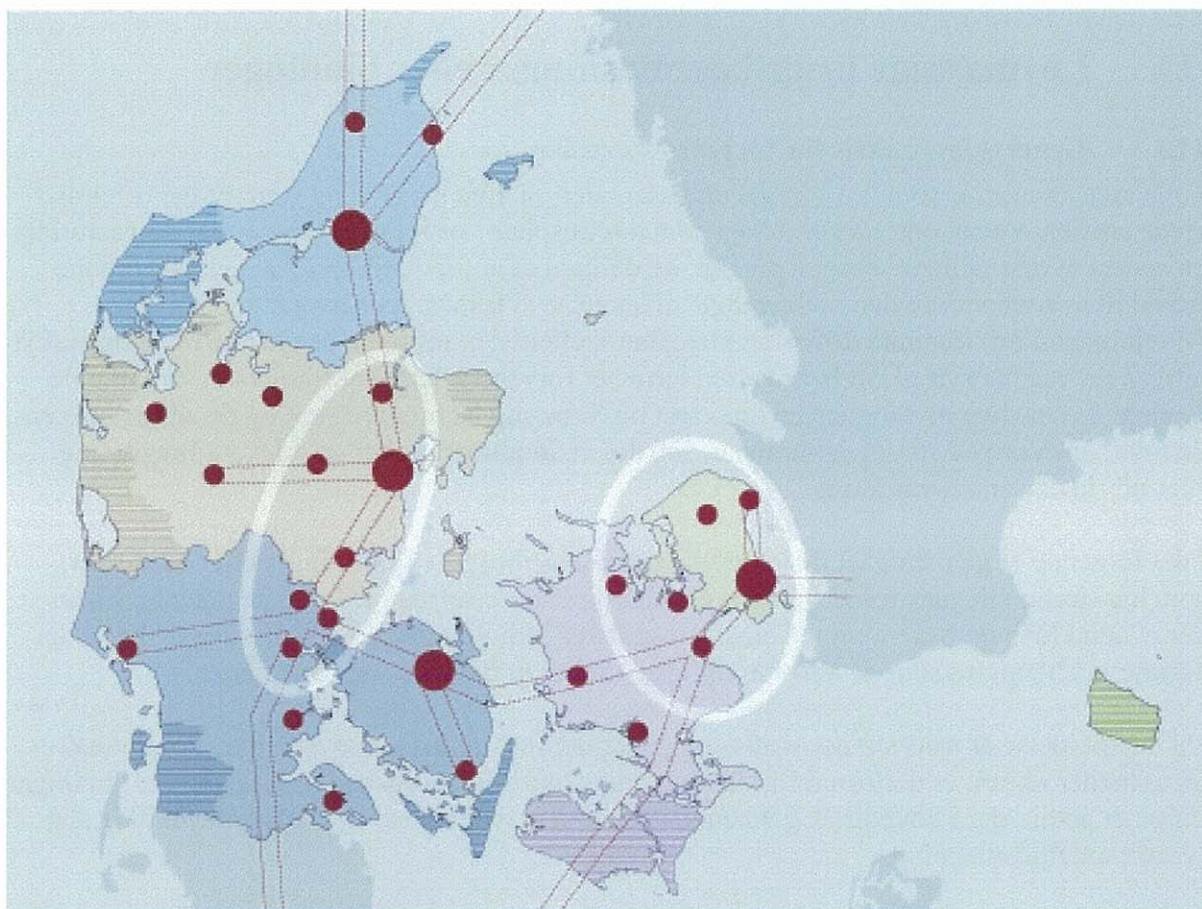
I det følgende er gennemgået de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger, som har særlig relevans for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Udover de nævnte, findes der et antal love og bekendtgørelser, som regulerer forhold i det åbne land, men de herunder anførte må betragtes som de absolut vigtigste i relation til drifts- og plejeplanen.

Da udarbejdelse af nærværende drifts- og plejeplan finder sted netop før en ny kommunalreform træder i kraft, er der forud for de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger og -bindinger indsat et afsnit, der i hovedtræk gennemgår hvilken betydning strukturreformen har for den fysiske arealplanlægning.

11.2 Kommunalreformen og det nye plansystem

Kommunalreformen, der trådte i kraft den 1. januar 2007, betyder nye vilkår for den fysiske planlægning i Danmark. Med kommunalreformen afskaffes amterne og den sammenfattende planlægning på regionalt niveau erstattes af en styrket landsplanlægning med nye værktøjer og en stærkere kommuneplanlægning.

Den nye kommunale Danmarks kort består af 98 kommuner fordelt på 5 regioner. Hvor det fremover bliver staten, der skal afstikke de overordnede retningslinier for planlægningen – dvs. have ansvaret for planlægningen af større tekniske anlæg af national og regional betydning, bliver det kommunerne, der skal implementere disse retningslinier og visioner i den faktiske og fysiske planlægning. Samtidig skal de 5 nye regioner udvikle en ny plantype – *de regionale handlingsplaner*, der skal fokusere på den overordnede og mere strategiske udvikling af regionens byer, landdistrikter og udkantsområder.

De fem nye regioner i Danmark. Kilde: Skov- og Naturstyrelsen

Landsplanredegørelse og landsplandirektiver

Der udarbejdes som sådan ikke en egentlig samlet landsplan, men miljøministeren skal efter hvert nyvalg til Folketinget fremlægge en *landsplanredegørelse* til brug for kommuner og de nye regioner. Landsplanredegørelsen er regeringens overordnede interesser og visioner for den fremtidige udvikling af landet og omhandler blandt andet hvordan planlægningen kan bidrage til at skabe et konkurrencedygtigt Danmark.

Når staten med kommunalreformen overtager ansvaret for den overordnede planlægning, udarbejdes der en række *landsplandirektiver*. I landsplandirektiverne planlægges større tekniske anlæg af national og regional betydning - f.eks. store vindmøller, infrastrukturanlæg m.v. – ligesom de omfatter konkrete planlægningsprincipper som for eksempel at sikre sammenhæng mellem infrastruktur og byudvikling.

Miljøministeren får med den ændrede planlov pligt til at gøre indsigelser mod en kommuneplan, hvis den strider mod nationale og regionale interesser.

Den regionale udviklingsplan

De regionale udviklingsplaner skal udtrykke hvad regionsrådet anser for vigtigt for den fremtidige udvikling af regionens byer, landdistrikter og udkantsområder. Den regionale udviklingsplan skal således fokusere på de overordnede og mere strategiske visioner for den fremti-

dige udvikling af regionen – især med vægt på at skabe sammenhæng internt i regionen på tværs af kommunegrænser.

Den regionale udviklingsplan skal således i modsætning til de tidligere regionsplaner ikke styre i detaljen og vil ikke have til opgave at foretage præcise udpegninger over hvor hvad skal lokaliseres. Det er fremover kommunernes opgave at gøre dette i kommuneplanerne. Regionsrådet kan dog stille forslag til kommune- og lokalplanlægningen med henblik på at realisere den regionale udviklingsplan, men kommunalbestyrelsen er ikke forpligtet til at følge forslaget.

Kommuneplan

Kommuneplanerne bliver fremover den bærende og helt afgørende plan, hvor borgere og virksomheder kan orientere sig om mål og regler for arealanvendelse i deres kommune og lokalområde. Med strukturreformen overtager kommunerne en række natur-, miljø- og vejopgaver fra amterne, og kommuneplanen skal fremover, udover de traditionelle kommuneplanemner, også fastsætte mål og retningslinier for de emner, som hidtil har været planlagt i regionplanerne. Kommunerne får således fremover kompetence til at planlægge deres egen udvikling – både i byerne og i det åbne land.

Indholdet i de 12 eksisterende regionplaner skal i løbet af de næste år indarbejdes i de 98 nye kommuner og de mange hensyn regionplanlægningen varetager, skal fremover sikres gennem en styrket landsplanlægning og kommuneplanlægning. I overgangsperioden, indtil der er vedtaget retningslinier i kommuneplanen, er det således de eksisterende regionplaner, der gælder.

11.3 Planloven

Bekendtgørelse af lov om planlægning (LBK nr. 518 af 11/6 2000) og efterfølgende *Lov om ændring af lov om planlægning* (udmøntning af kommunalreformen) har til formål at sikre en overordnet planlægning og hensigtsmæssig udvikling i hele landet og i de enkelte regioner og kommuner. Loven skal samtidig sikre, at planlægningen forener de samfundsmæssige interesser og medvirke til at værne om landets natur og miljø.

Hvor den overordnede landsplanlægning varetages af *landsplandirektiver*, udstikkes retningslinier for den enkelte region af Den regionale udviklingsplan. Udviklingsplanen må ikke stride imod landsplanmæssige interesser (landsplandirektiver) og fokuserer på de overordnede visioner for regionen.

For den enkelte kommune skal der foreligge en *kommuneplan*. Kommuneplanen fastlægger en hovedstruktur for hele kommunen og angiver de overordnede mål for udvikling og arealanvendelse i kommunen. Kommuneplanen udpeger bl.a. områder med særlig naturbeskyttelsesinteresse, beliggenhed af skovrejsningsområder, kvaliteten af vandløb og søer samt områder med drikkevandsinteresse. Det er den enkelte kommune, der er planlægningsmyndighed for kommuneplanerne. Planerne må ikke stride imod regionplanen.

Kommunalbestyrelsen kan endvidere udarbejde *lokalplaner*. Hvor kommuneplanerne gælder for hele kommunen, gælder lokalplanerne for et enkelt område og fastlægger mere detaljeret, hvordan området skal se ud. Lokalplaner skal altid udarbejdes før der gennemføres større bygge- og anlægsarbejder, herunder nedrivning af bebyggelse. Afgørelsen af om der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation træffes af kommunalbestyrelsen ud fra en samlet

vurdering. Opførelse af stationære kulisser-anlæg på et militært terræn i landzone er et eksempel på et anlæg, som normalt vil kræve udarbejdelse af en lokalplan. Kommunen er planlægningsmyndighed for såvel kommuneplaner som lokalplaner.

Zoneinddeling

I Planlovens kap. 7 opdeles landet i byzoner, sommerhusområder og landzoner, og begrænsninger for anvendelse i de enkelte zoneområder defineres.

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er beliggende i landzone. I henhold til Planlovens § 35 må der i landzone ikke uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen foretages udstykning, opføres ny bebyggelse eller ske ændring i anvendelsen af bestående bebyggelse og ubebyggede arealer.

Afgørelsen af, om zonetilladelse er påkrævet, træffes af kommunalbestyrelsen. På forsvarsarealer vil etablering eller flytning af permanente, militære anlæg og opstilling af faste terrænpunkter normalt kræve zonelovstilladelse.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som ikke er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

11.4 Status i Regionplan 2005

Regionplan 2005 er den sidste samlede regionplan for hovedstadsområdet (HUR). Når strukturreformen træder i kraft 1. januar 2007 nedlægges amterne og HUR og store dele af ansvaret for den fysiske planlægning overgår til kommunerne. Indtil dette sker, er det dog retningslinjerne i regionplan 2005, der umiddelbart gælder.

Regionplan 2005 har for de åbne landområder en række overordnede mål:

- At sikre landområdet som et attraktivt og åbent landskab, der både beskyttes og benyttes og rummer både jordbrugsproduktion, landskabs-, natur- og kulturværdier og friluftsliv.
- At de åbne landområder bevares og styrkes som værdifulde landskabelige og rekreative ressourcer i storbyregionen.
- At byen og den grønne struktur udvikles parallelt og at den klare grænse mellem by og land fortsat opretholdes.
- At landområdet bevares som et overvejende dyrket landbrugslandskab som også er af stor rekreativ oplevelsesværdi.

Landskabs-, natur- og kulturværdier i det åbne land

I Regionplan 2005 er de forskellige interesseudpegninger for det åbne land slået sammen med det formål at beskytte landskabs-, natur- og kulturværdierne i regionen. Nedenstående gennemgås de beskyttelsesområder, der er udpeget i områder omkring Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. I beskyttelsesområderne må der ikke ske indgreb, som strider imod de særlige værdier, som det er formålet at beskytte med udpegningen. Ved planlagte ændringer skal det således vurderes om det er foreneligt med de særlige værdier, eller om den pågældende bebyggelse, anlægget o.a. kan gennemføres, hvis der tages særlige hensyn ved placering og udformning.

I Regionplan 2005 fremgår det således, at Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er beliggende i

et område med *landskabelig værdi*. Områder med landskabelige interesser er særligt sårbare over for indgreb, som afgørende ændrer landskabsbilledet og store ændringer kan medføre at forskellene mellem de karakteristiske landskabstyper udviskes. Inden for de udpegede landskabelige beskyttelsesområder må der derfor som hovedregel kun opføres bygninger og nye anlæg, der er erhvervsmæssige nødvendige for driften af landbrug, skovbrug og fiskeri, eller bygninger, dog anlæg, som ikke slører eller forringer de særlige landskabsværdier.

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er endvidere beliggende i et område med *biologisk værdi* – *kerneområder og spredningskorridorer*, da det er et større sammenhængende naturområde, der rummer et rigt udbud af føde og levesteder, som giver mulighed for stabile og sammensatte plante- og dyresamfund. Vilde dyr og planter er først og fremmest sårbare overfor at deres levesteder forsvinder eller ændres så livsvilkårene forringes. For mange naturområder består risikoen – særligt i Østdanmark – i at de gror til og mister deres naturmæssige værdi med mindre der foretages egentlig naturpleje.

Af Regionplan 2005 fremgår det på den baggrund at der inden for de udpegede biologiske beskyttelsesområder ikke må gennemføres byudvikling, rekreative eller tekniske anlæg hvis det forringer eksisterende naturområder og levesteder, eller muligheden for at foretage naturgenopretning eller etablere nye levesteder i området som er egnede hertil og som mangler naturindhold. I forbindelse med indgreb i biologiske beskyttelsesområder forudsættes det, at der med udgangspunkt i regionplanens retningslinier og de lovgivningsmæssige krav vedr. naturbeskyttelse og landzoneadministration foretages en konkret vurdering af, hvilke naturtyper der berøres, om nødvendigt også af deres tilstand og konsekvenserne for de berørte arter og naturtyper.

Af Regionplan 2005 fremgår endvidere, at området er beliggende i et område med *kulturhistoriske værdier og kulturmiljøer*. Mange kulturhistoriske spor og selve fortidsminderne er beskyttet igennem Naturbeskyttelsesloven og Museumsloven. I områder med sådanne spor gælder ønsket om beskyttelse derfor i høj grad det omgivende landskab, hvor der ofte er sandsynlighed for at gøre fund.

De kulturhistoriske interesser i det åbne land omfatter dels synlige spor fra oldtid til nyere tid, f.eks. Stendysser, gravhøje, sten- og jorddiger som der findes en række af på skydeterrænet, og dels områder, hvor der ikke er synlige spor, men stor sandsynlighed for at gøre fund i jorden. Områder med kulturhistoriske interesser fra oldtiden er ofte sårbare over for indgreb i form af dræning og dybdepløjning, da det ødelægger evt. fund i jorden. Desuden er de fleste kulturhistoriske interesseområder sårbare overfor større byggeri og anlæg, skovrejsning, terrænregulering og fjernelse af karakteristisk beplantning.

Landbrug og skov

Dele af terrænet er udpeget som *Særligt Følsomme Landbrugsområder (SFL)*. SFL-områderne er udpeget af hensyn til beskyttelse af grundvand, vandmiljø og naturinteresser. I disse områder søges landbrugsdriften ekstensiveret via frivillige aftaler og dertil hørende tilskudsordning til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, hvor der kan ydes tilskud til miljøvenlige græs- og naturarealer, ekstensive randzoner, etablering af efterafgrøder, nedsat kvælstoftilførsel samt etablering af vådområder. .

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er endvidere beliggende i et område hvor *skovrejsning er uønsket* og hvor der ikke må plantes skov, fordi dette ikke er foreneligt med områdets landskabelige og biologiske interesser.

Vand

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er beliggende i et område med *drikkevandsinteresse*, hvor der i videst muligt omfang skal sikres en tilstrækkelig uforurenet og velbeskyttet grundvandsressource.

Skolegrøften er målsat efter *den lempede målsætning* på grund af dens funktion som vandafledning. Det indebærer en accept af, at den generelle målsætning (sikring af gode livsbetingelser for et alsidigt og naturligt dyre- og planteliv) ikke kan forventes opfyldt på grund af menneskelig aktivitet.

11.5 Kommuneplanlægning

Med kommunalreformen blev Jægerspris Kommune pr. 1. januar 2007 sammen med Frederikssund, Skibby og Slangerup Kommuner lagt sammen til *Ny Frederikssund Kommune*. Der er på plantidspunktet endnu ikke udarbejdet kommuneplan for den nye kommune, men i den eksisterende (og fortsat gældende) kommuneplan 2001-2012 for Jægerspris Kommune er der omtalt nogle få retningslinjer for skyde- og øvelsesterrænet. Det fremgår således her under de generelle rammer for det åbne land, at: *Jægersprislejren og det militære øvelsesterræn anvendes som et offentligt formål til militære aktiviteter*. Desuden hører området med ind under de såkaldt *oplevelsesrige landskaber*, og det er del af kommunens *kystområder*. På denne baggrund er *skovrejsning uønsket*, det vil sige at det er et såkaldt minusområde for skovrejsning.

11.6 Status som internationalt naturbeskyttelsesområde, Natura 2000

Den del af forsvarets eget areal, der ligger vest for Kulhusvej (i alt 569 ha) er ved Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder, udpeget som EF Habitatområde nr. 235, "Jægerspris Skydeterræn". Se også kapitel 5 herom med kort over afgrænsning.

Området er hermed en del af et sammenhængende netværk af naturbeskyttelsesområder kaldet *Natura 2000*, der skal sikre en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter, som er særligt truede, sårbare, sjældne eller beskyttelseskrævende i øvrigt på europæisk plan.

EF habitatområde

Habitatdirektivet fra 1992 (rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer) forpligter EU's medlemsstater til at bevare naturtyper arter, der er af betydning for EU.

En af hovedhjørnestenen i gennemførelsen af habitatdirektivet er udpegning af særlige udpegningsområder, de såkaldte habitatområder. I disse områder skal der sikres eller genoprettes en *gunstig bevaringsstatus* for de forskellige naturtyper og arter, som det enkelte område er udpeget for. De arter og naturtyper et habitatområde udpeges for at beskytte, udgør områdets *udpegningsgrundlag*.

Kort over udpegningsområdet samt udpegningsgrundlaget for Jægerspris Skydeterræn ses i den såkaldte "*Natura 2000-basisanalyse*" for Jægerspris Skydeterræn, EF-Habitatområde 235. Basisanalysen er udført af daværende Frederiksborg Amt. Nedenfor kan læses en kort områdebeskrivelse fra basisanalysen. Basisanalyse kan læses i sin fulde længde på <http://www.vandognatur.dk/NR/rdonlyres/B087A76F-DB26-4D83-91CC-AEF7B1130EE4/0/Basisanalyse.pdf>

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området omfatter den del af Jægerspris skyde- og øvelsesterræn, der ligger ud mod Isefjorden nordvest for Jægerspris. Det består for en stor del af et sandet og stedvist kuperet morænelandskab, der på midten gennembrydes af et fladere, engang havdækket område. Meget af området var for længe siden agerland, men henligger i dag med lav bevoksning af overdrevsplanter. Overdrevs-, hede- og mosearealerne rummer en meget varieret og artsrig flora på grund af de forskellige geologiske forhold og fraværet af gødskning. Floraen opretholdes desuden som følge af forsvarets aktiviteter og naturpleje. Spredt i området findes mindre skovparceller med både nåle- og løvtræ og desuden rene vandhuller, der er grundlag for en artsrig padderfauna. En kant af Isefjorden indgår også i området.

Vigtigste naturværdier

Området er udpeget som EF-habitatområde (H133). Af udpegningsgrundlaget må især fremhæves de store, artsrige overdrev på hhv. sur og kalkholdig bund. De er bl.a. voksested for tusindtallige bestande af salep-gøgeurt og andre orkidéer, og de rummer en meget artsrig flora og sommerfuglefauna. Området indeholder desuden et stort rigkær ved Troldehøj foruden flere arealer af hede, tidvis våd eng og vegetation på stenet strand. Vandhullerne er især af typen med flydeplanter, men rummer stedvist også kransnålalger. I havet indgår både sandflader, der er tørre ved ebbe, og dybere dele af fjorden. Området er desuden udpeget for stor vandsalamander, der yngler i flere af de nordlige vandhuller. Her yngler også bestande af spidssnudet frø og den sjældne løgfrø, der ligesom områdets markfirben er internationalt beskyttede, men ikke indgår i udpegningen af Natura 2000-områder. I rigkæret er der for nyligt blevet opdaget bestande af skæv vindelsnegl og den i Østdanmark meget sjældne kildevældsvindelsnegl. Disse arter er dog foreløbigt ikke medtaget i udpegningsgrundlaget.

Trusler mod områdets naturværdier*Næringsstofbelastning*

Belastningen med kvælstof fra luften er af en størrelse, hvor tålegrænsen er noget overskredet for rigkæret, for de fleste af hederne og overdrevene og for et par af de tidvis våde enge. I Isefjorden er belastningen med kvælstof og fosfor for stor på grund af næringsstoffer, der dels er ophobet i bunden og dels tilføres fra land. Næringsstofferne vurderes her at være en trussel mod de marine naturtypers gunstige bevaringsstatus. Påvirkningen antages også at omfatte vandhullerne, selvom dette ikke er undersøgt i forhold til tålegrænser. Ynglemulighederne for stor vandsalamander vurderes derfor at kunne trues på langt sigt af næringsstofskabte forringelser af vandkvaliteten. Påvirkningen af rigkæret vurderes at have en negativ på effekt vindelsneglenes levested og på sigt at udgøre en trussel for dem.

Miljøfarlige stoffer

I Isefjorden vurderes forekomsten og belastningen med miljøfarlige stoffer at være en trussel mod bevaringsstatus for de marine naturtyper.

Tilgroning

Rigkæret og betydelige dele af overdrevene og de tidvis våde enge er under omfattende tilgroning med træer, buske, høje urter og græsser, mens arealerne af hede stedvis er under begyndende tilgroning. Tilgroning med høje sumpplanter eller overskyggende træer og buske vurderes at true stor vandsalamanders ynglemuligheder i nogle af vandhullerne. Det gælder desuden i akut grad for vindelsneglenes levested i rigkæret. Tilgroning fremmes bl.a. af næringsstoffer. I dele af området foretages der allerede med god effekt tiltag imod tilgroning. Teknisk vil dette dog være vanskeligt i områdets vestlige dele, hvor der kan ligge ueksploderet ammunition.

Hydrologi

Vandstanden i rigkæret og flere af de tidvis våde enge udviser udbredt tørlægning og tilgroning med tørbundsplanter som tegn på afvanding eller vandindvinding. Rigkæret indeholder desuden levestedet for vindelsneglene, der er sårbare overfor sænkning af vandstanden.

Invasive arter

Rynket rose, rød-gran, bjerg-fyr og mangebladet lupin er arter, som ikke er naturligt hjemmehørende i dansk natur, og som fortrænger det vilde plante- og dyreliv. Disse arter er foreløbig især blevet påvist på arealer af surt overdrev og tidvis våd eng.

Andre trusler

Forsvarets anvendelse af havområdet som skydeområde og den efterfølgende oprydning vurderes i vist omfang at påvirke de marine naturtyper. Det kan ikke udelukkes, at fiskeriet efter blåmuslinger tæt udenfor området kan kan påvirke marine naturtyper inde i det som følge af f.eks. sedimenttransport. I nogle af ynglevandhullerne for stor vandsalamander forekommer der større, fodrede bestande af ænder, hvilket er ugunstigt for artens ynglemuligheder. Heller ikke anlæg af vildtagre rundt om ynglevandhullerne er hensigtsmæssigt.

Igangværende pleje og genopretning

Jægerspris Skydeterræn er omfattet af en samlet drifts- og plejeplan for arealerne udenfor havområdet. Der gennemføres efter planen bl.a. slåning af arealer for at vedligeholde og fremme overdrevsvegetationen samt oprensning og kratrydning af vandhuller for at forbedre paddernes ynglebetingelser. Forsvarets kørsel og øvrige aktiviteter i terrænet medvirker stedvist også til at vedligeholde overdrevsvegetationen.

EF-habitatdirektivet fastsætter bestemmelser for administrationen af habitatområderne - bestemmelser som også gælder for fuglebeskyttelsesområderne. Disse bestemmelser er bindende for myndighederne. Statslige myndigheder er direkte forpligtet af direktiverne på de områder, hvor myndighederne er tillagt kompetence efter national lovgivning. Tilsvarende gælder i de tilfælde, hvor statslige myndigheder har ejerbeføjelser på arealer, som er udpeget som internationalt naturbeskyttelsesområde. *Statslige myndigheder er således i sager om disse områder forpligtet til at varetage de naturbeskyttelseshensyn som direktiverne tilsiger.*

Områderne skal administreres, så der ikke sker forringelser af områdets naturtyper og levestederne for arterne, eller væsentlige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for. Derudover påhviler der en forpligtelse til på længere sigt at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter området er udpeget for. Planens drifts- og plejeforskrifter skal medvirke til at sikre dette.

De beskyttelseshensyn der skal varetages i de internationale naturbeskyttelsesområder er i almindelighed opfyldt gennem den eksisterende lovgivning vedrørende miljø, natur, planlægning m.v. Eksisterende lovlig anvendelse eller udnyttelse og aktiviteter som jagt og færdsel m.m. kan derfor *som udgangspunkt* fortsætte uændret. Udpegning af EF habitatområder berører ikke eksisterende lovlig anvendelse eller udnyttelse af ejendomme. Derimod berører de f.eks. stat og kommuners planlægning samt aktiviteter, som kræver tilladelse efter den eksisterende lovgivning, da bekendtgørelsen om de internationale naturbeskyttelsesområder fastsætter bindende retningslinier for statens og kommunernes administration af områderne.

Stat og kommuner skal ved behandling af ansøgninger om tilladelser og dispensationer efter naturbeskyttelsesloven, planloven, råstofloven, miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven, vandforsyningsloven eller okkerloven sikre, at en tilladelse ikke forringer de naturtyper, som er baggrunden for udpegningen eller forringer levevilkårene for de plante- og dyrearter, som områderne er udpeget for. Endvidere må der ikke gennemføres foranstaltninger, der medfører betydelig forstyrrelse af de nævnte arter. Alle nævnte loves øvrige interesser skal selvfølgelig fortsat varetages.

Miljømålsloven

Loven har bl.a. til formål at fastlægge rammerne for planlægning inden for de internationale naturbeskyttelsesområder. Af loven fremgår, at Kommunen skal sørge for at udarbejde en Natura 2000-plan for de internationale beskyttelsesområder efter forudgående drøftelse med de berørte statslige myndigheder.

Loven beskriver endvidere kravene til Natura 2000-planens indhold. Planerne skal dels indeholde en basisanalyse, et mål for naturtilstanden samt et indsatsprogram (beskrivelse af, hvorledes de fastsatte mål opnås). Hér er det særligt interessant, at indsatsprogrammet ikke skal omfatte offentligt ejede arealer, for hvilke, der foreligger en plan for forvaltningsindsatsen, der er i overensstemmelse med de fastsatte mål for naturtilstanden.

Dette betyder konkret, at plejeforskrifter for Jægerspris Skydeterræn beskrevet i nærværende drifts- og plejeplan – såfremt de er baseret på basisanalysen og opfylder arealets målsætning – kan gøre det ud for et indsatsprogram.

Det skal her gentages, at de offentlige myndigheder er direkte forpligtet af direktiverne og dermed til at leve op til direktivernes beskyttelsesniveau.

11.7 Naturbeskyttelsesloven

I forlængelse af kommunalreformen og amternes nedlæggelse, ændres Naturbeskyttelsesloven med virkning pr. 1. januar 2007. Nedenstående beskriver de ændrede retningslinier, men da der på plantidspunktet endnu ikke er kommet en ny lovbekendtgørelse om naturbeskyttelsesloven kendes nummer og dato ikke.

Naturbeskyttelsesloven skal medvirke til at værne landets natur og miljø så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser omfatter bl.a. en række naturtyper, beskyttelseslinier for nogle markante landskabselementer samt offentlighedens adgang. Desuden indeholder ændringen af loven i 2004 bl.a. bestemmelser, der gennemfører EU's direktiv om beskyttelse af vilde fugle (EF-fuglebeskyttelsesdirektivet) samt dele af EU's Habitatdirektiv om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

Beskyttede naturtyper m.v.

Naturbeskyttelsesloven (NBL) indeholder en række bestemmelser om beskyttelse af naturtyper. Det drejer sig om:

- ♦ Søer, vandløb, heder, moser, strandenge, ferske enge og biologiske overdrev (NBL § 3)
- ♦ Klitfredede arealer (NBL §§ 8-11).

I det følgende gives en kort beskrivelse af, hvilke restriktioner der gælder for de beskyttede naturtyper, der forefindes på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Der henvises i øvrigt til siderne 20-53 i Skov- og Naturstyrelsens "Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper" fra 1993.

Søer og vandløb

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af naturlige søer, hvis areal er på over 100 m², eller af vandløb eller dele af vandløb, som af miljøministeren er udpeget som beskyttede efter loven. Dette gælder dog ikke for sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb.

Søer mindre end 100 m² er beskyttede, når de ligger i en af de beskyttede naturtyper, hvis samlede areal er på 2500 m² og derover. Søen vil her være beskyttet som en integreret del af området. Derudover er søer under 100 m² beskyttede, når de indgår som en del af et beskyttet vandløb eller ligger inden for fredskov.

Moser, overdrev og ferske enge

Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af moser, overdrev samt ferske enge, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med søer er større end 2500 m² i sammenhængende areal. Det skal her bemærkes, at *fortsat pleje* af arealerne i form af slåning, græsning o.lign., ikke strider imod denne bestemmelse.

Med ændringen af loven i 2004 slås det fast, at den beskyttede naturtype "overdrev" fremover defineres som såkaldte "biologiske overdrev", dvs. at det er områdets botaniske kvalitet, der er afgørende for, om området kategoriseres som overdrev, og ikke dets kulturhistorie, dvs. tidligere driftshistorie.

Småbiotoper mindre end 2500 m² er i øvrigt omfattet af beskyttelsesordningen, hvis de støder op til eller indgår i arealer med andre beskyttede naturtyper, og det samlede areal er 2500 m² eller derover.

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle generelle retningslinier for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens § 3, set i forhold til forsvarets anvendelse af øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner. Retningslinierne vedlægges som bilag 6. De beskyttede naturtyper administreres af kommunerne.

Beskyttelseslinier

Udover ovennævnte naturtype-beskyttelse fastsætter naturbeskyttelsesloven beskyttelseslinier for en række markante landskabselementer:

- ♦ Strande (NBL § 15)
- ♦ Søer og åer (NBL § 16)
- ♦ Skove (NBL § 17)
- ♦ Fortidsminder (NBL § 18)
- ♦ Kirker (NBL § 19).

Beskyttelseslinjerne administreres af kommunerne.

Strandbeskyttelseslinien

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbredder og kyststrækninger, som ligger inden for kystbeskyttelseszonen på 300 m. Beskyttelseslinjen var tidligere 100 m, men med **lov nr. 439 af 1. juni 1994** om ændring af lov om planlægning og lov om naturbeskyttelse (Beskyttelse af kystområderne) blev naturbeskyttelseslovens klitfrednings- og strandbeskyttelseslinie, jf. §§ 8 og 15, udvidet fra 100 m til 300 m.

Bestående forsvarsanlæg er undtaget fra denne beskyttelseslinie.

Søer og åer

Inden for en afstand af 150 m fra søer med en vandflade på mindst 3 ha og for vandløb, der er registreret med en beskyttelseslinie i henhold til tidligere lovgivning, er der forbud mod at placere bebyggelse (bygninger, skure, campingvogne, master m.v.), foretage ændringer i terrænet, beplantning o.lign. Midlertidige terrænændringer som nedgravning af ledninger kræver ikke dispensation, såfremt terrænet straks retableres til det oprindelige udseende. Vandløb med beskyttelseslinjer er vandløb, der pr. 01/09 1983 var klassificeret som offentlige, og som havde en bundbredde på mindst 2 m.

Skov

Indenfor en afstand af 300 m fra skove er der normalt forbud mod at placere bebyggelse. Denne bestemmelse gælder dog ikke for nye anlæg til egentlige forsvarsformål, der placeres indenfor de naturlige rammer af bestående forsvarsanlæg.

Fortidsminder

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af arealet inden for 100 m fra fortidsminder, der er beskyttet efter bestemmelserne i museumsloven. Ligeledes må der ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende.

Forbuddet gælder dog ikke for:

- ♦ landbrugsmæssig drift bortset fra tilplantning,
- ♦ gentilplantning af skovarealer, der ligger i en afstand af mindst 2 m fra fortidsmindet,
- ♦ beplantning i eksisterende haver samt
- ♦ sædvanlig hegning på jordbrugsejendomme

Internationale naturbeskyttelsesområder

Med lovændringen i 2004 er der i Naturbeskyttelsesloven indsat et afsnit om de internationale naturbeskyttelsesområder. Af kapitlet fremgår, at kommunalbestyrelsen skal iværksætte de foranstaltninger, der fremgår af Natura 2000-planen efter lov om miljømål m.v. for vandforekomster og internationale naturbeskyttelsesområder, dvs. forvaltningsplaner for hvert internationalt naturbeskyttelsesområde med henblik på at sikre en gunstig bevaringsstatus. På stats-ejede arealer skal de udarbejdede driftsplaner (f.eks. i statsskovene og på forswarets arealer) for ikke-fredskovspligtige arealer indgå i Natura 2000 planen.

Det fremgår endvidere, at kommunalbestyrelsen kan pålægge ejeren af en ejendom en drift, der er nødvendig for at naturtypen eller levestedet ikke forringes for de arter området er udpeget for.

11.8 Offentlighedens adgang til forswarets arealer

For forswarets områder reguleres offentlighedens færdsel igennem *Lov om ophold på og færdsel gennem forswarets skydeområder og andre militære områder* (Lov nr. 336 af 6/6 1991). Af loven (Lov nr. 336 af 6/6 1991) fremgår, at Forsvarsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om forbud mod ophold på og færdsel gennem forswarets skydeområder og andre militære områder.

Af den opfølgende bekendtgørelse (BEK. nr. 64 af 30/1 2002 *Bekendtgørelse om forbud mod ophold på og færdsel gennem forswarets skydeområder og andre områder*) fremgår, at offentlighedens adgang skal tilgodeses, når hensynet til sikkerhed samt uddannelses- og øvelsesvirksomhed tillader dette.

Dette betyder, at når der ikke foregår militær aktivitet på terrænerne (typisk weekender og lignende) vil øvelsespladsen normalt være åben for publikum efter de retningslinjer, der fremgår af drifts- og plejeplanen og ordensreglementet, der er placeret ved indfaldsveje til øvelsespladsen. Visse skydeområder og tekniske installationer kan være permanent afspærret for publikum af hensyn til sikkerhed i form af fare for udetoneret, sprængfarlig ammunition i området

Retningslinjerne kan endvidere findes beskrevet i forswarets interne bestemmelse: FKOBST 610-4, pkt. 8.

11.9 Plejepligt af beskyttede naturtyper og fortidsminder

Forsvaret har som en statslig arealforvaltende myndighed pligt til at pleje de af sine arealer, som er registreret som beskyttet naturtype. Dette fremgår af "Vejledning om naturbeskyttelsesloven", udgivet af Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen 1993, afsnit 16.5 sd. 157, som lyder:

Efter lovens § 52, stk. 1, har amtskommuner og kommuner, som ejer ikke fredede arealer, der omfattes af bestemmelserne om beskyttede naturtyper og sten- og jorddiger i lovens § 3 og § 4, stk. i og om fortidsminder i §§ 12-13 pligt til at pleje disse. Denne pligt gælder dog ikke for vandløb og søer.

Plejepligten indebærer, at den pågældende myndighed har ansvaret for, at de pågældende områder ikke varigt skifter karakter. Dette opnås ved fra tid til anden at fjerne f.eks. selvsåede træer fra hede- eller engarealer.

Når staten ikke udtrykkelig er nævnt, skyldes det, at det forudsættes, at de statslige arealforvaltende myndigheder løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i en rimelig stand. Det bemærkes, at amtskommunerne i forbindelse med udøvelse af tilsynet i medfør af lovens § 73 kan gøre statslige arealforvaltende myndigheder opmærksom på eventuel manglende pleje.

Bemærk at bestemmelsen stadig gælder sten- og jorddiger, selvom disse nu er omfattet af museumslovens bestemmelser.

11.10 Museumsloven

Museumsloven (Lov nr. 473 af 7/6 2001 med senere ændringer) varetager den arkæologiske kulturarv. Den arkæologiske kulturarv omfatter spor af menneskelig virksomhed, der er efterladt fra tidligere tider, dvs. strukturer, konstruktioner, bygningsgrupper, bopladser, grave og gravpladser, flytbare genstande og monumenter og den sammenhæng, hvori disse spor er anbragt.

Findes der under jordarbejder fortidsminder eller en for den pågældende lokalitet usædvanlig naturhistorisk naturgenstand, som er beskyttet efter museumsloven, skal arbejdet straks standses og fundet anmeldes til kulturministeriet eller det nærmeste statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum. Denne beslutter snarest, om arbejdet kan fortsætte, eller om det eventuelt skal indstilles, indtil der er foretaget en arkæologisk undersøgelse.

Det skal nævnes at bestemmelsen omkring nærmere undersøgelser af usædvanlige naturhistoriske naturgenstande forventes anvendt yderst sjældent.

Alle kendte arkæologiske fund er registreret i Kulturarvsstyrelsen database for arkæologiske fund under navnet "Fund og Fortidsminder", www.dkconline.dk.

Beskyttelse af fortidsminder

Frem til 1. oktober 2004 har synlige fortidsminder været beskyttet efter naturbeskyttelsesloven, men er derefter overført til museumsloven, som således gælder for samtlige fortidsminder. Beskyttelseslinjen i forhold til fortidsminder findes dog stadig i naturbeskyttelsesloven.

Beskyttelsen af fortidsminder indebærer et forbud mod at ændre tilstanden. Der må endvidere ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, der fastlægger skel gennem fortidsminder.

På fortidsminder og inden for en afstand af 2 m fra dem må der ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes, og der må ikke anvendes metaldetektor.

Beskyttelse af sten- og jorddiger

Beskyttelse af jord- og stendiger er pr. 1. oktober 2004 overført fra naturbeskyttelsesloven til museumsloven. Digebeskyttelsen fremgår af museumslovens § 29 a, stk. 1, og af "Bekendtgørelse nr. 1511 af 14. december 2006 om beskyttede sten- og jorddiger og lignende". Den er

nærmere forklaret i "Vejledning om beskyttede sten- og jorddiger", Kulturarvsstyrelsen 2009. Denne vejledning forventes udsendt af Kulturarvsstyrelsen i juni 2009.

Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende. Ved sten- og jorddiger forstås menneskeskabte forhøjninger af sten, jord, græstørv eller lignende materialer, der fungerer eller har fungeret som hegn og har eller har haft til formål at markere administrativ ejendoms- eller anvendelsesmæssige skel i landskabet.

Ved ændringer forstås ethvert jordarbejde i diget – f.eks. etablering af gennemkørsler, fjernelse af digestrækninger, frapløjning eller afskrælning af diget, fjernelse af rødder og stød fra bevoksning.

Bevoksningen på diget er ikke beskyttet, men kan uden dispensation skæres ned – dog må rødder og stød ikke fjernes.

Fra 1. august 2001 er den generelle beskyttelse af sten- og jorddiger udvidet til at gælde: alle stendiger

- andre diger (jorddiger), der er angivet på det sidst reviderede kortværk fra Kort og Matrikelstyrelsen 1:25.000 (4 cm kort) før 1. juli 1992 fra det pågældende område
- alle offentligt ejede diger
- alle diger på og ved beskyttede naturtyper som enge, overdrev, heder o.lign. - uanset om de er vist på de trykte kort eller ej.

På kortbilagene til denne plan er indtegnet de sten- og jorddiger, som Skov- og Naturstyrelsen har konstateret ved markregistrering, eller som fremgår af 4-cm kort. Markeringen af beskyttede diger på Miljøportalens kort er formentligt ikke i fuld overensstemmelse hermed.

11.11 Vandløbsloven

I forlængelse af kommunalreformen og amternes nedlæggelse, ændres Vandløbsloven med virkning pr. 1. januar 2007. Nedenstående beskriver de ændrede retningslinier, men da der på plantidspunktet endnu ikke er kommet en ny lovebekendtgørelse om vandløbsloven kendes nummer og dato ikke.

Med *vandløbsloven* tilstræbes det at sikre, at vandløb kan benyttes til afledning af vand under hensyntagen til de natur- og miljømæssige krav til vandløbskvaliteten, som er fastsat i henhold til anden lovgivning.

Vandløbsloven omfatter alle vandløb, grøfter, kanaler, rørledninger og dræn samt søer, damme og andre lignende indvande, *som har betydning for mere end en enkelt ejendom.*

Loven regulerer en række forhold vedrørende vandløb, heriblandt vandløbenes almindelige benyttelse, vedligeholdelse, restaurering og regulering samt anlæg af nye vandløb og etablering af udpumpningsanlæg, broer, opstemningsanlæg m.m.

Vandløb inddeles administrativt i offentlige og private vandløb, som ikke vedrører ejerforholdet. Kommunen er vandløbsmyndighed for såvel offentlige som private vandløb.

For offentlige vandløb udarbejder vandløbsmyndigheden et regulativ, som indeholder bestemmelser om vandløbets skikkelse eller vandføringsevne, vedligeholdelse og restaureringsforanstaltninger samt andre relevante forhold.

For private vandløb kan der af vandløbsmyndigheden fastsættes bestemmelser om vandløbets vedligeholdelse.

Langs naturlige eller i regionplanen højt målsatte vandløb (såvel offentlige som private) og søer er der i medfør af vandløbslovens § 69 udlagt beskyttelsesbræmmer i 2 m's bredde. I

bræmmen er der forbud mod dyrkning, jordbehandling m.v. Når vandplaner efter miljømålsloven træder i kraft i et vanddistrikt, vil der ikke længere være tale om vandløb og søer, der er højt målsat i regionplanen, men vandløb og søer, der i vandplanen har miljømålet god tilstand eller godt økologisk potentiale.

Herudover gælder en række generelle bestemmelser for alle vandløb, uanset om de er offentlige eller private. Udover bestemmelser vedrørende vedligeholdelse, sejlads m.v. gælder således bl.a. at vandløbsmyndigheden skal godkende følgende: Regulering af vandløbets skikkelse, herunder forløb, bredde, bundkote og skråningsanlæg; sænkning af vandstanden i eller tørlægning af søer; anlæg af nye vandløb; anlæg af broer, overkørsler eller lignende; anlæg eller ændring af opstemningsanlæg eller andre anlæg, der kan hindre vandets frie løb eller i øvrigt kan være til skade for vandløbet.

Vandløbsloven angiver en godkendelsesprocedure for ovennævnte ændringer.

11.12 Skovloven

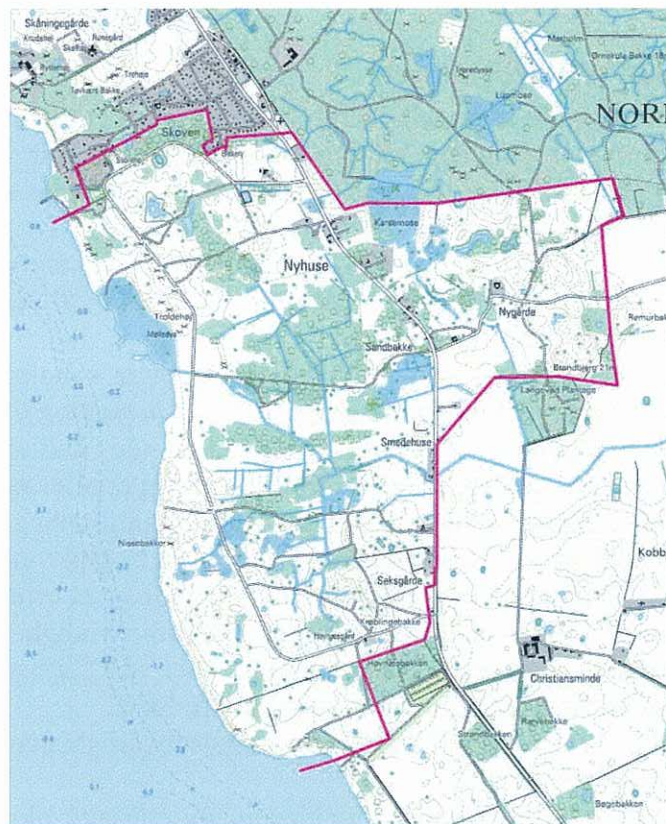
Lovbekendtgørelse om Skovloven (LBK nr. 453 af 09/06/2004) skal medvirke til at værne og bevare de danske skove, og sikre at skovene dyrkes efter principperne om god og flersidig skovdrift. Loven tilsigter således at skovene dyrkes med henblik på *både* at forøge og forbedre træproduktionen og varetage landskabelige, kulturhistoriske, naturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn samt hensyn til friluftslivet.

I Skovlovens formålskapitel er fremhævet, at der i offentligt ejede skove skal lægges særlig vægt på de landskabelige, naturhistoriske, kulturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn, samt hensyn til friluftslivet.

Skovloven administreres af Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen ved den lokale enhed SNS-Vestsjælland, og administreres under hensyntagen til, at skovområderne anvendes til militære formål.

Fredskovspligt

Siden skovforordningen af 27. september 1805 har der i Danmark eksisteret fredskovspligt. Skove, der tilhører staten er Jf. skovlovens § 4, stk.1 fredskovspligtige. Hvorvidt et bevokset areal er at betragte som skov i lovens forstand beror på et konkret fagligt skøn. Af bemærkningerne til loven fremgår det dog, at man ved administration af loven som hovedregel vil karakterisere arealer som skov, hvis de er bevoksede med træer, som danner eller inden

Figuren viser de fredskovspligtige arealer med grøn træsignatur.

for et rimeligt tidsrum vil danne sluttet skov af højstammede træer, og hvis de som hovedregel er større end 0,5 ha og mere end 20 meter brede.

På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er i alt 66,7 ha pålagt fredskovspligt på plantidspunktet (2008) på de af forsvaret ejede arealer. Figuren viser skovlovskredsene (der følger kommunegrænserne) og de tinglyste fredskovspligtige arealer på plantidspunktet.

Fredskovspligt er en permanent reservation af arealer til skovbrugsformål, og fredskovspligtige arealer skal således som hovedregel holdes bevoksede med træer, der danner eller indenfor et rimeligt tidsrum vil danne sluttet skov af højstammede træer. Der er dog mulighed for at anvende op til 10 pct. af det enkelte fredskovspligtige areal (den enkelte skov) til skovgræsning eller stævningsdrift. Andre 10 pct. kan lægges ud til juletræer og pyntegrønt i kort omdrift og endelig kan 10 pct. lægges ud som åbne naturarealer.

På fredskovspligtige arealer må der ikke opføres bygninger, etableres anlæg eller gennemføres terrænændringer, medmindre det er nødvendigt for skovdriften. Der må dog opføres byggeri, etableres anlæg eller gennemføres terrænændringer, som er nødvendigt for driften, herunder arbejdsskure på op til 10 m² i skove på over 20 ha, hvor der ikke er andet driftsbyggeri. Der må endvidere opføres. spejderhytter, skovbørnehaver og lignende byggeri, der særligt tilgodeser børns og unges friluftsliv. Der kan gives dispensation til andre former for byggeri mv., men praksis er meget restriktiv.

Sammenhængende fredskovspligtige arealer må ikke udstykkes hvis delene er under en vis størrelse, dvs. 50 ha på gode jorder stigende til 200 – 300 ha på ringere jorder.

Af Skovloven fremgår det endvidere at ydre skovbryn af løvtræer og buske skal bevares, og at søer, vandløb, moser, heder, strandenge eller strandsumpe, ferske enge og overdrev, der hører til fredskov (og som ikke er omfattet af Naturbeskyttelseslovens bestemmelser fordi de er mindre end de deri fastsatte størrelsesgrænser), ikke må dyrkes, afvandes, tilplantes eller på anden måde ændres.

11.13 Retningslinjer for anvendelse af sprøjtegifte (pesticider) og gødning

Med udgangspunkt i forsvarets Pesticidhandlingsplan af 16. marts 2000 er det med udgangen er 2002 forbudt at bruge pesticider på forsvarets arealer, medmindre der er sikkerhedsmæssig eller andre særlige årsager, der gør sig gældende (f.eks. i forbindelse med flyvepladser eller bekæmpelse af Kæmpebjørneklo).

Anvendelse af gødning på forsvarets arealer skal begrænses, og anvendes kun på dyrkede arealer (vildtagre og bortforpagtede dyrkede arealer). Gødskning begrænses i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens politik for landbrugsarealer til maksimalt 80 % af normal kvælstofnorm fastsat af Direktoratet for FødevareErhverv for de pågældende afgrøder.

11.14 Overordnede retningslinjer for vildtpleje

Jagt og regulering af vildt indgår som et element i forsvarets naturforvaltning og skal bidrage til at sikre sunde og bæredygtige bestande af vildt samt at skabe rum for en naturlig udvikling af den øvrige fauna på forsvarets arealer.

Det tilsigtes derfor, at der på forsvarets arealer drives jagt og regulering samt foretages vildtpleje på en sådan måde, at der opretholdes sunde, afbalancerede og righoldige bestande af de

jagtbare vildtarter uden udsætning. Der kan især for hjortevildt være tale om en afbalancering af lokale bestande med henblik på at tilpasse køns- og aldersfordeling og eventuelt bestandens størrelse. Denne afbalancering kan ske gennem særlige naturplejeforanstaltninger og eventuelt beskydning.

Endvidere kan forsvarets arealer gennem udvandring virke som vildtreservoir for de omkringliggende arealer.

I den udstrækning den militære brug gør det muligt, skal arealerne til enhver tid fremtræde som fristeder for den danske fauna.

Jagtofficeren planlægger årligt beskydningen af de forskellige vildtarter og tilrettelægger jagterne i overensstemmelse hermed. Beskydningen holdes normalt på et niveau, der ligger under den naturlige tilvækst. For skadevoldende vildt (mink, krage og skade) udnyttes dog alle muligheder for regulering.

Generelt gælder følgende vedrørende jagt og regulering:

- Eventuelle vildtagres placering fastlægges i drifts- og plejeplanerne.
- Gødsning begrænses i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens politik for landbrugsarealer til maksimalt 80 % af normal kvælstofnorm fastsat af Direktoratet for Fødevare-Erhverv for de pågældende afgrøder.
- Fældefangst må foregå i henhold til de herfor gældende regler, jf. BEK nr. 868 af 04/07/2007 Bekendtgørelse om vildtskader.

Der må ikke:

- gennemføres opdræt og udsætning til afskydning,
- foregå fodring af andefugle i og ved vandhuller og vådområder,
- skydes fuglevildt på pladser, hvor der fodres i jagtsæsonen,
- drives jagt på vandfugle (gæs, ænder, vadefugle (minus skovsneppe), blishøne og måger) på søer og i vådområder med åben vandflade på over 2 ha, da disse områder regnes for vigtige rasteplasser for andefugle, og derfor skal sikres fred, og
- drives jagt i udpegede Ramsar-, EF-fuglebeskyttelses- og habitatområder på arter, som områderne er udpegede med henblik på at beskytte.

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER

12 Forsvarets fremtidige behov og ønsker

Jægersprislejren har i forbindelse med udarbejdelsen af nærværende drift- og plejeplan beskrevet de fremtidige ønsker for anvendelsen af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn i den kommende 15-årige planperiode frem til år 2022.

Afsnittet "Fremtidig anvendelse" er udarbejdet af en særlig nedsat arbejdsgruppe, på baggrund af et strateginotat fra Hærens Operative Kommando af 27. juli 2007.

12.1 Forsvarets fremtidige ønsker til anvendelse af Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn

Generelt

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er et terræn, hvor der gennemføres større, sammenhængende uddannelses- og øvelsesvirksomhed, skydning med støjmæssigt lette og tunge våben (artilleri, kampvogne og sprængning) og i begrænset omfang flyleverede våben. Området benyttes samtidig til uddannelse af hjemmeværnets enheder, politiet samt civile foreninger m.fl. Intensiteten og anvendelsen af det enkelte område kan variere afhængigt af uddannelsens krav.

Aktiviteter vil kunne foregå døgnet rundt, men tyngden vil ligge i dagtimerne. Derudover anvendes området i weekends og evt. på helligdage. Tyngden vil ligeledes ligge i dagtimerne, men kan forekomme i såvel aften- som nattetimer.

Aktiviteterne vil dog normalt være styret af miljøgodkendelsen af området. Afvigelser fra denne godkendelse finder sted efter aftale med tilsynsmyndigheden og efter de retningslinjer som er angivet under andre særlige forhold.

Anvendelse og aktiviteter

Jægerspris skydeterræn skal kunne anvendes som uddannelsesfacilitet for

- Afdelings- og underafdelingsledet uddannelse løbende over flere døgn
- Enhedsskydninger af mindst delingsværdi, heri indgår kampvognsvåben og maskinkanoner
- Skydning med lette-middeltunge og tunge artillerivåben samt alle typer morterer
- Skydning med kort- og mellemrækkende panserværnsvåben
- Skydning med alle former for infanterivåben/håndskydevåben
- Skydning på selvmarkerende feltskydebane
- Forsøgsskydninger
- Udviklings- og forsøgsvirksomhed
- Sprængningsøvelser-/ammunitionsrydningsopgaver
- Skydning skal kunne gennemføres under alle lysforhold
- Laserafstandsmåler skal kunne anvendes såvel generelt som på specielle laserafstandsbaner

Andre særlige forhold

Der kan undtagelsesvis være behov for, at aktivitetsniveauet og -intensiteten ændres i en kortere periode som følge af intense uddannelsesperioder. Sådanne aktiviteter følger bl.a. af Danmarks internationale forpligtelser og lignende. Nævnte aktivitetstyper samt ændringer i aktivitetsniveau, -intensitet og skydetider, der relaterer sig hertil, skal dog på tidligst mulige tidspunkt meddeles til tilsynsmyndigheden. Ligesom de omkringboende hurtigst muligt skal orienteres ved annoncering i den lokale presse.

Flyvning, herunder flyvning i tilknytning til uddannelse og øvelser, reguleres overordnet i henhold til ICAO-regler (internationalt regelsæt, der varetages af FN og som har til formål at regulere civil beflyvning). Afvigelser fra ICAO-regler, der er nødvendiggjort af den militære beflyvnings karakter og formål, sker i henhold til Flyvertaktisk Kommandos Bestemmelser.

Sejlads med forsvarets skibe, herunder sejlads i tilknytning til uddannelse og øvelser, reguleres i henhold til internationale søvejsregler (regulerer såvel civil som militær sejlads). Herudover gælder der en lang række havretstraktater og -regler, der først og fremmest har til formål at beskytte havmiljøet mod forurening.

Fremtidig anvendelse

Operative behov

Forsvarets krav til terrænet som uddannelsessted vil være styrende/ afgørende, og andre myndigheder og eksterne brugeres brug af terrænet må således ikke begrænse forsvarets brug af terrænet.

Forsvarets krav til terrænet omfatter også forsøgsskydninger samt muligheder for bortsprængning af ammunition.

Øvrige brugere af terrænet er primært hjemmeværnsenheder, øvrige totalforsvarsenheder samt civile foreninger mv.

Styrende for anvendelsen og brugen er desuden økonomiske forhold samt i mulig udstrækning hensynet til biodiversiteten for området.

Forsvaret forventer, at et fremadrettet brugsmønster af Jægerspris Skyde og øvelsesterræn skal tilgodese en realistisk uddannelse på Sjælland under anvendelse af bl.a. skarp ammunition og røgammuniton.

Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn er det eneste terræn på Sjælland, hvor der kan gennemføres en integreret øvelse og skarpskydning.

Fremtidige øvelsesmønstre vil bl.a. være, at øve enhedernes evne til at operere med høj mobilitet med en vekselvirkning mellem at sprede og koncentrere enhederne under forskellige kamphandlinger.

Det betyder, at såvel skydeterrænet som øvelsesterrænet skal kunne anvendes af såvel personel som køretøjer, herunder bæltebærere.

Der vil blive et øget behov for at træne bevægelse og kamp i lukkede områder som skov og by.

Dette afføder et behov for at få adgang til flest mulige skovarealer.

Behovet for kamp i bebyggelse herunder Hjemmeværnets behov betyder, at der bør etableres en fase 1 kulissey i området til erstatning for den kulissey hvor modulerne skal opsættes og nedtages fra gang til gang.

Der bør tillige planlægges på en fase 2 bebyggelse der vil kunne øge mulighederne for at gennemføre missionsforberedende uddannelse på Sjælland og dermed aflaste Oksbøl.

Fase 2 faciliteten skal som min. bestå af 3 huse/kulissehuse.

En mulig placering kan være Sognefogdens Gård ved Troldegårdsvej.

Ved skarpskydning forstås skydning med håndvåben, våben og kanoner monteret på køretøjer, skydning fra helikoptere, morterer, artilleri, sprængninger, fly mv.

På Sjælland er det alene Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn, der kan inddække hærens behov for skydninger, herunder skydning med hærens nye **infanterikampkøretøj** der kun bliver placeret på Sjælland.

Der vil også fremadrettet være behov for at udvikle standardiserede skydebaner/faste anlæg, hvor enkeltmand, gruppe og deling kan indøve standard handlingsmønstre.

Der vil være behov for at kunne gennemføre forskellige skydninger med håndvåben på op til 1200 meter herunder skydninger fra helikoptere.

Skydninger skal kunne gennemføres dynamisk i et større område end de anvendes i dag med et tættere samarbejde mellem afsiddet personel og skydning fra køretøjer.

Dette stiller krav til større arealer til gennemførelse af den enkelte skydning.

Der vil samlet set være behov for at der gennemføres en revision af hele skydeterrænets samlede banekompleks.

Forsvaret vurderer, at presset på de større skyde- og øvelsesterræner fortsat vil være stigende i takt med opbygningen af hovedsageligt Stående Reaktionsstyrke.

Intensiteten og anvendelsen af det enkelte område varierer afhængig af uddannelsens krav, vilkår og kriterier.

Aktiviteterne vil kunne foregå døgnet rundt på alle ugens dage, men tyngden vil ligge i dagtimerne på hverdage.

Terrænet anvendes periodevis til missionsforberedende uddannelse.

Danmarks internationale forpligtelser kan medføre, at et planlagt aktivitetsniveau og intensiteten af aktiviteter ændres med meget kort varsel.

Skovarealer

Der skal gennemføres en udtynding af bevoksningerne således, at der skabes den nødvendige grad af fremkommelighed for personel og køretøjer, men der må ikke ske en reduktion af det samlede bevoksede areal.

Hvis der ikke kan opnås en udvidelse af brugsretten til de ønskede skovområder, skal der etableres en skovparcel i nordøstlige område E, der kan anvendes til beredskabsområde, udgangsområde samt kamp i skov.

Endelig stillingtagen kan først finde sted når anvendelse af det lejede område er aftalt.

Årsagen hertil er, at der skal være et naturligt sammenhæng mellem vejnettene vest og øst for Kulhusvej.

Veje

Alle veje skal kunne bære kørsel med hjul- og bæltekøretøjer, eller hvor dette ikke er muligt skal veje og bæltespor være etableret tæt ved hinanden.

Der vil generelt blive behov for at anlægge veje og forbedre det eksisterende vejnet.

Bygninger

Der bør være bygninger til brug som kommandosation (KSN), forbindepladser, forsyningspunkter, feltmæssig underbringelse, instruktioner mv.

Der må derfor ikke fjernes bygninger før den samlede plan for bygningsmassens anvendelse er udarbejdet.

Terrænkørebane

Muligheden for at etablere en terrænkørebane for hjul og bæltekøre tøj skal undersøges.

Banen skal kunne anvendes i dagslys og mørke.

En mulig placering er umiddelbart syd for det planlagte skovområde i den nordøstlige del af terrænet.

Afsluttende bemærkninger

Som det fremgår, er Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn overordentlig vigtig for uddannelse af Forsvarets enheder.

Som det også fremgår af denne redegørelse, vil der blive behov for mange ændringer af området indenfor denne plejeplans tidshorisont og det er derfor vigtigt, at rammerne i planen holdes så brede som muligt for at sikre at Forsvaret fremadrettet kan bruge området optimalt.

Den teknologiske udvikling

Den teknologiske udvikling betinger, at kamp på den fremtidige kampplads må forudses udkæmpet på alle afstande. Dette gælder for alle niveauer i hæren og udviklingen vurderes at indebære anskaffelse af tilsvarende våben og opklaringsmateriel.

Realistiske uddannelsesvilkår

Det er vigtigt for enhederne, at de kan uddannes under så realistiske forhold som muligt. Realisme i uddannelsen og eksakt viden om materiellets anvendelse er en forudsætning for at handle optimalt, ikke mindst under international tjeneste.

Hære gennemlever løbende ændringer i uddannelserne med henblik på at effektivisere disse, hvilket er sket med øgede krav til optimal udnyttelse af uddannelsestiden og sågar af hver enkelt skarp ammunitionsgenstand/granat. Dette indbefatter blandt andet, at skarpskydning udnyttes såvel til føringsuddannelse, taktisk uddannelse af enheder, skydeuddannelse og kontrolvirksomhed. Udviklingen peger på at enhederne har et øget behov for at kunne anvende skydestandpladser både i og uden for terrænerne med maksimale skudafstande. Kravet om at kunne integrere føringsuddannelse i den skydetekniske uddannelse stiller tilsvarende krav om handlefrihed i stillingsvalg i forbindelse med skudafgivelse. Bliver der fjernet stillinger i terrænet vil der være fare for, at enhederne kun kan tilrettelægge standardøvelser, som er kendt af alt personel, hvorved udfordring og udvikling i uddannelsen går tabt.

Det er derfor et ufravigeligt krav om størst muligt hensyn til handle- og bevægelsesfrihed for enhederne med et skyldigt hensyn til drifts- og plejeplanen.

12.2 Formål med drifts- og plejeplanen i forhold til øvelsesvirksomhed

Drifts- og plejeplanen skal tilgodese forsvarets behov for i Jægerspris Skyde- og Øvelsesterren at kunne gennemføre:

- enhedsuddannelse af kamptropperne fra underafdelingsniveau til og med afdelingsledet uddannelse.

Krav til enhedsuddannelse

a) Terrænet skal frembyde en passende variation af et typisk dansk terræn med sammenhængende bevoksning, naturlige ledelinjer, hindrelinjer, vandløb, grøfter osv. samt åbne flader, således at indøvelse af alle kampformer kan gennemføres op til afdelingsledet niveau under så realistiske forhold som muligt indenfor forsvarets egne og lejede arealer.

Etablering af brandlinjer, branddamme, vildtagre og remisser tilpasses terrænets anvendelse som øvelsesområde.

Ved udlejning af arealer til dyrkning/høslet m.v. skal der tages afgørende hensyn til øvelses-terrænets primære formål.

b) Hovedspor for hjul- og bæltekøretøjer udlægges så enhederne kan vælge hensigtsmæssige formationer og så slid på terrænet reduceres samtidig med, at betingelserne for terrænvedligeholdelse/genopretning gøres bedst mulige.

c) I forbindelse med en eventuel hævning af vandstanden i visse områder, skal der først og fremmest tages hensyn til forsvarets behov i disse områder (fremkommelighed - skiveplaceringer o.s.v.)

d) For så vidt angår fremrykninger/forlægninger fra syd mod nord og omvendt, er der behov for beplantning i specifikke områder i øvelsesterrænet øst for Kulhusvej. Beplantningen skal ses som en taktisk foranstaltning for at gøre forholdene så optimale som muligt.

Disse fremtidige militære behov til øvelsesterrænet vil blive forhandlet i koordinationsudvalget mellem Jægersprislejren og Stiftelsen, og vil ikke indgå i nærværende drifts- og plejeplan.

12.3 Renovering og pleje

- Der planlægges fældning og rydning af kratskov, således at observationsfelter, observationsstader og skydeanlæg kan anvendes optimalt.
- Der foretages løbende terrænpleje, samt eventuel fjernelse af selvsåning.
- Der foretages rydning af rørskov ved kæret i nordlige del af skydeterrænet.
- Bivuakområderne ønskes genoprettet og renoveret, generelt gennem yderligere beplantning.
- Retablering af Tech Force område. Et område ved Nygårde i den nordøstlige del af terrænet, op mod Jægerspris Nordskov, er i en årrække blevet anvendt til forsøg med sprængninger i nedgravede gasrør. Forsøgene er nu afsluttede, og området skal retableres inden udgangen af 2009, jf. kontrakten med Tech Force. Den 300 m lange gasrørledning, nedgravet i en kanal, skal fjernes. Det samme gælder nogle store betonfundamenter, indstøbt i containere, som ligger nedgravet flere meter nede. Efter fjernelsen retableres området, og bringes tilbage til sit oprindelige udseende.

Visse af de ovenfor nævnte etableringer, pleje m.v. kan kræve tilladelse fra myndighederne. For eksempel hvis de ændrer tilstanden af beskyttede naturtyper m.fl. udover den hidtidige benyttelse, herunder også med vildt-/jagtpleje som formål. Slåning af rørskov uden for vinterhalvåret, dvs. i perioden 1. marts - 31. oktober forudsætter i hvert enkelt tilfælde tilladelse fra kommunen.

12.4 Forslag til ordensreglement for offentlighedens adgang

Jægersprislejren foreslår følgende fremtidige adgangsregler:

ORDENSREGLER FOR JÆGERSPRIS ØVELSESTERRÆN

VELKOMMEN

Jægersprislejren byder velkommen til Jægerspris Øvelsesterræn.

Kører man fra Jægerspris ad landevejen til Kulhuse, passerer man Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn på strækningen imellem Jægerspris og Skovens Kirke. Der har i mere end 100 år været skudt med artilleri på disse jorder, der i dag dækker et areal på ca. 15 km². Herudover anvendes området af forsvaret til uddannelse og øvelse for både bælte- og hjulkøretøjer samt enheder til fods.

Området er interessant såvel landskabsmæssigt, som geologisk og historisk. Floraen i terrænet er meget værdifuld og rummer mange sjældne arter, ligesom der findes et rigt fugle- og insektliv.

Området er normalt ikke tilgængeligt for offentligheden, men der er undtagelser. Når der ikke finder militærøvelser sted øst for Kulhusvejen, er det muligt at køre ad Nygårdsvej til Luiseholm; herfra kan cyklende og gående fortsætte gennem skoven mod syd til Jægerspris, eller mod nord forbi egne til Kulhuse. Skilte ved Kulhusvejen/Nygårdsvej fortæller, når der ikke er adgang til området.

Det er tilladt gående og cyklende at benytte Badevej fra Jægerspris Hovedgård til Vester Strand, og Baldermosevej til Over Dråby Strand.

Herudover er der kun adgang med Jægersprislejrens tilladelse.

I Skydeterrænet vest for Kulhusvejen er der adgang forbudt for uvedkommende.

I skolernes sommerferie er der truffet aftale med turistkontoret om, at der kan arrangeres guidede cykle- og vandreture i terrænet. Jægerspris Turistinformation kan oplyse nærmere om datoer.

Ved offentlig færdsel i øvelsesterrænet øst for Kulhusvej gælder generelt:

- Når tilladelse er givet er Øvelsesterrænet åbent for færdsel til fods.
- Færdsel på cykel er kun tilladt på veje og stier (se kort).
- Færdsel til hest kun efter særlig tilladelse fra Jægersprislejren.
- Kørsel i personbil er kun tilladt jf. skiltning.
- Hunde må gerne medtages, men skal holdes i snor.
- Berøring af ammunition og ammunitionsdele er forbudt.
- Brug af åben ild er ikke tilladt og tobaksrygning skal ske med omtanke.
- Vis hensyn over for fugle- og dyreliv.

NATURENS PLEJE

Drifts- og plejeplan skal sikre naturen

Forsvarets skyde- og øvelsesområder rummer nogle af de bedst bevarede naturområder i Danmark, og terrænerne udgør i dag vigtige fristeder for en lang række sjældne og truede plante- og dyrearter.

For at sikre den unikke natur og samtidig skabe optimale træningsforhold, har Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen i fællesskab udarbejdet drifts- og plejeplaner for samtlige skyde- og øvelsesterræner i Danmark.

Yderligere information samt tilladelser til adgang og særlige arrangementer rettes til Jægersprislejren, tlf.: 47567373.

12.5 Forslag til skovplan

Forsvaret har udarbejdet nedenstående forslag til skovplan for de bevoksninger som ligger på forsvarets eget areal.

Skovplan for Jægerspris Skydeterræn for den af forsvaret ejede del

Litra nr	Træart	Anlægsår	Areal i ha	År for aktivitet	Bemærkninger
102g	øsf	1972	3,3	2014	Tynding i overstandere
102m	bir	1975	1,1	2014, 2019	Tynding
102n	bir	1945	0,9	2014, 2019	Tynding
102q	rel	1975	0,7	2008, 2016	Tynding
103f	øsf	1975	1,1	2014	Tynding i overstandere
104b	bir	1950	5,9	2008, 2016	Tynding
104c	bir	1945	4,2	2008, 2016	Tynding
104d	bir	1955	3,4	2008, 2016	Tynding
104f	bir	1960	3,5	2008, 2016	Tynding
104k	bir	1955	1,7	2008, 2016	Tynding
104l	bir	1965	1,4	2008, 2016	Tynding
104m	bir	1970	4,1	2008, 2016	Tynding
104o	øsf	1950	1,6	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
104p	skf	1960	0,4	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
105h	skf	1950	2,6	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
105k	rgr	1990	0,5	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
105m	skf	1955	0,7	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
106c	rgr	1960	2,1	2008	Tynding i overstandere i dellitra mod vest
106h	skf	1935	1,8	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017

106k	bir	1970	0,4	2008, 2016	Tynding
107f	bir	1970	6,3	2008, 2016	Tynding
107h	bir	1980	0,6	2008, 2016	Tynding
107j	rel	1980	1	2008, 2016	Tynding
107k	bir	1960	1,9	2008, 2016	Tynding
107m	øsf	1960	0,4	2008, 2016	Tynding
108l	bir	1956	0,5	2008, 2016	Tynding
109c	ær	1960	1,2	2008, 2016	Tynding

13 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier og offentlighedens adgang

Skov- og Naturstyrelsen har i forbindelse med nærværende revision udarbejdet nedenstående forslag til beskyttelse og forbedring af terrænets naturværdier. Forslagene tager udgangspunkt i den gamle drifts- og plejeplan, men er justeret så der tages højde for de tiltag, der allerede er udført.

13.1 Forslag til en overordnet målsætning for områdets fremtidige naturtilstand

Det er Skov- og Naturstyrelsens ønske at bevare Jægerspris skyde- og øvelsesterræn som et værdifuldt overdrevslandskab, hvor balancen imellem naturtyperne sikrer bedst mulige forhold for at varieret dyre- og planteliv. Hensynet til naturværdierne skal ske med respekt for forsvarets anvendelse af området som militær øvelsesplads. Af såvel naturmæssige- som øvelsesmæssig hensyn bør det sikres, at der ikke sker yderligere tilgroning af området, idet også den militære brugsværdi er stærkt afhængig af områdets naturmæssige karakter.

Skyde- og øvelsesterrænet bør fastholdes som et overvejende åbent, afvekslende overdrevslandskab med spredte skovbevoksninger, krat og vådområder. Det afvekslende terræn sikrer optimale øvelsesmuligheder og en stor biologisk mangfoldighed. Kulturværdier i form af gravhøje, dysser, jord- og stendiger, hulveje og tørvegrave skal fortsat beskyttes og bevares bedst muligt, i overensstemmelse med lovgivningen herom.

Plejetiltag skal udføres uden brug af gødning og de lovgivningsmæssige forpligtigelser, som beskrevet i kapitel 10, efterleves, herunder udpegning af området som et internationalt naturbeskyttelsesområde efter EU's Habitatdirektiv. Sprøjtemidler anvendes udelukkende som punktsprøjtning i forbindelse med bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo, og kun så længe problemet er for stort til at klare ved maskinel/manuel bekæmpelse.

Skov- og Naturstyrelsen skal foreslå følgende konkrete tiltag:

13.2 Forbedringer i plejen af græsarealer

Overdrevs- og slettearealer

Den vellykkede pleje ved slåning af de åbne, græsklædte arealer skal fortsætte, så den gunstige bevaringstilstand opretholdes. Efter rydning og førstegangspleje bliver de årlige slåninger lettere og lettere at gennemføre fra år til år. Der bør sættes på en opsamling af afslået materiale, frem for nu, hvor der kun foretages slåning. Ved en årlig fjernelse af biomassen ved opsamling bliver tilvæksten markant langsommere fra år til år, til gavn for overdrevsfloraen, og dermed de tilknyttede sjældne insekter og andet dyreliv.

Opsamling er et spørgsmål om ressourcer, men det bør undersøges om der er mulighed for denne optimale plejeform.

Afbrænding i vinterhalvåret af nedslagsområdet vest for Strandvej bør søges opretholdt. Dette område kan ikke slås som de øvrige arealer, på grund af faren for eventuelle forsagere.

Aftaler om høslet på de bortforpagtede arealer der er udlagt som vedvarende græs bør fortsætte.

Pleje af de åbne arealer i form af førstegangsrydning af opvækst er nået meget langt, men er ikke helt afsluttet. Der mangler således forsat at blive ryddet partier. Det drejer sig især om Brandbjerg, Karsemose, samt i kanterne på de forskellige ”bukseben mellem Strandvej og Kulhusvej.

Der foreslås især følgende rydninger:

1. Rydning af træer og buske, øst for Strandvejen. Fra Troldekov og syd på til vej, som leder til grp.4 (punkt 13). i en bræmme fra Strandvejen og ind til den gamle trægrænse, ca. 50- 100 meter bred. Man kan her tydeligt se, hvor de gamle træer starter. Det er et massivt tilgroningsområde på overdrev og hede, som mangler at blive ryddet, jf. planen.
2. Skovarealerne langs Kulhusvejen bør skæres tilbage, 10- 20 meter fra vejen, af hensyn til råvildt og trafiksikkerhed..
3. Stenalderøen Brandbjerg (beliggende øst for Kulhusvejen), som i dag er en lyngklædt bakke under tilgroning. Rydningen af den blev besluttet i forbindelse med den første drifts- og plejeplan, men blev aldrig gjort færdig, navnlig på syd- og østsiden, og ca. 80% af træerne på selve højen mangler stadig at blive ryddet!

De pågældende arealer samt andre arealer hvor førstegangsrydning mangler vil blive angivet på drifts- og plejekortet, som udgør bilag 2 bagest i nærværende plan.

13.3 Forslag til pleje og genopretning af vådområder

Handlingsplanen for pleje og genopretning af vådområder fortsættes og bringes til gennemførelse.

De 8 førsteprioriterede vådområder, hvor handlingsplanen kun er delvist eller ikke gennemført, gennemføres først. Det drejer sig om vådområde 6, 14, 15, 17, 18, 22, 23 og 34.

Herefter tages alle de seks andenprioriterede vandhuller, som alle forsat mangler at blive genoprettet helt. Det drejer sig om vådområde 1, 3, 12, 19, 31 og 33.

Endeligt gennemføres pleje for de tre af de fire tredjeprioriterede vådområder, hvor der endnu ikke er gennemført pleje. Det drejer sig om vandhul 13, 28 og 29.

Med hensyn til ikke-prioriterede vandhuller vil der kunne skabes vellykkede projekter i vandhul 10, 11, 26, 27 og 30.

Derudover indgår et nyt vådområde, angivet som nr. 37 på kortet.

For detailbeskrivelse af den hidtidige plejeindsats henvises til afsnit 9.3.

13.4 Kulturhistorie

Skov- og Naturstyrelsen har i forbindelse med revisionen genbesigtiget samtlige 40 fortidsminder, og i bilag 9 sidst i nærværende plan findes et fortidsmindekatalog med beskrivelse af alle fortidsminder og anvisning af påkrævet pleje. Hovedpunkterne fra fortidsmindekataloget er:

En række af fortidsminderne er ikke afmærket med pæle, og Skov- og Naturstyrelsen foreslår derfor at samtlige fortidsminder gennemgås og afmærkes med pæle og et skilt med teksten: "Fredet Fortidsminde. Al kørsel og gravning forbudt". Pælene placeres hele vejen rundt om højen (mindst 6 omkring en rund høj) i en afstand af minimum 2 meter fra højdefoden. Af de i alt 40 fortidsminder mangler 23 således helt afmærkning og 8 steder bør afmærkningen forbedres/reableres.

En række fortidsminder trænger desuden til pleje. Krat- og busk opvækst bør ryddes og træer på og omkring gravhøjene bør fjernes for at forebygge stormfaldsskader.

Alle fredede fortidsminder har en beskyttelseszone på 100 meter, inden for hvilken der ikke må foretages ændringer af terrænet. Der findes adskillige anlæg (tårne, skydeskiver m.v.) indenfor 100 meter af flere fortidsminder på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, og Skov- og Naturstyrelsen foreslår, at Jægersprislejren i samarbejde med dispensationsgivende myndighed - kommunen – gennemgår samtlige installationer i terrænet med henblik på at lovliggøre anlæggene. Anlæg, der ikke længere anvendes, bør nedlægges og terrænet reableres.

Områder med kulturhistoriske interesser fra oldtiden er sårbare over for indgreb i form af dræning og dybdepløjning, da det ødelægger evt. fund i jorden. Støder man i forbindelse med eventuel jordarbejde på fund (f.eks. potteskår), der indikerer at der findes overpløjede gravhøje, bopladser og lignende, bør arbejdet derfor straks indstilles og det lokale museum "Færggården" kontaktes. Skov- og Naturstyrelsen anbefaler i øvrigt, at man ved større anlægsarbejder på forhånd adviserer det lokale arkæologiske museum, "Museet Færggården".

Bestemmelserne om beskyttelse af fredede fortidsminder, herunder afmærkning med pæle, kørselsforbud m.v. bør fremgå tydeligt af Jægersprislejrens "Blivende Bestemmelser".

13.5 Oprydning af gamle skyttehuller i Troldehøjsområdet

Skov- og Naturstyrelsen skal foreslå gennemførelse af den tidligere plans bestemmelser, således at der foretages en oprydning af hele det gamle kystforsvar i Troldehøjs området i nord-vest. Det er på den flotte bakketop ved vandet med alle gravhøjene, og den berømte jættestue Mølledys. Her er der fra gammel tid gravet mange skyttehuller helt ud til skrænten. Det er forlængst besluttet at de skal sløjfes. Lige nu fremstår de som gamle, dybe skytte huller, med rådne, defekte krydsfiner plader over. Neden for skrænten er der en sø og et moseområde med en gammel sammenfalden gangbro ud til en ø. Denne bro foreslås også fjernet.

13.6 Forslag til forbedringer af skovdriften

Skov- og Naturstyrelsen ønsker at videreføre målsætningen for skovdriften i den første drifts- og plejeplan, således at løvskovsbevoksningerne ikke drives forstlig, men fortsat kan anvendes til øvelsesbrug. Der bør således ikke foregå tynding i birke- og ellebevoksningerne, og der foretages ingen hugst, sankning, fjernelse af døde træer eller lignende. Hertil øges naturindholdet markant, specielt tilgodeses hulerugende fugle samt andre fuglearter som er knyttet til

gamle træer som levested. Samtidig tilgodeses trælevende svampe og insekter. Desuden undgås unødvendige tyndingsudgifter herved. De pågældende bevoksninger skal dog fortsat kunne benyttes til øvelsesvirksomhed, herunder nødvendig rydning ved adgangsveje, anlæggelse af handlebaner mv.

Hvad angår nåleskovsbevoksningerne bifalder styrelsen den gradvise konvertering til løv der er sket i løbet af planperioden. Det bør dog overvejes, om der er behov for dyr plantning og hegning. I stedet bør det afprøves, om naturforyngelse af træ og buskarter efter afdrift kan skabe de nødvendige krav til skjul og dækning.

13.7 Drift af bortforpagtede landbrugsarealer

Det bør sikres, at forpagtningsaftalerne og statens pesticidstrategi overholdes, således at der anvendes nedsat kvælstofnorm (80%) på dyrkede arealer, og at der ikke benyttes kemiske bekæmpelsesmidler. På vedvarende græsarealer sikres, at den gavnlige høsletsdrift med fjernelse af det afslåede materiale fortsættes. Der må ikke gødes på disse arealer.

Der foreslås opretholdt en udyrket bufferzone på minimum 5 meter omkring vandhuller på dyrkede marker.

13.8 Nedlæggelse af vildtagre ved løgfrøvandhuller og andre vandhuller

Det bør sikres, at plejeplanen følges, således at de to vildtagre ved vandhul 17 sløjfes som foreskrevet. Dette er meget vigtigt af hensyn til bevarelsen af den sjældne Løgfrø, som har sit vigtigste tilholdssted her. Skov- og Naturstyrelsen skal endvidere foreslå, at de to vildtagre placeret tæt op ad vandhul 30 og 31 sløjfes af hensyn til vandkvaliteten i vandhullerne. De foreslås flyttet til sletteareal øst for Nygårde eller til slettearealen øst for Vildtbondedus.

13.9 Bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo og andre invasive arter

Arbejdet med bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo bør fortsætte, herunder nænsom punktsprøjtning med roundup, indtil problemet er under kontrol. Herefter videreføres det med manuel/maskinelbekæmpelse uden kemi.

Den særdeles vellykkede bekæmpelse af Rynket Rose ved maskinel slåning på kystsletten neden for Troldehøj bør videreføres og vedligeholdes løbende.

Bekæmpelsen af andre invasive arter bør ligeledes fortsætte: Det drejer sig p.t. især om Japansk Pileurt, Kanadisk Gyldenris, Lupin og Italiensk Gyvel.

13.10 Offentlighedens adgang

Skov- og Naturstyrelsen finder, at forsvarets gældende regler for offentlighedens adgang også bør finde anvendelse på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Dette betyder, at der er fri adgang til fods udenfor skyde- og øvelsestid på hele terrænet, bortset fra nedslagsområdet i sektor A vest for Strandvejen, afgrænset af Hønsebakkevej i nord og Pyntvej i syd, som bør være permanent afspærret på grund af fare for forsagere.

Bemærk, at dette vil svare til forholdene i Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn, hvor kun nedslagsområdet i Kallesmærsk Vest er permanent lukket.

AFVEJNING

14 Afvejning af benyttelse og beskyttelse

Som sidste led i planprocessen har Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen i fællesskab drøftet og foretaget en afvejning af de forskellige ønsker og forslag til den fremtidige benyttelse og beskyttelse, som er beskrevet i de to foregående kapitler. Afvejningen blev foretaget på et afvejningsmøde på Christiansminde ved Jægerspris den 22. oktober 2007. Mødet blev afholdt mellem Hærens Operative Kommando, Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste/Stab, Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste/Lokal Støtte Element Jægerspris, Jægersprislejrens Skyde-/sikkerhedskontor samt Skov- og Naturstyrelsen.

14.1 Vurdering af ønsker og forslag fra Forsvaret

Det blev på afvejningsmødet bekræftet, at den nærværende planrevision kun omfatter det areal der ejes af Forsvaret, dvs. at de lejede arealer ikke behandles i planen og de fremgår kun i omrids af kortmaterialet.

Visioner for fremtidig militær øvelsesbrug

Som det fremgår af foregående afsnit ønsker Forsvaret på en række områder at udbygge aktiviteterne i Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn de kommende år. På afvejningsmødet blev planerne præsenteret som visioner og beskrivelse af fremtidige behov. Størstedelen af visionen og behovene er dog på nuværende tidspunkt ikke så konkrete med hensyn til omfang og placering, at de kan beskrives i detaljer og der kan træffes beslutning herom i forbindelse med nærværende afvejning.

Visionerne om den fremtidige benyttelse førte imidlertid frem til en række generelle, og enkelte mere konkrete, ønsker. Med forbehold for at der ikke er angivet konkrete placeringer, og der derfor ikke kan foretages nærmere vurdering af betydningen for naturinteresser samt for eventuel myndighedsbehandling, herunder set i relation til Natura 2000 og Habitatdirektivet, blev der konkluderet følgende:

- Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn skal fremover kunne bruges til *realistiske uddannelser* på Sjælland, under anvendelse af bl.a. *skarp ammunition* og *røgammunition*.
- Det er eneste sted på Sjælland hvor der kan gennemføres en *integreret øvelse og skarpskydning*. Terrænet skal kunne benyttes af både *personel* og *køretøjer*, herunder *bæltekøretøjer*.
- På terrænet skal der kunne gennemføres *skydning med hærens nye infanterikampkøretøj*, der indtil videre kun er planer om skal placeres på Sjælland.
- Der vil være øget behov for at træne *bevægelse* og *kamp* i *lukkede områder* som skov og by. Derfor behov for at få adgang til flest mulige skovarealer
- Der er behov for en naturlig sammenhæng mellem vejnettet øst og vest for Kulhusvej. Overenskomst mht. anvendelse af lejet område skal revideres.
- Der skal gennemføres skydning med håndvåben på op til 1200 m., herunder fra helikopter.
- Aktiviteterne skal kunne gennemføres dynamisk i et større område, hvilket kræver et større samlet areal end i dag.

- Der forventes et stigende pres på de større skyde- og øvelsesterræner i takt med opbygning af stående reaktionsstyrker.
- Der er behov for etablering af en permanent fase 1 kulisseby i terræn.
- Der er behov for fase 2 bebyggelse til aflastning for Oksbøl-terrænet. Den skal bestå af mindst 3 huse/kulissehuse.
- Der er behov for bygninger til kaserne, forbindepladser, forsyningspunkter, feltmæssig underbringelse, instruktioner mv. Bygninger må ikke fjernes.
- Der eksisterer et fremtidigt behov for at udvikle standardiserede skydebaner/faste anlæg, hvor enkeltmand, gruppe og deling kan indøve standard handlingsmønstre.
- Der er behov for revision af hele skydeterrænets samlede banekompleks. Blandt andet udbygning af TMG1 (stilling 3) med 7 faste målanlæg.
- Der er behov for udtynding af skov, så der skabes nødvendig fremkommelighed for personel og køretøjer. Men der må ikke ske en reduktion af den samlede bevoksning.
- Hvis der ikke opnås aftale om øget brugsret til eksisterende skov ønskes der etableret en skovparcel i det nordøstlige hjørne til beredskabsområde, udgangsområde samt kamp i skov. Det blev i denne forbindelse aftalt, at Skov- og Naturstyrelsen vurderer muligheder for delvis tilplantning af det ønskede område, og FBE vurderer mulighederne for alternative placeringer. Det pågældende hjørne er ikke omfattet af naturbeskyttelseslovens bestemmelser og beskyttede naturtyper.
- Etablering af terrænkørebane for hjul- og bæltekøretøjer undersøges. Den placeres eventuelt syd for ønskede skvområde i nordøst.
- Renovering af artilleri- og morderobservationsforhold samt kulisser og måloppstillingssområder.
- Etablering af 2-3 nye fremrykkeveje øst/vest i sektor A, samt en enkelt nord/syd til brug for det nye infanterikampkøretøj.
- Mulighederne for etablering af et underjordisk bunkersanlæg undersøges.
- Bivuakområder ønskes generelt genoprettet og renoveret gennem yderligere beplantning.
- Forsvarets behov for terræn til uddannelse ændrer sig efter de opgaver, som skal løses internationalt. Bl.a. kan der være behov for uddannelse i tæt bevoksning (f.eks. energipil og/eller majs). Forsvaret ønsker derfor, at slettearealerne i Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn må beholde status som slettearealer, for senere at kunne blive omlagt til andre formål.

Skov- og Naturstyrelsen så gerne, at ovenstående ønsker var mere konkrete. Ud fra de nævnte, generelle beskrivelser vurderer Skov- og Naturstyrelsen dog forsigtigt, at der ikke umiddelbart ses problemer i forhold til eksisterende naturværdier.

Naturpleje

Der var enighed om ønsket om fældning og rydning af kratskov, så observationsfelter, observationssteder og skydeanlæg kan anvendes optimalt.

Forsvarets ønske om løbende terrænpleje samt fjernelse af selvsåning på de åbne arealer er i tråd med Skov- og Naturstyrelsens egne ønsker. Det samme gælder for planerne om rydning af rørskov ved kæret i terrænets nordvesthjørne

Forsvarets forslag til ny skovplan

Forsvarets forslag til en ny 15-årig skovplan foreskriver:

- Generel tynding.
- Specifik underplantning med løv i udvalgte nålebevoksninger under afvikling og konvertering til løv.

Det var enighed om denne skovplan.

Forsvarets ønsker til offentlighedens adgang

Forsvaret ønsker de eksisterende regler bibeholdt. Det vil sige skydeterræn lukket og mulighed for at køre ad Nygårdsvej til Louiseholm i øvelsesterrænet uden for øvelsestid. Badevej fortsat åben. Drøftelse af offentlighedens adgang behandles under SNS ønsker.

14.2 Vurdering af ønsker og forslag fra Skov- og Naturstyrelsen***Overordnet målsætning for den fremtidige naturtilstand***

Der var enighed om Skov- og Naturstyrelsen generelle målsætning for den fremtidige naturtilstand af terrænet, dvs. at fastholde det som et overvejende åbent, afvekslende overdrevslandskab med spredte skovbevoksninger, krat og vådområder.

Plejen af de åbne arealer

Overordnet set ønsker Skov- og Naturstyrelsen en videreførelse af den eksisterende linje fra den første drifts- og plejeplan. De nævnte ønsker og tiltag er prioriteret på baggrund af revisionsarbejdet.

Der var enighed herom, og om prioriteringen af indsatsen. Det vil sige videreførelse af pleje af overdrev-, slette- og hedearealer, færdiggørelse af manglende rydninger (Brandbjerg, Karsemose, strækningen langs Strandvej mv.) samt årlig slåning og så vidt muligt opsamling. Aftaler med forpagtere om høstet på særlige arealer kan videreføres, eller overtages af forsvaret selv. Den resterende, manglende førstegangspenje indtegnes på drifts- og plejekort.

Det blev endvidere besluttet, at den fremtidige målsætning skal være, at alle åbne arealer slås mindst hvert 2. år.

Et nyt behov for træning i majs/energipil ell. lign., som forsvarets enheder skal leve op til, kan imidlertid nødvendiggøre, at udvalgte slettearealer kan omlægges hvis behovet opstår.

Afmærkning og pleje af fortidsminder

Der er enighed om at følge den foreslåede plan, som består i opfølgning af fortidsmindekataloget, bilag 9 i planen. Numrene fremgår af drifts- og plejekortet. Afstivning af Mølledeys er allerede gennemført.

Videreførelse og færdiggørelse af plan for pleje- og genopretning af vådområder.

Der er enighed om at følge planen. Vinterhalvår (august/september til 1. marts) er den bedste periode at gennemføre arbejdet.

Sløjfning og oprydning af gamle skyttehuller på kystskrænten.

Der er enighed herom.

Drift af bortforpagtede landbrugsarealer

Der er enighed om, at forpagtningsaftaler skal overholdes med hensyn til pesticidforbud og krav om nedsat kvælstofnorm på dyrkede arealer.

Sløjfning af særligt udvalgte vildtagre ved følsomme naturområder

Der var enighed om sløjfning af vildtagre ved løgfrøvandhuller og andre vandhuller. Endvidere om stop for andefodring i vandhul.

Der var desuden enighed om, at de sløjfede vildtagre kan erstattes af nye vildtagre etableret på ikke-naturbeskyttede arealer.

Bekæmpelse af invasive arter

Der var enighed om fortsat bekæmpelse af invasive arter, herunder *Rosa rugosa*.

Offentlighedens adgang

Skov- og Naturstyrelsen foreslog, at adgangsregler fra Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn kopieres, således at det kun er nedslagsområdet (sektor A) vest for Strandvej mellem Pyntvej i syd og Hønsebakkevej i nord der er permanent lukket for publikum, pga. forsagere.

Styrelsen argumenterede for at terrænet bør åbnes som følge af den seneste lovgivning. Efter en debat herom fandt Skov- og Naturstyrelsen, at et fornuftigt kompromis ville være at åbne veje og stier i skydeterræn samt hele øvelsesterræn uden for øvelsestidspunkt.

Forsvaret ønskede dog kun en åbning af øvelsesterrænet (terrænet øst for Kulhusvej) uden for øvelsestidspunkter. Hvad angår skydeterrænet (terrænet beliggende vest for Kulhusvej) kan det åbnes oftere i forbindelse med guidede ture, og evt. i samarbejde med naturvejledere fra stat, kommune mv.

Forsvaret argumenterede for, at der eksisterer en reel fare for at besøgende kommer til skade i denne del af det militære terræn.

På baggrund af ovenstående blev der enighed om sidstnævnte model for den fremtidige adgang for publikum til terrænet.

PLAN

Denne del af drifts- og plejeplanen indeholder en anvisning til, hvorledes den ovenfor gennemgåede afvejning kan realiseres i praksis, herunder hvordan den skal udmøntes i retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.

Sidst i nærværende kapitel, afsnit 15.19, er der opstillet en *prioriteret handlingsplan* – endvidere indsat som bilag 8. Handlingsplanen skal - foruden at give et overblik over de plejemæssige tiltag - sprede plejeaktiviteterne, og derved ressourceanvendelsen, over hele planperioden.

Planforskrifterne er endvidere illustreret på drifts- og plejekortet, indsat i kortlommen bagest som bilag 2.

På baggrund af de fremsatte ønsker fra forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen til den fremtidige brug og pleje af skyde- og øvelsesterrænet, og den foretagne afvejning heraf, blev et udkast til drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn sendt i offentlig høring den 19. december 2008, med svarfrist den 30. januar 2009.

Den eksterne høringsrunde resulterede i høringssvar fra Kulturarvsstyrelsen, Friluftsrådet Nordsjælland, Jægerspris Turistforening samt Danmarks Naturfredningsforening, Frederikssund Afdeling. De fire høringssvar kan ses i bilag 7.

Vurdering af høringssvar

Kulturarvsstyrelsen

Kulturarvsstyrelsen foreslår i sit høringssvar et antal rettelser forskellige steder i planen vedrørende regler, definitioner og andre forhold vedrørende beskyttelse af fortidsminder, diger og andre kulturhistoriske interesser. Disse rettelsesforslag er blevet taget til efterretning og rettet i planen efterfølgende. Derudover har Kulturarvsstyrelsen ikke bemærkninger til planforslaget.

Jægerspris Turistforening

Jægerspris Turistforening udtrykker tilfredshed med planforslaget og har ikke ændringsforslag.

Friluftsrådet

Friluftsrådets kredsbestyrelse for Kreds Nordsjælland udtrykker tilfredshed med planen, også med de foreslåede adgangsforhold, men ser gerne at der også på andre tider af året end sommerferieperioden kan organiseres guidede ture vest for Kulhusvej. Dette forslag er allerede imødekommet i praksis, idet der netop har været afholdt en guidet tur i skydeterrænet den 10. maj 2009 for Danmarks Naturfredningsforening.

Friluftsrådet opfordrer desuden til, at det fremover også fremgår af Jægersprislejrens hjemmeside hvornår der er adgang. Dette vil blive søgt imødekommet, idet forsvaret p.t. arbejder på oprettelse af denne hjemmeside.

Endelig udtrykker Friluftsrådet stærk utilfredshed med, at planen ikke omfatter den del af terrænet som ejes af stiftelsen.

Danmarks Naturfredningsforening

Frederikssund Afdeling af Danmarks Naturfredningsforening har fremsat en række kommentarer til planforslaget i forbindelse med høringsfasen.

Foreningen beklager, at hensynet til løgfrøerne indtil nu ikke har været vægtet mere, holdt op mod betydningen af nogle vildtagre. Hertil kan oplyses, at vildtageren umiddelbart øst for den vigtigste løgfrølokalitet er sløjfet som vildtager, men endnu ikke den sydvest for og den nord for beliggende. Dette er en prioriteret opgave i nærværende, reviderede drifts- og plejeplan, jf. kapitel 15.19.

Foreningens ønske om prioritering af rydning af opvækst på Brandbjerg er i overensstemmelse med planen. Det fremgår således af planens kapitel 15 at færdiggørelse af rydning af Brandbjerg for opvækst som en førstegangspleje er en prioriteret opgave. På drifts- og plejekortet er dette område angivet med lysegråt, som "et areal der ryddes for krat og opvækst som førstegangspleje, med følgende årlig slåning".

Foreningens ønske om at åbne skydeterrænet (arealet vest for Kulhusvej) uden for skyde- og øvelsestid kan ikke imødekommes af forsvaret, grundet sikkerhedshensyn (fare for ueksplode-

ret ammunition). Derimod er foreningens ønske om adgang til en større del af statens arealer øst for Kulhusvejen allerede imødekommet i planen, idet dette område er åbent for publikum uden for øvelsestid.

Foreningens særlige ønske om fældning af en række store, gamle popler på Margrethevej vest for Bøgebakken for skabe udsigt fra Kulhusvejen over Isefjorden er et ønske som ikke har været rejst tidligere. Det er blevet forelagt for Forsvaret, som kan anbefale Danmarks Naturfredningsforenings forslag, idet træerne ikke tjener et uddannelsesmæssigt formål, og er ustabile i stormvejr. De vil derfor blive fjernet når økonomien tillader dette..

Foreningen foreslår at de invasive arter nævnes specifikt, eventuelt i prioriteret rækkefølge, i afsnit 15.19's prioriterede handlingsplan. Dette forslag imødekommes.

For ikke at tilføre området fremmed flora med jord udefra foreslår DN, at det i planen skal præciseres, at der ved jordarbejder (gravning og indbygning, mm.) holdes styr på jordtyper og herkomst, og at der kun må anvendes en jordtype svarende til den, der i forvejen findes på lokaliteten. Dette forslag kan imødekommes, og indføres som punkt 15.11 under kapitel 15 med retningslinjer.

Om vildtagre mener Foreningen, at der som minimum bør være en beskrivelse af målsætning og virkemidler, der svarer til et dokumenteret behov i terrænet. DN mener desuden, at forsvarer helt bør afskrive evt. udsætning af fuglevildt, bl.a. af hensyn til krybdyr, padder og insekter. Begge ønsker vurderes som værende imødekommet allerede i planen, idet der i afsnit 11.14 og 15.15 er beskrevet en målsætning og virkemidler for vildtagre. Målsætningen er især at ophjælpe bestanden af agerhøns. Udsætning af fuglevildt forekommer ikke på forsvarers arealer, idet det er i strid med forsvarers overordnede retningslinjer for vildtpleje og jagt, jf. planens afsnit 11.14.

Endelig påpeger foreningen, at bilag 6 giver indtryk af at der fortsat er en samarbejdsaftale mellem Skov- og Naturstyrelsen og Forsvaret, selv om den er opsagt. Dette er blevet rettet.

15 Retningslinjer for den fremtidige drift og pleje af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn i perioden 2008-2022

15.1 Overordnede retningslinjer for den fremtidige benyttelse, pleje og forbedringer

Retningslinjerne for den fremtidige anvendelse af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn skal tilgodese følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som militært uddannelsesområde, og derfor fortsat skal kunne opfylde forsvarers behov for uddannelsesaktiviteter.
- At den militære benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige og biologiske værdier, som i drifts- og plejeplanperioden søges fastholdt og udbygget. Hermed sikres også udpegningsgrundlaget for de naturværdier som området er udpeget af hensyn til, som et såkaldt Natura 2000 område i henhold til EU's Habitatbeskyttelsesdirektiv.

- At den rekreative benyttelse sker i det omfang det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og foreneligt med hensynet til de natur- og kulturmæssige værdier.

15.2 Forventet udvikling for den fremtidige øvelsesmæssige benyttelse

Som det fremgår, er Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn overordentlig vigtig for uddannelse af Forsvarets enheder.

Som det også fremgår, vil der blive behov for mange ændringer af området indenfor denne plejeplans tidshorisont og det er derfor vigtigt, at rammerne i planen holdes så brede som muligt for at sikre at Forsvaret fremadrettet kan bruge området optimalt.

Nærværende drifts- og plejeplan iværksættes fra medio 2008 med forventet gennemførelse over en 15-årig periode, med henblik på at intentionerne i planen gennemføres praktisk og økonomisk og under fortsat hensyn til, at **det primære formål er uddannelse af forsvarets personel på alle niveauer**. Da situationen ved forsvarets enheder er i en konstant udvikling, skal der til stadighed være mulighed for at etablere ny uddannelsesfaciliteter for at tilgodese de behov den tekniske og taktiske udvikling medfører, ligesom ændringer i nuværende faciliteter vil kunne blive aktuel.

Forsvarets samlede strategi for øvelsesterrænerne er et samspil mellem miljø- og naturansvar og en optimal anvendelse til militære formål.

Forsvaret forventer, at et fremadrettet brugsmønster af Jægerspris Skyde og øvelsesterræn skal tilgodese en realistisk uddannelse på Sjælland under anvendelse af bl.a. skarp ammunition og røggammunion.

Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn er det eneste terræn på Sjælland, hvor der kan gennemføres en integreret øvelse og skarpskydning.

Fremtidige øvelsesmønstre vil bl.a. være, at øve enhedernes evne til at operere med høj mobilitet med en vekselvirkning mellem at sprede og koncentrere enhederne under forskellige kamphandlinger.

Det betyder, at såvel skydeterrænet som øvelsesterrænet skal kunne anvendes af såvel personel som køretøjer, herunder bæltebæretøjer.

Der vil blive et øget behov for at træne bevægelse og kamp i lukkede områder som skov og by. Dette afføder et behov for at få adgang til flest mulige skovarealer.

15.3 Retningslinier for militære aktiviteter og færdsel med køretøjer

15.3.1 Fortsat anvendelse af de eksisterende anlæg

De eksisterende militære anlæg og deres benyttelse kan fortsætte som hidtil.

15.3.2 Terrænets benyttelse

Generelt: Militære enheder m.fl. der i henhold til Jægersprislejrens skydeoversigt er tildelt dele eller hele terrænet, kan normalt frit færdes i tildelt sektor under iagttagelse af de begræns-

ninger der fremgår af "Blivende Bestemmelser" og øvelseskortet. Begrænsninger der er besluttet i forbindelse med nærværende drifts- og plejeplan vil blive indføjet i de gældende Blivende Bestemmelser. Det gælder bl.a. en bestemmelse om, at soldater under øvelse, herunder bivuakering, skal tage nødvendigt hensyn til ynglende dyr og fugle og deres rede. Eksempelvis bør der ikke ske teltslagning under beboede rovfuglereder. Ved opfyldning af skyttegrave skal disse tømmes for dyr først, eks. pindsvin, firben, padder m.v.

Skydninger

Skydninger skal følge skydebaneoversigten og de Blivende Bestemmelser for terrænets benyttelse, med de instrukser der er udarbejdet for de enkelte anlæg. I forbindelse med drifts- og plejeplanen er det aftalt mellem forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen, at der ikke skal ske en udvidelse af nedslagsområdet for sprængladt ammunition for at skåne værdifuldt landskab, flora, fauna og beskyttede fortidsminder. Nedslagsområdet er i fremtiden fastlagt som det nuværende, beliggende vest for Strandvej mellem Pyntvej i syd og Hønebakkevej i nord, suppleret med et mindre område af det ønskede, nemlig arealet umiddelbart syd for Hønebakkevej øst for Strandvej til grusgraven.

Færdsel i terrænet

Kørsel: For at undgå en u hensigtsmæssig stor nedslidning af skyde- og øvelsesterrænet skal der under al kørsel udvises hensynsfuldhed og agtpågivenhed.

Adgang til fods: I vådområder indenfor den blå ring som angivet på øvelseskortet kan der ske gennemgående færdsel til fods, men de må af hensyn til naturbeskyttelsesinteresser ikke benyttes til længerevarende ophold, bivuakering eller anden egentlig øvelsesaktivitet.

Gravning

Der er på hele skyde- og øvelsesterrænet af forskellige hensyn udlagt **særlige områder med graveforbud**. Det gælder nuværende og tidligere nedslagsområder for sprængladt ammunition, fredede gravhøje, etablerede skydebaner, vildtremiser, alle skovparceller, vådområder, fredede arealer, strækninger med lyslederkabler samt andre faciliteter. Lyslederkablet er afmærket med røde pæle i en linje ovenover, hvor det er nedgravet. Der må ikke graves i en afstand af 5 meter fra lyslederkablet og der må ikke dyrkes i en afstand af 1 meter. Graveafstanden fra afmærkede vildtremiser samt skovparcellerne er 10 meter. Fredede fortidsminder er afmærket med hvid/grønne pæle. Gravning, herunder også f.eks. nedgravning af kabler, nærmere end 100 m fra de fredede fortidsminder må kun finde sted efter dispensation fra kommunen. Det samme vil gælde gravearbejder, hvis de varigt ændrer tilstanden udover den hidtidige benyttelse af de beskyttede naturtyper, herunder i hede og overdrev. Store gravearbejder som voldanlæg, store grave mv. kræver kommunens tilladelse.

Uden for graveforbudsområderne kan mindre gravearbejder udføres. Større gravearbejder (gruppe- eller delingsstillinger) skal i hvert enkelt tilfælde aftales med vagthavende skydeofficer, af hensyn til nedslidning af terrænet og drænsystemet.

Alt gravearbejde sløjfes inden enheden forlader terrænet, dog skal sløjfningen ved større gravearbejder kontrolleres af Jægersprislejren forinden enheden forlader området. Skyttegravene er med de stejle sider ofte faldfælder for dyr som pindsvin, tudser, firben m.v. Såfremt skyttegraven benyttes over flere dage skal der, når skyttegraven forlades midlertidigt, anbringes en gren eller lign. i graven, så dyrene har mulighed for at kravle op. Inden opfyldning af skyttegravene skal disse tømmes for dyr.

Retningslinier i forbindelse med brandfare

Brand skal straks meldes til sikkerhedskontoret. Enhederne pålægges at træffe sådanne foranstaltninger, at risikoen for brand reduceres mest muligt. I tørre perioder kan Jægersprislejren udstede forbud mod anvendelse af visse ammunitionstyper. Fem branddaskere er placeret ved hver af de 33 standpladser.

15.4 Placering og etablering af nye militære anlæg og øvelsesfaciliteter, samt retablering*Fase 1 kulissey*

Behovet for kamp i bebyggelse herunder Hjemmeværnets behov betyder, at der bør etableres en fase 1 kulissey i området til erstatning for den kulissey hvor modulerne skal opsættes og nedtages fra gang til gang. Ønsket placering er ikke stedfæstet.

Fase 2 kulissey

Der ønskes tillige planlagt en fase 2 bebyggelse, der vil kunne øge mulighederne for at gennemføre missionsforberedende uddannelse på Sjælland og dermed aflaste Oksbøl. Fase 2 faciliteten skal som minimum bestå af 3 huse/kulissehuse. En mulig placering kan være Sognefogdens Gård ved Troldegårdsvej.

Ved skarpskydning forstås skydning med håndvåben, våben og kanoner monteret på køretøjer, skydning fra helikoptere, morterer, artilleri, sprængninger, fly mv.

Introduktion af nyt type køretøj

På Sjælland er det alene Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn, der kan inddække hærens behov for skydninger, herunder skydning med hærens nye **infanterikampkøretøj** der kun bliver placeret på Sjælland.

Renovering af og anlæggelse af nye skydebaneanlæg

Der vil også fremadrettet være behov for at udvikle standardiserede skydebaner/faste anlæg, hvor enkeltmand, gruppe og deling kan indøve standard handlingsmønstre.

Der vil være behov for at kunne gennemføre forskellige skydninger med håndvåben på op til 1200 meter herunder skydninger fra helikoptere.

Skydninger skal kunne gennemføres dynamisk i et større område end de anvendes i dag med et tættere samarbejde mellem afsiddet personel og skydning fra køretøjer.

Dette stiller krav til større arealer til gennemførelse af den enkelte skydning.

Der vil samlet set være behov for at der gennemføres en revision af hele skydeterrænets samlede banekompleks.

Ny 50 mm geværgranatbane på A-syd, litra a, afdeling 109

Denne bane er allerede anlagt i maj 2008, og er beliggende umiddelbart sydvest for Hovnæsskoven

Retablering af Tech Force område

Et område ved Nygårde i den nordøstlige del af terrænet, op mod Jægerspris Nordskov, er i en årrække blevet anvendt til forsøg med sprængninger i nedgravede gasrør. Forsøgene er nu afsluttede, og området skal reetableres inden udgangen af 2009, jf. kontrakten med Tech Force. Den 300 m lange rørledning, nedgravet i en kanal, skal fjernes. Det samme gælder nogle store betonfundamenter, indstøbt i containere, som ligger nedgravet flere meter nede. Efter fjernelsen reetableres området, og bringes tilbage til sit oprindelige udseende.

Øget øvelsesmæssig brug af terrænet generelt

Forsvaret vurderer, at presset på de større skyde- og øvelsesterræner fortsat vil være stigende i takt med opbygningen af hovedsageligt Stående Reaktionsstyrke.

Intensiteten og anvendelsen af det enkelte område varierer afhængig af uddannelsens krav, vilkår og kriterier.

Aktiviteterne vil kunne foregå døgnet rundt på alle ugens dage, men tyngden vil ligge i dagtimerne på hverdage.

Terrænet anvendes periodevis til missionsforberedende uddannelse.

Danmarks internationale forpligtelser kan medføre, at et planlagt aktivitetsniveau og intensiteten af aktiviteter ændres med meget kort varsel.

Veje

Alle veje skal kunne bære kørsel med hjul- og bæltekøretøjer, eller hvor dette ikke er muligt skal veje og bæltespor være etableret tæt ved hinanden.

Der vil generelt blive behov for at anlægge veje og forbedre det eksisterende vejnet.

Særligt vil der kunne opstå behov for nye vejanlæg ved introduktion af det ny IKK køretøj.

Bygninger

Der bør være bygninger til brug som kommandosation (KSN), forbindepladser, forsyningspunkter, feltmæssig underbringelse, instruktioner mv.

Der må derfor ikke fjernes bygninger før den samlede plan for bygningsmassens anvendelse er udarbejdet.

Terrænkørebane

Muligheden for at etablere en terrænkørebane for hjul og bæltekøre tøjler skal undersøges.

Banen skal kunne anvendes i dagslys og mørke.

En mulig placering er umiddelbart syd for det planlagte skovområde i den nordøstlige del af terrænet.

Myndighedsgodkendelse

Det forudsættes naturligvis, at der forudgående indhentes de nødvendige tilladelser hos de relevante myndigheder inden anlæggelse af ovennævnte øvelsesfaciliteter.

15.5 Målsætning for pleje af naturarealer og genopretning af vådområder

Det er målsætningen, at de af forsvaret ejede arealer på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn fortsat skal fastholdes som åbent landskab, overvejende bestående af overdrevs-, hede- og slettearealer med spredt bevoksning i naturtilstand, uden gødskning og sprøjtning, og at den fremtidige naturpleje og -drift fortsat tilsikrer, at denne tilstand opretholdes så godt som muligt, til gavn for flora og fauna.

Dette sker under respekt for områdets anvendelse til militære skyde- og øvelsesaktiviteter.

Vådområderne på forsvarets egne arealer plejes og forbedres i henhold til den iværksatte handlingsplan, og friholdes fortsat for øvelsesaktiviteter, bortset fra færdsel til fods. Der er udlagt en bufferzone på 5 meter med kørselsforbud omkring alle terrænets vådområder. Den igangværende, vellykkede slåning af de åbne arealer fortsættes, til gavn for overdrevsflora og -fauna.

For at hindre gradvis tilgroning og som led i naturplejen af de åbne områder og vådområderne fortsættes den igangværende pleje samt rydning af de resterende partier af selvsåede birkebevoksninger m.v. efter en nærmere fastlagt plan, som beskrevet nedenfor. Slåenkrat skal sikres i et vist omfang af hensyn til visse dagsommerfuglearter og fuglearter.

For at styrke naturindholdet i skovene skal skovene på forsvarets egne arealer fortsat ikke drives forstligt, men overgå til skov i naturtilstand. Dog kan der foretages tynding af hensyn til den øvelsesmæssige benyttelse. Undtaget herfra er Andersons Plantage, samt øvrige små, nyplantede granbevoksninger, som er under konvertering til løvskov..

Landbrugsdrift på visse af forsvarets egne arealer i nordlige del af terrænet er ophørt og er overgået til græsarealer med høslet, uden gødskning. Dette er sket af hensyn til den truede paddeart Løgfrø

15.6 Retningslinjer for pleje af de åbne arealer (overdrev, hede, strandeng, mose, eng og slette)

Den hidtidige, vellykkede plejeindsats på de åbne arealer fortsættes.

Målsætningen er at fastholde terrænets status som hovedstadsregionens største, sammenhængende overdrevsområde. Denne målsætning opfyldes ved at styrke en mere lysåben græs- og urtevegetation og dermed skabe en mere artsrig og karakteristisk plantesammensætning, der tilgodeser en række sjældne planter og insekter. Forsvarets del af terrænet vest for Kulhusvej er udpeget som Natura 2000 område på grund af særligt værdifulde overdrevsarealer, samt forekomst af bl.a. Salep-Gøgeurt og Stor Vandsalamander.

Konkret foretages der vegetationspleje af de beskyttede naturtyper overdrev, heder, strandeng, moser og ferskeng mod gradvis tilgroning i f.eks. tjørnekrat, pilekrat, birkekrat, rosa rugosa, høje stauder eller tagrør. Plejemetoder er afbrænding, slåning, eller rydning.

På øvrige åbne arealer, som ikke er omfattet af beskyttelsesbestemmelser, som f.eks. slettearealer og øvrige græsarealer bør plejen ligeledes foregå enten ved afbrænding, slåning eller rydning, eller evt. en kombination heraf. Rydning bør på de mest tilgroningstruede arealer foretages mindst hver andet år.

De mest tilgroningstruede arealer er de centrale dele af skydeterrænet, beliggende øst for Strandvejen, da mange af dem er lavtliggende og fugtige, og derfor hurtigt vil springe i birke- og egekrat hvis plejen springes over i et år eller to.

Plejemetode

Efter et eventuelt førstegangsindgreb med nedskæring, plejes de angivne arealer med slåning efter følgende retningslinjer:

- Arealerne holdes med lav vegetation ved slåning men således, at vegetationen ikke er lavere end 12-15 cm., af hensyn til den vilde flora og fauna.

- Arealerne der kan slås en gang årligt må ikke slås tidligere end den 15. juli, for at sikre udviklingen af insektpopper og plantefrøenes modning
- Arealer, der benyttes til den grundlæggende militære uddannelse af enkeltmand og mindre enheder, slås når vegetationen når en højde på 30-40 cm (max). Der efterlades partier med højere vegetation (i bælder og bræmmer), som slås inden det følgende forår.
- Så vidt muligt fjernes det afklippede materiale fra arealerne for dels at undgå tilførsel af næringsstoffer til arealet, dels at øge sandsynligheden for spiring og etablering af små langsomt voksende ovedrevsarter. Dette er primært relevant på de tidligere landbrugsarealer da disse fortsat har en værdi som høslæts-arealer, samt de særligt værdifulde overdrev som nævnt ovenfor
- Der kan med fordel tages 1-2 efterslet sidst på sensommeren – dog kun såfremt det afklippede materiale fjernes fra arealet
- Dele af arealerne kan med fordel slås i mosaikker, der efterlader vegetationen i flere højder – gerne med områder, der kun slås hver anden gang og områder, der kun plejes i form af nedskæring af generende træ- og buskopvækst. På den måde opstår forskellige udviklingsstadier af græsser og urter til gavn for en større biologisk mangfoldighed. Overgangen imellem høj og lav vegetation giver desuden krybdyr, som firben og snog gode muligheder for at kunne sole sig i den lave vegetation og hurtigt søge dækning i den højere vegetation.
- Arealerne slås fra centrum ud mod kanterne, så vildtet ikke fanges på midten. Traktoren kan med fordel påmonteres en vildtalarm, der advarer føreren. Alternativt kan arealerne drives igennem med uddannede hunde og hundeførere (kan rekvireres igennem et landsdækkende vildtredderkorps)
- Arealerne må ikke gødskes, sprøjtes eller jordbearbejdes – bortset fra nødvendig udjævning af opkørte strækninger

Opdeling af de åbne arealer i forskellige plejekategorier

På drifts- og plejekortet, bilag 2 er angivet hvilke områder, der igennem rydning og regelmæssig slåning skal forbedres og plejes som overdrev/overdrevslignende karakter.

Plejen af de åbne arealer er delt op i følgende kategorier:

Åbne arealer der afbrændes

Er angivet med farven *grøn* på drifts- og plejekortet. Det drejer sig om nedslagsarealerne vest for Strandvej, Christiansminde Hage i syd og op til lynghedens start i nord.

Området afbrændes i vinterhalvåret hvert år.

På grund af fare for forsagere skal vegetationspleje i dette område foregå ved afbrænding. Bevarening af de vigtige naturværdier i dette område, f.eks. orkidéområderne syd og sydøst for Nissebakker, bør imidlertid forudsætte, at der ikke afbrændes store, sammenhængende arealer på én gang. En del af de lokale forekomster af plante- og dyrebestandene bør hver gang sikres overlevelse, så de i løbet af nogle år kan sprede sig herfra til de afbrændte arealer. Som plejemetode bør afbrændingen (pletvis, kontrolleret) hver gang søges begrænset til de arealer, hvor der reelt er udviklet et mere højt og tæt dække af græsser/tagrør/urter/buske/træer.

Skydebanearealer med udenomsarealer

Er angivet med farven orange på drifts- og plejekortet.

Disse arealer omfatter selve skydebane arealer samt udenomsarealer. Af hensyn til frit udsyn til brug for skydeøvelser drives disse arealer ved slåning hvert år, efter ovennævnte plejemetode.

Øvrige overdrevarsarealer

De øvrige overdrevs- og slettearealer er angivet med henholdsvis lysegrønt og gult på drifts- og plejekortet. Disse arealer slås *hvert andet år*. For at tilgodese dyrelivet drives de alternerende, således at *de lysegrønne arealer* bliver slået i *lige år*, mens *de gule arealer* slås i *ulige år*. Begge kategorier slås efter ovennævnte plejeanvisninger.

Arealer uden behov for slåning

Visse arealer på terrænet rummer en meget lavtvoksende, næringsfattig tørbundsvegetation, hvor *slåning bør undgås helt*, af hensyn til sårbar vegetation og dyreliv. Det drejer sig om de kystnære hedestrækninger og strandoverdrev på sandbund, i terrænets nordvestlige del. Disse arealer er *angivet med rødt* på drifts- og plejekortet.

Forsøgsareal med bekæmpelse af Rynket Rose

Jægersprislejren har igennem de seneste 5-6 år gjort en særlig indsats for at bekæmpe en massiv forekomst af den invasive planteart Rynket Rose på strandoverdrevet ved Bøvings Plads i terrænets nordvestlige hjørne. Denne bekæmpelse har været meget effektiv og vellykket, og fortsætter indtil planterne er helt væk. Arealet *slås hvert år*, evt. flere gange i løbet af året, og det slås meget kort for at komme planterne til livs. Dette særlige forsøgsområde er angivet med *lilla farve* på drifts- og plejekortet.

Arealer som skal underkastets førstegangspleje i form af rydning

Inden iværksættelsen af den første drifts- og plejeplan i 1998 var store dele af de åbne, beskyttede naturtyper i terrænet under tilgroning i krat og birkeopvækst. De fleste af disse tilgroede arealer er blevet ryddet i medfør af planen. Imidlertid er der stadig nogle områder der mangler at blive underkastet førstegangspleje. Disse arealer er angivet med *lysegrå farve* på drifts- og plejekortet.

Det drejer sig bl.a. om Karsemose, Brandbjerg og arealer i den centrale del af skydeterrænet. Disse områder ryddes for opvækst med motorsav, grenknuser og eventuelt andre nødvendige foranstaltninger, og indgår efterfølgende i den løbende slåning hvert andet år af de åbne arealer.

15.7 Retningslinier for genopretning og beskyttelse af vådområder

Vådområder på terrænet er naturmæssigt set meget vigtige på grund af deres særlige betydning som levesteder for planter og dyr, ikke mindst vandfugle, insekter og padder. De fleste vandhuller på Jægerspris er naturligt næringsrige, med en veludviklet bredflora af mose- og søplanter. Særligt skal fremhæves terrænets betydning som levested for den sjældne Løgfrø.

Mange af vådområderne har i forbindelse med gennemførelsen af den forrige plejeplan gennemgået en større forvandlingsproces. Fra at være tilgroede, mørke og lavvandede søer fremstår mange af vådområderne i dag som velplejede. Mange af søerne og vandhullerne på Jægerspris er generelt lavvandede, og derfor truet af udtørring eller tilgroning. Derfor er det vig-

tigt, at der løbende foregår en pleje af vådområderne, således at områderne kan tilgodese en række specielle dyre- og plantearters særlige krav til yngle- og levested.

Det er besluttet at videreføre og færdiggøre handlingsplanen for vådområderne, som iværksat i forbindelse med vedtagelsen af den første drifts- og plejeplan.

Målsætningen for pleje og genopretning af vådområderne er:

- At beskytte vandhuller mod tilmudring og ødelæggelse af kanter og kantvegetation på grund af for tæt kørsel herpå. Dette sker gennem udlægning af bufferzoner med vegetation, samt på udsatte steder med tunge køretøjer ved afmærkning med pæle.
- Som princip så vidt muligt at genskabe de oprindelige hydrologiske tilstande på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, med mindre det vurderes, at det skaber problemer for den militære benyttelse.
- At pleje eller genoprette søer og vandhuller gennem en detaljeret plan. Først og fremmest ved lukning af eventuelle dræn. Derudover rydning af opvækst, og evt. oprensning.

Prioritering af plejeindsatsen

Der er registreret 37 vandhuller og søer på den af forsvaret ejede del af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. De fleste vandhuller har en størrelse på mellem 0.5 og 1 ha.

En detaljeret beskrivelse af alle vådområderne på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, evaluering af plejestatus og forslag til deres fremtidige pleje kan ses i afsnit 9.3.

I den kommende 15-årige planperiode prioriteres indsatsen på de vådområder, hvor handlingsplanen "kun" *delvist er gennemført* og *ikke gennemført*, i den foregående planperiode, dog således at den aktuelle plejeindsats justeres til de enkelte vådområdes nuværende status.

Det drejer sig om følgende vådområder:

1. prioritet: Vandhul 6, 14, 15, 17, 18, 22, 23 og 34.

2. prioritet: Vandhul 1, 3, 12, 19, 31 og 33.

3. prioritet: Vandhul 13, 28 og 29.

Med hensyn til ikke- prioriterede vandhuller vil der kunne skabes vellykkede projekter i vandhul 10, 11, 26, 27, 30 og 37.

Vådområder med *1. og 2. prioritet* gennemføres indenfor de *første syv år* efter drifts- og plejeplanens ikrafttræden, *3. prioritet i løbet af den 15-årige planperiode*.

Vandhullerne er angivet med blå og tilhørende nummer på drifts- og plejekortet.

I de resterende vådområder er den planlagte pleje gennemført i perioden 1998 til 2007, hvorfor de ikke figurerer på prioriteringslisten.

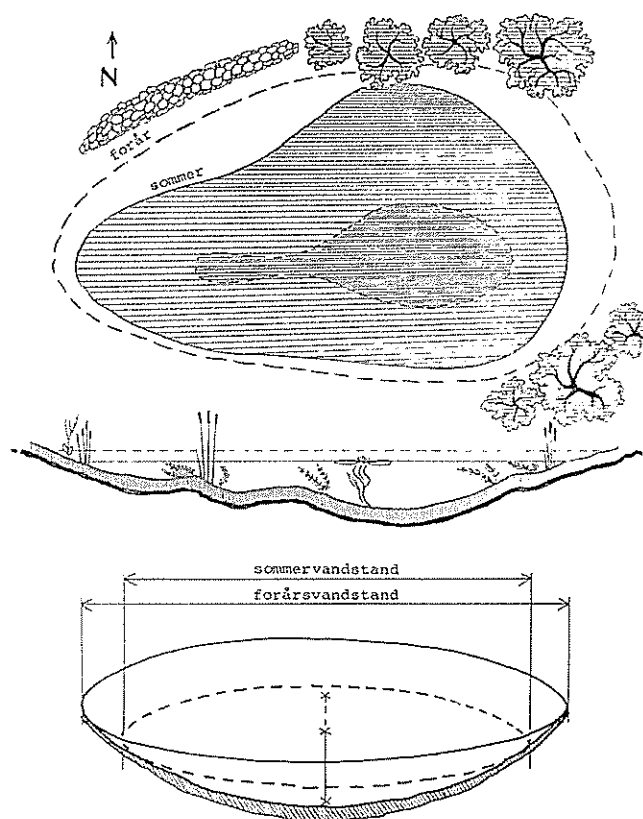
Pleje anbefalinger for søer og vandhuller

Den hidtidige plejeindsats for områdets søer og vandhuller fortsættes og de allerede gennemførte genopretninger følges op med en kontinuerlig pleje. De generelle retningslinjer er kort opsummeret nedenstående:

- For at hæve vandtemperaturen og gavne mosefloraen fjernes omkransende krat. Pilebuske trækkes om muligt op med rod.

- Som generel målsætning holdes alle søer fri for buskads på sydsiden af søen.
- Stejle brinker udjævnes, og der etableres en lavvandet bredzone, som solen hurtigt kan varme op. Optimal hældning på bredderne er et fald på 1 meter over 5 meter.
- Oprensning af vandhuller sker gerne ad 2 omgange. Det dybeste sted skal helst være minimum 1,5-2 meter
- Det opgravede jord og bundslam må ikke danne unaturlige volde og trækkes jævnt ud over det tilstødende areal
- Efter oprensning udlægges med fordel små stenbunker på bunden af vandhullet
- Overvintringsplads (stendynger) for vandhulsdyr etableres i nærheden af vandhullet
- Der oprettes en min. 5 meter "No-Go-Zone" for alle køretøjer. Denne bredzone holdes som lav urtevegetation ved løbende at fjerne buskopvækst.. Stauder som *brændenælde* og *Dueurt* skæres ned hvis de dominerer – dog først efter 20. juli, af hensyn til sommerfugle som *Dagpåfugleøje*, *Nældens Takvinge*, *Admiral* m.fl., der er afhængige af *Nælde* i larvernes udklækningsperiode.
- Der må ikke udsættes fisk eller krebs i vandhullerne, ligesom der ikke må fodres i/ved dem
- Al gravning og oprensning skal foregå i vinterhalvåret – dvs. fra 1. september til 1. marts. Allerede i marts begynder padderne at lægge æg, derfor er det vigtigt at der ikke foregår plejeaktiviteter efter 1. marts.
- Efter en årrække bør plejetiltagene evalueres.

Nedenstående figur viser udformning af et vandhul (kilde: Skov- og Naturstyrelsen). Bemærk grusdyngen i midten af vandhullet, stendyngen nord for vandhullet (i skitsen set fra oven) og de svagt skrånende bredder (på profilskitserne nederst).

15.8 Beskyttelse af Habitatområde 235 Jægerspris Skydeterræn

Nærværende drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn skal leve op til Danmarks internationale forpligtelser ved udpegningen af en del af skydeterrænet som et EF-habitatområde i henhold til EU's habitatdirektiv.

Udpegningen af Jægerspris Skydeterræn er beskrevet i afsnit 11.6 i nærværende plan.

Det er Skov- og Naturstyrelsens og Forsvarets vurdering, at nærværende plan i al væsentlighed bør kunne sikre udpegningsgrundlaget og den fortsatte gunstige bevaringsstatus.

Miljøcenter Roskilde har i løbet af 2008 udarbejdet en Natura 2000 plan for området.

15.9 Bekæmpelse af invasive planter

Der skal fortsat sikres en aktiv indsats for bekæmpelse af invasive plantearter på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Det drejer sig især om Rynket Rose, men også Kæmpe-Bjørneklo, Japansk Pileurt, Italiensk Gyvel, Lupin samt Kanadisk Gyldenris. Bekæmpelsesindsatsen mod de nævnte arter bør prioriteres i den nævnte rækkefølge. Bekæmpelsen omfatter imidlertid alle de plantearter, der er opført på Skov- og Naturstyrelsens officielle fortegnelse over invasive plantearter, og bør være i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens anvisninger.

Bekæmpelsen skal ske uden brug af sprøjtemidler, jf. statens pesticidpolitik. Kæmpe-Bjørneklo og Japansk Pileurt er dog undtaget af dette forbud.

15.10 Retningslinier for beskyttelse og pleje af fortidsminder og andre kulturhistoriske anlæg

Retningslinier og de praktiske anvisninger for *den fremtidige pleje og beskyttelse* af fortidsminderne og de kulturhistoriske interesser fremgår af det såkaldte *kulturhistoriske katalog*, som er indsat i planen som bilag nr. 9. Katalogets angiver et fredningsnummer og/eller sognebeskrivelsesnummer for hvert enkelt fortidsminde. Numrene og dermed fortidsmindets nøjagtige placering i terrænet er gengivet på Drifts- og Plejekortet, bilag 2.

I kataloget er der også indsat farvebilleder af de fredede fortidsminder.

Kulturarvsstyrelsen finder på baggrund af erfaringer fra militære øvelsesområder afmærkning af alle fortidsminder nødvendig og understreger, at plejen af fortidsminderne er en *forpligtelse* for den statslige arealforvalter. Evalueringen af drift og pleje 1998-2006 viser nødvendigheden af, at denne forpligtelse indskræpes.

Bestemmelserne om beskyttelse af fredede fortidsminder, herunder afmærkning med pæle, kørselsforbud m.v. bør fremgå tydeligt af Jægersprislejrens ”Blivende Bestemmelser”.

15.11 Retningslinier for jordarbejder

Ved jordarbejder (gravning, indbygning, etc.) må der kun anvendes en jordtype svarende til den, der i forvejen findes på lokaliteten. Dette er vigtigt, for ikke at tilføre området fremmed flora med jord udefra. På beskyttede naturtyper i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3 må der ikke foretages jordarbejder eller tilføres jord, idet områdets tilstand ikke må ændres, jf. bestemmelsen. Frederikssund kan dog dispensere fra denne bestemmelse.

15.12 Retningslinier for skovdrift

Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen er enige om nedenstående skovplan 2008-2022 for de bevoksninger, som ligger på forsvarets eget areal.

Udover nedenstående skovplan er det besluttet at fjerne en række popler langs Margrethevej for at skabe udsigt fra Kulhusvej over Isefjorden. Træerne tjener ikke et uddannelsesmæssigt formål, og er ustabile overfor storme. De vil blive fjernet når økonomien tillader dette.

Skovplan for Jægerspris Skydeterterræn for den af forsvaret ejede del

Litra nr	Træart	Anlægsår	Areal i ha	År for aktivitet	Bemærkninger
102g	øsf	1972	3,3	2014	Tynding i overstandere
102m	bir	1975	1,1	2014, 2019	Tynding
102n	bir	1945	0,9	2014, 2019	Tynding
102q	rel	1975	0,7	2008, 2016	Tynding
103f	øsf	1975	1,1	2014	Tynding i overstandere
104b	bir	1950	5,9	2008, 2016	Tynding
104c	bir	1945	4,2	2008, 2016	Tynding
104d	bir	1955	3,4	2008, 2016	Tynding
104f	bir	1960	3,5	2008, 2016	Tynding
104k	bir	1955	1,7	2008, 2016	Tynding
104l	bir	1965	1,4	2008, 2016	Tynding
104m	bir	1970	4,1	2008, 2016	Tynding
104o	øsf	1950	1,6	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
104p	skf	1960	0,4	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
105h	skf	1950	2,6	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
105k	rgr	1990	0,5	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
105m	skf	1955	0,7	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
106c	rgr	1960	2,1	2008	Tynding i overstandere i dellitra mod vest

106h	skf	1935	1,8	2008, 2016	Tynding, underplantes med bøg i 2017
106k	bir	1970	0,4	2008, 2016	Tynding
107f	bir	1970	6,3	2008, 2016	Tynding
107h	bir	1980	0,6	2008, 2016	Tynding
107j	rel	1980	1	2008, 2016	Tynding
107k	bir	1960	1,9	2008, 2016	Tynding
107m	øsf	1960	0,4	2008, 2016	Tynding
108l	bir	1956	0,5	2008, 2016	Tynding
109c	ær	1960	1,2	2008, 2016	Tynding

15.13 Retningslinjer for drift af kratarealer

Der er samlet ca. 49 ha kratarealer på området. De to store, sammenhængende kratarealer, henholdsvis i den centrale del af skydeterrænet, samt nord for Bøvings Plads, bibeholdes uden indgreb, således at de antager naturskovspræg.

De øvrige kratområder kan som følge af uddannelsesmæssige behov justeres i nødvendigt omfang.

15.14 Retningslinjer for brug af gødning og sprøjtemidler

Fra 1. januar 2003 er sprøjtning med kemiske bekæmpelsesmidler ikke tilladt på forswarets arealer. Der kan dog, jf. forswarets interne retningslinjer, indhentes dispensation til at punktsprøjte med Glyphosat (RoundUp) i forbindelse med bekæmpelse af *Kæmpe-Bjørneklo* (se ovenfor). Det er vigtigt, at der kun forgår punktsprøjtning af de enkelte planter, således at sprøjtningen ikke går ud over den øvrige flora. Bedst er det at påsmøre midlet med en pensel på bladene, frem for at bruge sprøjte.

Brug af gødning og andre jordforbedrende midler (f.eks. kalk og slam) på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn Øvelsesplads er ikke tilladt, bortset fra vildtagre og de arealer der forpagtes bort til dyrkning (dvs. arealer under omlæg). Bortforpagtede høsletsarealer eller vedvarende græsarealer med aftale om slåning må under ingen omstændigheder gødskes. Bortforpagtede arealer under omlæg er beliggende ud mod Kulhusvej, på vestsiden af denne.

Der er dog nærmere regler for gødskning, se nedenfor.

Det blev besluttet i 1998, at ved alle kontraktfornyelser med forpagtere af de af forsaret ejede, bortforpagtede landbrugsarealer under omlæg fastsættes der bestemmelse om dyrkningsfrie bufferzoner omkring alle vandhuller, søer, moser og lignende vådområder på mindst 5 meter. Bufferzonen må gerne slås og plejes mod tilgroning, men der må ikke jordbehandles, tilplantes, eller bruges gødning eller pesticider i zonen.

Der skal desuden holdes gødskningsfri bræmmer langs vandløb, skovbryn og læhegn. Desuden må der ikke udbringes gødning på vedvarende græsarealer. For arealer i fri avl og græs i omdrift må der maksimalt tilføres kvælstof svarende til 80 % af den kvælstofnorm, der er fastsat af Landbrugsministeriets Plantedirektorat i bekendtgørelse nr. 71 af 26. januar 1994 om behov for tilførsel af kvælstof og indhold af kvælstof i husdyrgødning. Hvor det er muligt og hensigtsmæssigt, skal der indgås naboaftaler om aftagning af husdyrgødning med bedrifter der har husdyrgødning i overskud, således, at der sikres en fornuftig anvendelse af husdyrgødning, inden der anvendes handelsgødning.

15.15 Retningslinier for vildtpleje og jagt

De generelle retningslinjer i afsnit 11.14 og de hidtil gældende lokale retningslinjer i afsnit 9.3 vil forsat være gældende.

Den nuværende vildtplejeindsats og jagtintensitet opretholdes, idet fodring af andefugle ved vandhuller ophører.

Det samlede areal med vildtagre kan opretholdes og suppleres med indtil 4 ha på slette- og agerarealerne for at ophjelpe bestanden af agerhøns, ligesom fodring rettet mod agerhøns etableres. I takt med at bestanden af agerhøns øges genoptages jagten på arten.

Vildtagre kan ikke lægges nærmere end 5 m fra vandhuller og grøfter. Vildtagre omlægges til flerårige planter/afgrøder, der understøtter en større biodiversitet. Vildtagrene ved vandhullerne 30 og 31 opretholdes derfor og optimeres for at ophjælpe agerhønsbestanden.

15.16 Retningslinier for offentlighedens adgang til øvelsespladsen

I medfør af Forsvarsministeriets "Bekendtgørelse om forbud mod ophold på og færdsel gennem forsvarrets skydeområder og andre militære områder" vil der fremover generelt være adgang for offentligheden på *øvelsesterrænet*, det vil sige den del af Jægerspristerrænet der ligger øst for Kulhusvej, men i henhold til reglerne kun når der *ikke* er øvelsesaktiviteter på øvelsesterrænet..

Oplysninger om hvornår og eventuelt hvilke dele af terrænet, der er lukket på grund af øvelsesaktivitet vil som udgangspunkt fremgå af opstillede informationsposter. Informationsposterne opstilles ved indfaldsveje til øvelsespladsen og indeholder – foruden oplysninger om aktiviteter-nes karakter og varighed – oplysninger om reglerne for offentlighedens færdsel (*Ordensreglement, indsat som bilag 6*) samt et oversigtskort over terrænet. Opmærksomheden henledes dog på at pludseligt opståede øvelsesbehov – og dermed ændringer i adgangsmulighederne - *ikke* vil fremgå af aktivitetsoversigten og forsvaret anbefaler derfor, at publikum *altid* orienterer sig på Internettet. Skulle publikum alligevel støde på militære øvelser i øvelsesterrænet, vil de blive bedt om at forlade terrænet øjeblikkeligt.

Skiltningen på terrænet opdateres i henhold til forsvarrets interne bestemmelser herom.

Fortsat lukning af skydeterrænet, dvs. arealet vest for Kulhusvej

Af hensyn til publikums sikkerhed på grund af faren for forsagere vil *skydeterrænet*, dvs. area-lerne beliggende vest for Kulhusvej, fortsat være lukket for publikum. Imidlertid vil der fortsat blive arrangere guidede ture i området, og Jægersprislejren vil bestræbe sig på at øge antallet af ture, såfremt det kan forenes med ressourcer hertil i Jægersprislejren.

15.17 Nødvendige tilladelse til nye anlæg og tiltag

Visse af de i planen beskrevne tiltag kræver tilladelse fra Frederikssund Kommune, som har dispensationskompetence vedrørende størstedelen af projekterne i forhold til Naturbeskyttelseslovens og Planlovens bestemmelser. Forsvaret må i hvert enkelt tilfælde vurdere, hvorvidt en given foranstaltning kræver dispensation eller ej, og i bekræftende fald skal forsvaret indhente myndighedernes godkendelse inden iværksættelse. I tvivlstilfælde skal spørgsmålet forelægges den pågældende myndighed.

Der er i det følgende givet en vurdering af, hvilken lovgivning, der kan være relevant i de enkelte tilfælde. Listen skal dog ikke betragtes som komplet, og der bør, som nævnt, i tvivlsfælde rettes henvendelse til den relevante myndighed. Yderligere beskrivelse af den relevante lovgivning fremgår af kap. 11.

Eksempler på anlægsaktiviteter i relation til myndighedsgodkendelse

Flytning af eksisterende, permanente anlæg, samt etablering af nye, permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter kræve normalt tilladelse fra relevante myndigheder. Afgørelsen af om der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation træffes af kommunalbestyrelsen ud fra en samlet vurdering. Tilsvarende er det kommunen der træffer afgørelse om hvorvidt der kræves zonetilladelse i medfør af planloven eller tilladelse efter naturbeskyttelsesloven. Tilladelse efter skovloven skal søges hos Skov- og Naturstyrelsen, lokalenhed Vestsjælland.

Af relevante eksempler på permanente anlæg i nærværende plan kunne være anlæggelse af Fase 1 og 2 kulissebyer, ny skydebaner, udvidelse af skovarealer, anlæggelse af nye fremrykkerveje til IKK køretøjer, anlæggelse af andre veje, fritlægning af rør samt etablering af nye drænrør.

Myndighedstilladelser til naturgenopretning og naturpleje

Naturgenopretning

Oprensning eller genskabelse af vådområder gennem vandstandshævning kræver tilladelse hos kommunen i medfør af naturbeskyttelsesloven, uanset at tiltaget er en naturforbedrende foranstaltning. Det foreslås, at der fremsendes en *samlet ansøgning* til Frederikssund Kommune om tilladelse til vådområdeprojekterne under henvisning til drifts- og plejeplanen.

Naturpleje

Naturpleje i form af rydning, slåning og afbrænding af beskyttede naturområder som hede, eng og overdrev kræver ikke tilladelse, men afbrænding er kun tilladt i efterårs- og vinterhalvåret. Ved eventuelle planlagte afbrændinger skal brandmyndighedens tilladelse dog indhentes, og de almindelige regler i bekendtgørelsen om "brandvænsforanstaltninger ved afbrænding af halm, affald, bål og fyrværkeri m.v." overholdes.

Hvorvidt undladelse af naturpleje, hvorved området springer i krat og dermed "vokser ud" af beskyttelsesbestemmelserne, kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven må drøftes med kommunen. Ifølge bemærkningerne til loven har også staten pligt til at pleje egne beskyttede arealer.

Skovdrift

Skov på statslige arealer er fredskov i medfør af Skovloven. Rydning af skov kræver derfor tilladelse efter Skovloven. Skov- og Naturstyrelsen er skovlovs-myndighed. Tiltag der medfører, at skovarealer skal afvikles og overgå til anden anvendelse f.eks. hede eller overdrev skal godkendes af Skov- og Naturstyrelsen. Tilsvarende gælder nye anlæg i fredskov.

I forbindelse med eventuel etablering af ny skov nord for Brandbjerg skal der endvidere indhentes tilladelse efter Planloven for ændringer i det åbne land.

Der gøres opmærksom på at opstilling af anlæg, skure eller lignende på skovbevoksede arealer, foruden en eventuel zonetilladelse som nævnt ovenfor, kræver en tilladelse fra den lokale enhed af Skov- og Naturstyrelsen.

Myndighedstilladelse og pleje af de kulturhistoriske minder

Løbende plejetiltag på gravhøje i form af fjernelse af opvækst mv., som beskrevet i kataloget bilag 9, kræver ikke myndighedstilladelse.

Kulturarvsstyrelsen under Kulturministeriet er myndighed vedrørende museumslovens § 29 om fortidsminder, men dispensation til indgreb i sten- og jorddiger omfattet af museumslovens § 29 a skal søges hos Frederikssund Kommune.

Generelt skal der udvises agtpågivenhed ved jordbearbejdning og eventuelle nye fund skal anmeldes til Museet Færggården.

15.18 Planændringer

Det kan i planperioden være nødvendigt at foretage løbende ændringer i drifts- og plejeplanen, jf. kapitel 2.3. Planændringer indsættes bagest i planen.

Særligt gøres opmærksom på:

Nye, faste stillinger/anlæg kræver planændring i relation til nærværende drifts- og plejeplan
Etablering eller flytning af permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter, som ikke fremgår af grundkort eller drifts- og plejekort (bilag 1 og 2) kræver planændring. Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som *ikke* er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

Midlertidige anlæg

Ved midlertidige (temporære) anlæg og terrænpunkter forstås anlæg og terrænpunkter, der er fjernet inden 1 måned fra etablering/opstilling. Sådanne kan frit etableres indenfor terrænet, forudsat at etableringen ikke indebærer en påvirkning af arealet eller de omgivende arealer, der er i strid med de retningslinier/restriktioner, der er givet for det pågældende område.

15.19 Prioriteret handlingsplan for planperioden

I det følgende er der foretaget en prioritering af de pleje- og naturgenopretningstiltag, som er indeholdt i planen. Prioriteringen er delt op i *to kategorier*: *Første* prioritet er tiltag som skal være gennemført i løbet af *planperiodens første syv år, dvs. i perioden 2008 - 2015*. *Anden* prioritet er tiltag som skal være gennemført i løbet af den 15-årige planperiode, dvs. *inden for de kommende femten år, perioden 2008-2022*, men tidspunktet for udførelse kan i begge perioder variere efter omstændighederne.

1. Prioritet (gennemføres indenfor de første 7 år af planperioden, dvs. 2008-2015)

- Gennemførelse af pleje for de vådområder, der har højeste prioritet, dvs. "prioritering 1". Det drejer sig om i alt 8 vådområder, med numrene 6, 14, 15, 17, 18, 22, 23 og 34. De nødvendige plejetiltag er beskrevet i planens afsnit 9.3 under status for de enkelte vådområder. Numrene refererer både til drifts- og plejekortet bilag 2, samt til teksten i afsnit 9.3.
- Gennemførelse af pleje for de vådområder, der har næsthøjeste prioritet, d.v.s. "prioritering 2". De drejer sig om i alt 6 vådområder, med numrene 1, 3, 12, 19, 31 og 33. De nødvendige plejetiltag er beskrevet i planens afsnit 9.3 under status for de enkelte vådområder. Numrene refererer både til drifts- og plejekortet bilag 2, samt til teksten i afsnit 9.3.
- Årlig pleje i form af afbrænding af nedslagsområdet vest for Strandvejen, markeret med grøn farve på drifts- og plejekortet.
- Årlig eller flerårlig pleje i form af intensiv slåning som specialprojekt for bekæmpelse af Rynket Rose. Området er angivet med lilla farve på drifts- og plejekortet.
- Fortsat bekæmpelse af øvrige invasive planter, dvs. især Kæmpe-Bjørneklo, Japansk pileurt, Italiensk Gyvel, Lupin og Kanadisk Gyldenris, prioriteret i nævnte rækkefølge.
- Årlig slåning og om muligt opsamling af skydebanearealer med udenomsarealer, angivet med orange farve på drifts- og plejekortet.
- Slåning hvert andet år i henholdsvis ulige og lige årstal af de åbne arealer, angivet med henholdsvis gul og lysegrøn farve på drifts- og plejekortet.
- Førstegangstrydning med efterfølgende slåning hvert andet år af de arealer som er groet til, og som endnu ikke er blevet ryddet i henhold til den første drifts- og plejeplan. Arealer er angivet med grå farve på drifts- og plejekortet.
- Nedlæggelse af 3 vildtagre af hensyn til vandhuller og den sjældne løgfrø. De pågældende vildtagre er angivet med brun farve på drifts- og plejekortet.
- Iværksættelse af pleje af fortidsminder, jævnfør kataloget i bilag 9.
- Iværksættelse af tynding af bevoksninger, jf. skovplan som angivet i afsnit 15.12
- Fjernelse af en række poppeltræer på Margrethevej.

- Eventuel etablering af et antal nye, midlertidige kulisser på terrænet, veje, skydebaneanlæg mv. til øvelsesformål.
- Retablering af Tech Force området, jfr. kontrakten. Det vil sige fjernelse af den 300 m nedgravede rørledning i kanalen samt betonfundamenter, indstøbt i containere, i nordøstlige hjørne af afdeling 105, litra a (ved Vildtbondehus, op mod Nordskoven). Arbejdet forventes afsluttet i ultimo 2009.

2. Prioritet (gennemføres indenfor hele planperioden, dvs. inden for perioden 2008 - 2022)

- Gennemførelse af pleje for de vådområder, der har tredjeprioritet, d.v.s. "prioritering 3". De drejer sig om i alt 3 vådområder, med numrene 13, 28 og 29. De nødvendige plejetiltag er beskrevet i planens afsnit 9.3. Numrene refererer både til drifts- og plejekortet bilag 2, samt til teksten i afsnit 9.3
- Gennemførelse af pleje for de vådområder, der ikke er prioriteret i henhold til den første drifts- og plejeplan, men hvor der er mulighed for at skabe vellykkede projekter. Det drejer sig om i alt 6 vådområder, med numrene 10, 11, 26, 27, 30 og 37. De nødvendige plejetiltag er beskrevet i planens afsnit 9.3. Numrene refererer både til drifts- og plejekortet bilag 2, samt til teksten i afsnit 9.3
- Fortsat årlig pleje i form af afbrænding af nedslagsområdet vest for Strandvejen, markeret med grøn farve på drifts- og plejekortet.
- Fortsat årlig eller flerårlig pleje i form af intensiv slåning som specialprojekt for bekæmpelse af Rynket Rose. Området er angivet med lilla farve på drifts- og plejekortet.
- Fortsat årlig slåning og om muligt opsamling af skydebanearealer med udenomsarealer, angivet med orange farve på drifts- og plejekortet.
- Fortsat slåning hvert andet år i henholdsvis ulige og lige årstal af de åbne arealer, angivet med henholdsvis gul farve og lysegrøn farve på drifts- og plejekortet.
- Færdiggørelse af af pleje af fortidsminder, jævnfør kataloget i bilag 9.
- Færdiggørelse af tynding af bevoksninger, jf. skovplan som angivet i afsnit 15.12
- Fortsat bekæmpelse af invasive planter
- Eventuel etablering af et antal nye, midlertidige kulisser på terrænet.

Skema over prioriteret handlingsplan

På den følgende side er den prioriterede handlingsplan opstillet i skemaform. Det fremgår af dette skema hvilke aktiviteter der skal udføres i hvert af de kommende 15 år.

1.prioritetsopgaver er vist med **blå farve**. Det er løbende opgaver samt de opgaver der skal gennemføres indenfor de første 7 år af planperioden, dvs. indenfor perioden 2008 til 2015.

2. prioritetsopgaver er vist med **grøn farve**. Det er enten løbende opgaver, eller de opgaver der skal gennemføres på et tidspunkt indenfor hele inden 15-årige planperiode, men ikke nødvendigvis indenfor de første 7 år.

Skema over prioriteret handlingsplan

[illegible]

BILAG

15 Oversigt over bilag

Bilag 1: Grundkort over Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn (i kortlomme bagest).

Bilag 2: Drifts- og plejekort over Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn (i kortlomme bagest).

Bilag 3: Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Bilag 4: Beskrivelse af arealernes drift og pleje i perioden 1998 – 2006

Bilag 5: Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.

Bilag 6: Ordensreglement for offentlighedens adgang til Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Bilag 7: Eksterne høringssvar og vurdering heraf.

Bilag 8: Handlingsplan

Bilag 9: Fortidsmindekatalog

Bilag 3

Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Bevoksningslisten (afdelingernes særlige beskrivelse) er statusopgørelsen litra for litra.

Til de enkelte kolonner gives følgende kommentarer:

Afd.	Afdelingsnummer
Lit.	Litra(delareal)
Areal	Litraareal i hektar
B %	Bevoksningsprocent. For ikke fuldt sluttede bevoksninger angiver tallet % af normal slutning.
Årgang	Året for plantning (eller etableret selvforryngelse). Er sædvanligvis beregnet ud fra alderen fra frø ved at antage en plantealder på 2 år for løvtræ og 4 (3) år for nåletræ.
Alder	Alder fra frø på plantetidspunktet.
I %	Indblandingsprocent. Den indre arealfordeling mellem træarterne i en blandingsbevoksning.
PK	Boniteten for samtlige træartsforekomster udtrykt som produktionsklasse (gennemsnitlig årlig tilvækst pr. ha. i m ³)
T	Taksationsmetode. E: enkelt-træmåling F: fuldtaksation, S: skøn, T: tælling
H	Højde i meter med 1 decimal.
D	Diameter i cm med 1 decimal.
Masse	Kubikmeterfastmasse – dels for litraen og dels pr. ha.

Bevoksningslisten er en status og indeholder derfor ikke tilvækst- og hugstoplysninger samt evt. afviklingstid for de enkelte bevoksninger.

Forkortelser

AGE	= Ager	KRT	= Krat
ALØ	= Andet løv	MOS	= Mose
ASK	= Ask	ORE	= Overdrev
BIR	= Birk	SLE	= Slette/kulturgæs
BØG	= Bøg	SØ	= Søg
EG	= Eg (stilkeg/vintereg)	ENG	= Eng
REG	= Rødeg	VEJ	= Bilfaste veje
POP	= Poppel	FUT	= Idrætsanlæg
REL	= Rødel	KLG	= Kaserne, lejr, garageområde
LÆR	= Lærk		
RGR	= Rødgran		
SGR	= Sitkagran		
SKF	= Skovfyr		

Bilag 3
Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Skov- og Naturstyrelsen

BEVOKSNINGSLISTE

År 2007

**Distrikt 100 : Forsvarets Bygnings- og Etab-
lissementstjeneste**

Skovpart 12 : Jægerspris Skydeterræn

Skov 6 : Jægerspris Skydeterræn

Afd	Litra	Areal	B%	Rang	Anv	Årg	Alder	I%	Pk	Tax	H	D	Masse ialt	Masse/ ha
101	a	14,5	100	H	KLG			100						
	b	17,0	100	H	AGE			100						
	c	2,6	100	H	SLE	2007		100						
	d	0,4	100	H	KRT			100						
	e	0,4	100	H	HUS			100						
	f	4,3	100	H	VEJ			100						
		39,2												
102	a	13,2	100	H	AGE			100						
	b	14,9	100	H	ORE			100						
	c	6,6	100	H	KRT			100						
	d	2,6	100	H	ENG			100						
	e	2,0	100	H	SØ			100						
	f	1,8	60	H	SKF	1935	76	100	6,0		20,1	32,4	269	151
	g	3,4	100	H	ØSF	1972	39	100	4,0		8,7	11,7	201	59
	h	2,3	100	H	SLE			100						
	j	1,2	100	H	MOS			50						
				I	KRT			50						
	k	2,9	100	H	VAG			100						
	l	0,7	100	H	LÆR	1975	36	100	12,0		18,3	23,0	121	186
	m	1,1	100	H	BIR	1975	34	100	6,0		16,4	19,2	90	84
	n	0,9	100	H	BIR	1945	64	100	6,0		23,7	39,7	129	151
	o	0,2	100	H	SGR	1975	36	100	12,0		14,9	16,7	65	264
	p	0,2	100	H	COF	1975	36	100	4,0		9,4	15,7	20	112
	q	0,6	100	H	REL	1975	34	100	6,0		16,4	19,2	52	84
	r	0,2	100	H	RGR	1955	56	100	12,0		18,3	22,6	53	282
	s	0,6	100	H	STO			100						

Bilag 3
Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

	t	0,2	100	H	LUØ			100						
	u	13,8	100	H	SLE			100						
		69,2												

Afd	Litra	Areal	B %	Rang	Anv	Årg	Alder	I %	Pk	Tax	H	D	Masse ialt	Masse/ ha
103	a	21,2	100	H	HED			100						
	b	6,8	100	H	MOS			100						
	c	5,1	100	H	KRT			100						
	d	2,2	100	H	STB			100						
	e	1,9	100	H	VAG			100						
	f	1,1	100	H	ØSF	1975	36	100	4,0		8,0	10,5	52	47
	g	0,6	100	H	COF	1975	36	100	4,0		9,4	15,7	67	112
	h	0,8	100	H	RGR	1975	36	100	12,0		11,8	12,9	142	179
	j	0,2	100	H	SØ			100						
	k	0,6	100	H	ORE			100						
		40,4												
104	a	38,8	100	H	ORE			100						
	b	5,9	70	H	BIR	1950	59	50	6,0		22,8	36,3	292	49
				I	REL	1950	59	50	6,0		22,8	36,3	292	49
	c	4,4	100	H	BIR	1945	64	100	6,0		23,7	39,7	668	151
	d	3,4	100	H	BIR	1955	54	70	6,0		21,9	32,9	314	91
				I	REL	1955	54	30	6,0		21,9	32,9	135	39
	e	3,5	80	H	SKF	1935	76	100	6,0		20,1	32,4	702	202
	f	3,7	100	H	BIR	1960	49	50	6,0		20,8	29,5	222	60
				I	PIL	1960	49	50	6,0		20,8	29,5	222	60
	g	8,1	100	H	KRT			100						

Bilag 3
Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

	h	2,6	100	H	MOS			50						
				I	KRT			50						
	k	1,8	100	H	BIR	1955	54	100	6,0		21,9	32,9	236	130
	l	1,3	100	H	BIR	1965	44	100	6,0		19,5	26,0	146	108
	m	3,8	100	H	BIR	1970	39	100	6,0		18,1	22,6	370	96
	n	7,6	100	H	HED			100						
	o	1,8	100	H	ØSF	1950	61	100	4,0		14,0	21,4	269	152
	p	0,4	100	H	SKF	1960	51	100	6,0		15,2	22,9	78	181
	q	1,2	100	H	REL	1985	24	100	6,0		12,5	12,4	69	58
	r	1,6	100	H	PAN			100						
	s	0,1	100	H	MOS			100						
	t	0,2	100	H	SØ			100						
	u	0,1	100	H	ASP	1970	39	100	10,0		23,0	28,9	19	139
	v	0,4	100	H	ENG			100						
	x	1,9	100	H	BÆL			100						
	y	0,3	100	H	VAG			100						
		93,0												

Skov- og Naturstyrelsen

BEVOKSNINGSLISTE

År 2007

Distrikt 100 : Forsvarets Bygnings- og Etab-
lisementstjeneste

Skovpart 12 : Jægerspris Skydeterræn

Skov 6 : Jægerspris Skydeterræn

Afd	Litra	Areal	B%	Rang	Anv	Årg	Alder	I%	Pk	Tax	H	D	Masse ialt	Masse/ ha
105	a	36,9	100	H	ORE			100						
	b	7,1	100	H	AGE			100						
	c	6,7	100	H	MOS			100						
	d	2,0	100	H	KRT			100						
	e	1,2	100	H	SØ			100						
	f	0,6	100	H	AAN			100						

Bilag 3
Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

	g	5,0	100	H	ENG			100						
	h	2,8	100	H	BIR	1950	59	60	6,0		22,8	36,3	240	84
				I	SKF	1950	61	40	6,0		17,5	27,2	246	86
	j	1,3	100	H	SKB			100						
	k	0,4	90	H	RGR	1990	21	100	12,0		5,6	7,1	37	83
	l	0,8	100	H	REL	1980	29	100	6,0		14,6	15,8	55	71
	m	0,8	100	H	SKF	1955	56	60	6,0		16,4	25,1	90	120
				I	RGR	1955	56	40	12,0		18,3	22,6	85	113
	n	0,3	100	H	LÆR	1965	46	100	12,0		21,6	29,6	65	199
	o	0,5	100	H	DEP			100						
	p	0,3	100	H	BIR	1985	24	100	6,0		12,5	12,4	17	58
	q	1,0	100	H	BÆL			100						
		67,7												
106	a	9,3	100	H	SLE			100						
	b	27,9	100	H	ORE			100						
	c	2,1	100	H	RGR	1960	51	100	12,0		17,0	20,0	541	260
	d	11,9	100	H	AGE			100						
	e	1,5	100	H	REL	1983	26	100	6,0		13,3	13,8	96	63
	f	2,8	100	H	KRT			100						
	g	0,7	100	H	AAN			100						
	h	1,8	80	H	SKF	1935	76	80	6,0		20,1	32,4	296	162
				I	POP	1935	74	20	10,0		30,1	57,8	67	37
	j	0,2	100	H	SKF	1955	56	100	6,0		16,4	25,1	38	200
	k	0,4	100	H	BIR	1970	39	100	6,0		18,1	22,6	42	96
	l	0,5	100	H	MOS			100						
	m	0,6	100	H	SØ			100						
	n	0,1	100	H	VAG			100						
	o	0,4	100	H	BIR	1975	34	100	6,0		16,4	19,2	30	84
	p	2,2	100	H	BÆL			100						
	q	9,1	100	H	HED			100						
		71,4												

Bilag 3
Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

År 2007

Distrikt 100 : Forsvarets Bygnings- og Etab-
lisementstjeneste

Skovpart 12 : Jægerspris Skydeterræn

Skov 6 : Jægerspris Skydeterræn

Afd	Litra	Areal	B%	Rang	Anv	Årg	Alder	I%	Pk	Tax	H	D	Masse ialt	Masse/ ha
107	a	57,3	100	H	ORE			100						
	b	13,5	100	H	AGE			100						
	c	18,5	100	H	ENG			100						
	d	0,1	100	H	SLE			100						
	e	14,9	100	H	KRT			100						
	f	6,1	100	H	BIR	1970	39	100	6,0		18,1	22,6	587	96
	g	2,2	80	H	SGR	1960	51	100	12,0		21,0	25,7	662	305
	h	0,6	100	H	BIR	1980	29	100	6,0		14,6	15,8	42	71
	j	1,1	100	H	REL	1980	29	100	6,0		14,6	15,8	75	71
	k	1,9	100	H	BIR	1960	49	100	6,0		20,8	29,5	230	119
	l	1,2	100	H	MOS			50						
				I	KRT			50						
	m	0,5	100	H	ØSF	1960	51	100	4,0		11,8	17,2	53	117
	n	1,7	100	H	MOS			100						
	o	0,8	100	H	AAN			100						
	p	0,4	100	H	SØ			100						
	q	0,2	100	H	STO			100						
	r	1,1	100	H	STB			100						
	s	0,9	100	H	VAG			100						
	t	0,5	100	H	BÆL			100						
		123,5												
108	a	38,1	100	H	ORE			100						
	b	13,1	100	H	AGE			100						
	c	10,8	100	H	MOS			50						
				I	KRT			50						
	d	4,6	100	H	ENG			100						
	e	5,2	100	H	KRT			100						
	f	6,2	100	H	MOS			100						
	g	0,2	100	H	SØ			100						

Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

[illegible]

BEVOKSNINGSLISTE

År 2007

Distrikt 100 : Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste

Skovpart 12 : Jægerspris Skydeterræn

Skov 6 : Jægerspris Skydeterræn

[illegible]

Bilag 3
Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

111	a	0,2	100	H	HUS			100						
		0,2												
112	a	0,7	100	H	HUS			100						
		0,7												
113	a	0,4	100	H	HUS			100						
		0,4												
114	a	0,6	100	H	HUS			100						
		0,6												
115	a	0,3	100	H	HUS			100						
		0,3												
116	a	0,5	100	H	HUS			100						
		0,5												
117	a	0,2	100	H	HUS			100						
	b	0,3	100	H	HUS			100						
	c	0,2	100	H	HUS			100						
		0,7												

Skov- og Naturstyrelsen

BEVOKSNINGSLISTE

År 2007

Distrikt 100 : Forsvarets Bygnings- og Etab-
 lissementstjeneste

Skovpart 12 : Jægerspris Skydeterræn

Skov 6 : Jægerspris Skydeterræn

Afd	Litra	Areal	B%	Rang	Anv	Årg	Alder	I%	Pk	Tax	H	D	Masse ialt	Masse/ ha

[illegible]

Bilag 3
Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Skov- og Naturstyrelsen

AREALOVERSIGT

TRÆARTSVIS OPGØRELSE

År 2007

**Distrikt 100 : Forsvarets Bygnings- og Etablissements-
tjeneste**

Driftklasse	Anv	Areal
03 Ask og ær	ASK	1,2
		1,2
04 Andet løvtræ	ASP	0,1
	BIR	39,5
	REL	5,2
		44,8
05 Picea-arter	RGR	3,5
	SGR	2,4
		5,9
08 Andet nåletræ	BAN	0,1
	COF	0,8
	LÆR	1,0
	SKF	8,5
	ØSF	6,7
		17,1
09 Ubevokset	AGE	75,8
	BÆL	5,8
	DEP	1,1
	ENG	33,0
	HED	37,9
	HUS	8,7
	KLK	14,5
	KRT	49,0
	LUØ	0,2
	MOS	46,7
	ORE	280,5
	PAN	1,6
	SKB	1,3
	SLE	34,2

Bilag 3
Bevoksningsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

	STB	5,6
	STG	1,1
	STO	1,4
	SØ	5,0
	VAG	6,2
	VEJ	11,9
	AAN	2,3
		623,8
<i>Ialt</i>		692,8

Bilag 4

Beskrivelse af arealernes drift og pleje i perioden 1998-2006

Beskrivelse af arealernes drift og pleje

Jægersprislejren har i forbindelse med denne revision af drifts- og plejeplanen udarbejdet nedenstående kronologiske beskrivelse af drift og pleje af arealerne i perioden fra planens underskrift til 2006:

År 1999

Den første Drifts- og Plejeplan blev underskrevet 1. september 1998. Den egentlige pleje af terrænet blev imidlertid først påbegyndt fra medio 1999, og fra foråret 1999 blev der slået græs på de dele af overdrevsarealerne, der ligger i forbindelse med feltskydebanerne.

Mange forskellige interesseorganisationer var lige fra starten meget interesserede i at besøgte terrænet. Mange af gæsterne havde tydeligvis læst drifts- og plejeplanen og der blev gennemført en del ture i terrænet i samarbejde med den lokale turistforening.

År 2000

Efter opstart af slåning af overdrev i foråret 2000 viste det sig, at der var nødvendigt at indløbe maskiner. Opgaven med det materiel Jægersprislejren rådede over viste sig at være uoverkommelig og alt for tidskrævende.

Lejren modtog 12. januar 2000 en skrivelse fra Kulturhistorisk Kontor (Skov- og Naturstyrelsen) med en opgørelse over de arealerne værende tinglyste fredede fortidsminder. Fra sommeren 2000 ophørte brugen af pesticider i terrænet.

I samarbejde med den lokale turistforening og det lokale naturværksted "Fasangården" blev der gennemført 5 ture i terrænet.

År 2001

Efter indkøb af 2 nye traktoren i foråret 2001 samt en ombygget 6 meter bred slåmaskine, en 2 meter bred grenknuser og en rabatklipper begyndte arbejdet nu at tage form. Senere påbegyndtes renoveringen af vandhuller samt de 2 gravhøje i afdeling 109 ved Nissebakke. Der blev brugt jord fra vådområde nr. 32 til at overdække højene med. Vandhul nr. 17 blev oprenset og der blev foretaget en udtynding af buske og enkelte træer.

Omkring vandhullerne nr. 24, 27 og 30 blev der fældet en del træer samt foretaget en udtynding af pilebuskene.

På de 26,3 ha landbrugsjord, der var udtaget af drift i afdeling 102, blev der for første gang i august foretaget høstet og materialet blev kørt bort.

Samarbejdet med turistforening og naturværkstedet "fasangården" resulterede i flere ture af forskellig art i terrænet. Turene havde nu karakter af mere fagrelaterede ture med støtte fra fagfolk med forskellige specialer.

År 2002

Fra begyndelse af januar 2002 blev der arbejdet en del med de 9 vandhuller, som daværende Frederiksborg Amt havde givet dispensation til. Der blev renoveret i og omkring vådområde nr.: 7, 8, 9, 17, 18, 19, 20 og 22.

I forbindelse med Danmarks EU Formandskab, fik Jægersprislejren til opgave – i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen – at forestå en fremvisning af terrænet for en ar-

Bilag 4

Beskrivelse af arealernes drift og pleje i perioden 1998-2006

bejdsgruppe, der beskæftigede sig med Natura 2000 på militære områder, samt repræsentanter fra Den Amerikanske Europa Kommando. Besøget var en stor succes. Hovedparten af de hidtil ikke slåede overdrevsområder blev slået.

Ved vandhul nr. 22 blev der fældet en del træer. Det gav en del mere solindfald og varme til gavn for løgfrøerne.

I samarbejde med den lokale turistforening blev der gennemført 5 ture i det lukkede terræn.

År 2003

I 2003 blev arbejdet med pleje af overdrevsarealerne mere systematiseret. Arbejdet blev gennemført i henhold til drifts- og plejeplanen. Endvidere foregik der en intensiv bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo. Grenknuseren blev især anvendt til at afgrænse tilgroning i grænseområderne til overdrev. En stor, men nødvendig opgave. Grenknuseren blev ligeledes brugt til at fjerne tilgroning fra lyngområdet mellem Krøblingebakke og Andersonsvej.

Der blev også i 2003 gennemført naturvandring i et tæt samarbejde med turistforeningen.

År 2004

I overensstemmelse med drifts- og plejeplanen blev der slået ca. 1/3 af overdrevsarealerne. Arbejdet med udtynding af pile- og birkekrat samt anden tilvækst i forbindelse med overdrevene blev ligeledes gennemført tilfredsstillende.

Der blev arbejdet med en fældning/udtynding omkring vandhuller nr. 4, 6, 15, 17 og 27. Der blev i lighed med tidligere år gennemført naturvandring.

År 2005

Slåning af overdrevsarealerne i 2005 gik planmæssigt. De tidligere års store arbejde med førstegangsslåninger var nu meget synlige i terrænet med et meget flot resultat til følge. Endvidere blev slåning af Rosa Rugosa i den nordlige del af sektor A påbegyndt. En mekanisk fjernelse af planten ser ud til at være en effektiv plejemetode. Det har vist sig, at randområdet mellem bevoksninger og overdrev skal gennemgås årligt og eventuelt gennemkøres med en grenknuser for at forhindre tilvækst af birk og pil.

Der er ikke gennemført nogen pleje af vandhuller efter planen i løbet af 2005.

Dog er der, som en del af terrænarbejdernes uddannelse til skov- og landskabsfagtekniker gennemført nogle praktikøvelser i den nordlige del af terrænet, hvor der bl.a. er foretaget en mindre rydning omkring vandhul nr. 19.

År 2006

Året var præget af terrænedarbejdernes fortsatte uddannelse og praktikprojekter. I begyndelsen af året blev et større område i den vestlige del af vandhul nr. 16 ryddet. Endvidere blev der fjernet en del grantræer samt pilekrat i den sydlige del af vandhul nr. 17. Slåning af overdrev og Rosa Rugosa i overensstemmelse med drifts- og plejeplanen.

I foråret blev der i samarbejde med PO FBE påbegyndt et større skovprojekt i den nordlige ende af terrænet. Projektet omfatter rydning af nåletræ og gentilplantning med løvtræ efter følgende plan for de forskellige områder:

Bilag 4

Beskrivelse af arealernes drift og pleje i perioden 1998-2006

102 g	ØSF	Skærmstilles. Hugst for neden og hugst af tveger
102 l	LÆR	Skærmstilles. Hugst for neden.
102 o	SGR	Skærmstilles. Hugst for neden
102 m	BIR	Tynding til fordel for de mest vitale træer. Hugst fra neden
102 r	RGR	Afdrift fordi bevoksningen er i opløsning
103 f	ØSF	Skærmstilles. Hugst fra neden og hugst af tveger.
103 g	COF	Contorta fjernes. Trekanten mellem sporet og Storehøjvej bliver
103 h	REL/BGR	Tynding af el til fordel for eg. Fjernelse af blågraner
105 m	SKF	Hugst af skovfyr fra neden, samt tynding til fordel for eg, bøg og skovfyr.
105 n	LÆR	Tynding til fordel for de mest vitale træer
106 c	RGR	Tynding samt afretning af kanter
vest		
106 c N	RGR	Afdrift fordi bevoksningen er i opløsning
for søen		
106 c Ø	RGR	Tynding. Der laves et spor i bevoksningen, der snor sig
for søen		
106 j	SKF	Tynding
106 k	BIR	Tynding til fordel for de mest vitale træer. Hugst fra neden.
107 g	SGR	Afdrift. Eg, skovfyr og østrigsk fyr bliver stående

Der blev fældet over 10.000 rummeter og gentilplantet ca. 7000 nye træer – fortrinsvis løvtræer. Der er planlagt et forsøg med plantning på 6 områder med potte-træer, for herigennem at kunne sammenligne med de traditionelt plantede barrodsplanter.

Bilag 5

Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelses- terræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4

Store dele af militærets skyde- og øvelsesterræner er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også militærets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg m.v.

Såfremt forsvaret eller hjemmeværnet ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden derimod kræve tilladelse.

En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende amtskommune, jfr. lovens §§ 3-4 og § 65, stk. 3.

Militære aktiviteter

I tilfælde hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (f.eks. Okshøj skydeterræn) vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens §§ 3-4 bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

F.eks. vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozing, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, f.eks. flytning af spor efter bæltekøretøjer. Variationer i aktiviteten, f.eks. ændringer af koncentrationen af bæltespor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald inden for ret vide rammer.

Derimod vil et sammenhængende areal, der f.eks. ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bæltekøretøjer eller lejlighedsvis indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, f.eks. bygninger, skydevolde og skydebaner. Mindre enkeltstående indretninger (f.eks. "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtype-definition kræver tilladelse. Dette gælder f.eks. tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Ikke militære aktiviteter

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter uden for øvelsesterrænet. Dette indebærer bl.a. at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper inden for øvelsesterrænet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Bilag 5

Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelses- terræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4

Tvivlstilfælde

I tilfælde hvor militæret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsordningen i naturtypebekendtgørelsens § 8 kunne anvendes. Det vil sige, at militæret kan rette henvendelse til kommunen, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne forbindelse til s. 24 f i vejledningen om naturbeskyttelsesloven.

Bilag 6

Ordensreglement for offentlighedens adgang til Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Retningslinier for offentlighedens adgang til øvelsespladsen

I medfør af Forsvarsministeriets "Bekendtgørelse om forbud mod ophold på og færdsel gennem forswarets skydeområder og andre militære områder" vil der fremover generelt være adgang for offentligheden på *øvelsesterrænet*, **det vil sige den del af Jægerspristerrænet der ligger øst for Kulhusvej**, men i henhold til reglerne kun når der *ikke* er øvelsesaktiviteter på øvelsesterrænet..

Oplysninger om hvornår og eventuelt hvilke dele af terrænet, der er lukket på grund af øvelsesaktivitet vil som udgangspunkt fremgå af opstillede informationsposter. Informationsposterne opstilles ved indfaldsveje til øvelsespladsen og indeholder – foruden oplysninger om aktiviteternes karakter og varighed – oplysninger om reglerne for offentlighedens færdsel samt et oversigtskort over terrænet. Opmærksomheden henledes dog på at pludseligt opståede øvelsesbehov – og dermed ændringer i adgangsmulighederne - *ikke* vil fremgå af aktivitetsoversigten og forsaret anbefaler derfor, at publikum forudgående *altid* orienterer sig hos Jægersprislejren, eller på dennes hjemmeside når den er oprettet. Skulle publikum alligevel støde på militære øvelser i øvelsesterrænet, vil de blive bedt om at forlade terrænet øjeblikkeligt.

Skiltningen på terrænet opdateres i henhold til forswarets interne bestemmelser herom. Forsaret arbejder p.t. på at blive opdateret med hensyn til en særlig hjemmeside for Jægersprislejren.

Fortsat lukning af skydeterrænet, dvs. arealet vest for Kulhusvej

Af hensyn til publikums sikkerhed på grund af faren for forsagere vil *skydeterrænet*, dvs. arealerne beliggende vest for Kulhusvej, fortsat være lukket for publikum. Imidlertid vil der fortsat blive arrangere guidede ture i området, og Jægersprislejren vil bestrebe sig på at øge antallet af ture, såfremt det kan forenes med ressourcer hertil i Jægersprislejren.

ORDENSREGLER FOR JÆGERSPRIS ØVELSESTERRÆN

VELKOMMEN

Jægersprislejren byder velkommen til Jægerspris Øvelsesterræn.

Kører man fra Jægerspris ad landevejen til Kulhuse, passerer man Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn på strækningen imellem Jægerspris og Skovens Kirke. Der har i mere end 100 år været skudt med artilleri på disse jorder, der i dag dækker et areal på ca. 15 km². Herudover anvendes området af forsaret til uddannelse og øvelse for både bælte- og hjulkøretøjer samt enheder til fods.

Området er interessant såvel landskabsmæssigt, som geologisk og historisk. Floraen i terrænet er meget værdifuld og rummer mange sjældne arter, ligesom der findes et rigt fugle- og insektliv.

Området er normalt ikke tilgængeligt for offentligheden, men der er undtagelser. Når der ikke finder militærøvelser sted øst for Kulhusvejen, er der adgang til fods på forswarets egne arealer, dvs. Brandbjerg og områderne nord herfor omkring Nygårde, op mod Nordskoven. Det er også muligt at køre ad Nygårdsvej til Luiseholm; herfra kan cyklende og gående fortsætte gennem skoven mod syd til Jæ-

Bilag 6

Ordensreglement for offentlighedens adgang til Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

gerspris, eller mod nord forbi egene til Kulhuse. Skilte ved Kulhusvejen/Nygårdsvej fortæller, når der ikke er adgang til området.

Det er tilladt gående og cyklende at benytte Badevej fra Jægerspris Hovedgård til Vester Strand, og Baldermosevej til Over Dråby Strand.

Herudover er der kun adgang med Jægersprislejrens tilladelse.

I Skydeterrænet vest for Kulhusvejen er der adgang forbudt for uvedkommende.

I skolernes sommerferie er der truffet aftale med turistkontoret om, at der kan arrangeres guidede cykle- og vandreture i terrænet. Jægerspris Turistinformation kan oplyse nærmere om datoer.

Ved offentlig færdsel i øvelsesterrænet øst for Kulhusvej gælder generelt:

- *Når tilladelse er givet er Øvelsesterrænet åbent for færdsel til fods.*
- *Færdsel på cykel er kun tilladt på veje og stier (se kort).*
- *Færdsel til hest kun efter særlig tilladelse fra Jægersprislejren.*
- *Kørsel i personbil er kun tilladt jf. skiltning.*
- *Hunde må gerne medtages, men skal holdes i snor.*
- *Berøring af ammunition og ammunitionsdele er forbudt.*
- *Brug af åben ild er ikke tilladt og tobaksrygning skal ske med omtanke.*
- *Vis hensyn over for fugle- og dyreliv.*

NATURENS PLEJE

Drifts- og plejeplan skal sikre naturen

Forsvarets skyde- og øvelsesområder rummer nogle af de bedst bevarede naturområder i Danmark, og terrænerne udgør i dag vigtige fristeder for en lang række sjældne og truede plante- og dyrearter.

For at sikre den unikke natur og samtidig skabe optimale træningsforhold, har Forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen i perioden 1993 til 2009 i fællesskab udarbejdet drifts- og plejeplaner for samtlige skyde- og øvelsesterræner i Danmark. Drifts- og plejeplanerne udgør nu forsvarets driftsgrundlag for terrænerne.

Yderligere information samt tilladelser til adgang og særlige arrangementer rettes til Jægersprislejren, tlf.: 47567373.

Høringssvar fra Kulturarvsstyrelsen

1

Skov og Naturstyrelsen

sns@sns.dk

BEMÆRKNINGER TIL HØRING OM NY DRIFTS- OG PLEJEPLAN FOR DET
MILITÆRE SKYDETERRÆN I JÆGERSPRIS

Kulturarvsstyrelsen har følgende bemærkninger til ovennævnte ny drifts- og plejeplan for skydeterrænet i Jægerspris 2008-2022.

Afsnit 7.7, side 38-39:

Digebeskyttelsen fremgår af museumslovens § 29 a, stk. 1, og af ”Bekendtgørelse nr. 1511 af 14. december 2006 om beskyttede sten- og jorddiger og lignende”. Den er nærmere forklaret i ”Vejledning om beskyttede sten- og jorddiger”, side 7-9, Skov- og Naturstyrelsen 2001. Denne vejledning er under revision, og en ny forventes udsendt af Kulturarvsstyrelsen indenfor 1-2 måneder, men definitionen af, hvilke dige, der er beskyttet, er uændret.

Teksten på side 75 beskriver fyldestgørende, hvorledes digerne på skydeterrænet skal beskyttes fremover. På kortmaterialet findes tilsyneladende kun signatur for stendiger, mens jorddiger ikke optræder. Det fremgår dog af teksten, at alle sten- og jorddiger konstateret ved markregistrering er afmærket på kort. Det kunne eventuelt tilføjes, at markeringen af beskyttede dige på Miljøportalens kort formentlig ikke er overensstemmende hermed.

Vedr. ikke-fredede fortidsminder på side 39 bør der henvises til det lokale arkæologiske museum, Museet Færggården.

Afsnit 11.4, side 67:

I afsnit om regionplan 2005 bør også sten- og jorddiger nævnes.

Afsnit 11.7, side 72-73:

Teksten omhandler kun de fortidsminder, som er omfattet af museumslovens kap. 8a, ikke af kap. 8.

Afsnit 11.9, side 73-74:

Statslige arealforvaltende myndigheders pligt til at pleje beskyttede naturtyper – iflg. vejledningen om naturbeskyttelse fra 1993 – gælder stadig sten- og jorddiger, selvom disse nu er omfattet af museumslovens bestemmelser.

Bilag 7

Eksterne høringssvar

2

Afsnit 11.10, side 74-75:

Databasen for arkæologiske fund findes nu i Kulturarvsstyrelsen under navnet Fund og Fortidsminder, www.dkconline.dk

Afsnit 13.4, side 90:

Kulturarvsstyrelsen finder på baggrund af erfaringer fra militære øvelsesområder afmærkning af alle fortidsminder nødvendig og skal understrege, at plejen af fortidsminderne er en forpligtelse for den statslige arealforvalter. Evalueringen af drift og pleje 1998-2006 viser nødvendigheden af, at denne forpligtelse indskærpes.

Det arkæologiske museums fulde navn er "Museet Færggården".

Afsnit 15.17, side 112:

Myndighedstilladelser: Kulturarvsstyrelsen er myndighed vedr. museumslovens § 29 e om fortidsminder, men dispensation til indgreb i sten- og jorddiger omfattet af museumslovens § 29 a skal søges hos Frederikssund Kommune.

Nye fund skal anmeldes til Museet Færggården, ikke til Rigsantikvaren.

Bilag 9, 1:

Kolonne "Beskrivelse": Sten og jorddiger er ikke fredede fortidsminder, men beskyttet efter museumslovens § 29a. FM stenene blev sat op 1873-1937.

Kolonne "Bemærkninger": Digerne må ikke yderligere gennembrydes uden tilladelse fra Frederikssund Kommune. 2 m zonen efter museumslovens § 29 f er ikke en beskyttelseszone, men en dyrkningsfri bræmme, hvori der ikke må jordbehandles, gødes eller plantes.

Bilag 9, 3-4.

Registreringen af de tre gravhøje 2826.24-26, som ikke er lokaliseret, skal bringes i orden ved henvendelse til Kulturarvsstyrelsen.

Bilag 9, 6:

Mølledys blev restaureret i 2007.

Med venlig hilsen

Torben Dehn

Bilag 7 Eksterne høringssvar

Høringssvar fra

JÆGERSPRIS TURISTFORENING

Bakkedraget 15

3630 Jægerspris

06.01.2009

1

Erling Krabbe
Natur & Friluft, Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Goddag Erling Krabbe !

Allerførst er der herfra en ønske om et godt nytår !

Og så er der mange tak for tilsendte udkast til Drifts- og plejeplan 2008-22 for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Det er meget interessant og belærende for "almindelige" mennesker, og sikkert også for specialister.

Noget mere vidende, lidt mere nysgerrig, mange små "ja så-er", men nogen relevante forslag om ændringer kan der ikke komme herfra.

Men en stor tilfredshed med ønske om at bevare, med de nødvendige tiltag med samme ærinde.

Tak for den ! Det har været god læsning.

Men – det giver mig jo anledning til at rette en forespørgsel til Dig, om en mulig "hjælp" – eller assistance – til en af Turistforeningens sommerture i Skydeterrænet. En lørdag eller evt. søndag, en gåtur på ca, 4 timer som vi plejer. (Jeg har klart i erindringen Din tidlige svar på samme spørgsmål). – Eller Du kan måske pege på substitut ? Vores erindring er jo også helt klar om, hvor godt det er at ha' en vidende guide på en tur i skydeterrænet.

Med masser af hilsener

Asger Mansted
fm.

Tlf. 4753 1356

Mail: a.mansted@mail.dk

Bilag 7 Eksterne høringssvar

1

Høringssvar fra Friluftsrådet

Til
Natur & Friluft
Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Att. Erling Krabbe.

Friluftsrådet Nordsjælland

Kredsformand
Poul Erik Pedersen
Hallandsvej 75
3140 Ålgårde
Tlf/mobil: 4970 9902 – 2033 3412
E-post: poul.erik@pedersen.mail.dk

Den 30. januar 2009.

Vedr. Revision af drift- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, udkast til offentlig høring.

Høringssvar fra Friluftsrådets Kreds Nordsjælland.

Friluftsrådets kredsbestyrelse for Kreds Nordsjælland har med interesse læst udkastet til Revision af drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

På den baggrund har Friluftsrådet sendt den til høring i Kreds Nordsjællands kredsrepræsentation i januar måned 2009.

Kredsbestyrelsen har sammenfattet kredsrepræsentationens og bestyrelsens synspunkter således:

Adgangsforhold og oplysning, samt formidling.

Friluftsrådet er meget tilfreds med de foreslåede adgangsforhold, som sikre fuld adgang, når militæret ikke benytter arealet. Dette gælder specielt for området øst for Kulhusevej. Vi er tilfreds med at der bliver guidede ture i sommerferieperiode på arealet vest for Kulhusevej, men så gerne, at dette også kunne organiseres på andre tider af året.

I forslag til ordensregler står der i 3. afsnit " *Skilte ved Kulhusvejen/Nygårdsvej fortæller, når der ikke er adgang til området*". Der bør tilføjes: " *Ligesom det vil fremgå af Jægersprislejrens hjemmeside.*"

Områderne indeholder meget store natur-, frilufts- og kulturmæssige værdier, som har stor oplevelsesværdi.

Bilag 7

Eksterne høringssvar

Såfremt der i fremtiden bliver nedlagt/udtaget områder, som militæret ikke mere skal bruge, ser vi frem til at blive høringspart om et evt. fremtidigt brug af disse arealer til natur- og friluftsmål.

2

Kong Frederik VII's Stiftelse og drifts- og plejeplan.

Generelt er vi tilfreds med drifts- og plejeplanen, som sikre natur- og kulturværdierne på området.

Men vi er stærkt utilfreds med at Kong Frederik VII's Stift ikke ønsker, at de af Stiftelsen forpagtede arealer skal være omfattet af nærværende, reviderede drifts- og plejeplan.

Med venlig hilsen

Poul Erik Pedersen
Kredsformand for Friluftsrådet Nordsjælland.

Bilag 7

Eksterne høringssvar

Frederikssund Afdeling

V/ Ole G. Norden Andersen
Store Rørbækvej 55
3650 Ølstykke
47100560
frederikssund@dn.dk

Natur og Friluft
Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Att.: Erling Krabbe

30.1.2009

Vedr.: Drifts- og Plejeplan 2008-2022 for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Vi har med interesse studeret Drifts- og Plejeplan 2008-2022 for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Planen peger på mange positive effekter og resultater af den hidtidige pleje af terrænet. Imidlertid er der også skuffelser. Status for vådområderne er ikke opløftende, men viser dog at resultater kan nås, når der gøres noget. Specielt er det beklageligt, at hensynet til løgfrøerne indtil nu ikke har været vægtet mere, holdt op mod betydningen af nogle vildtagre. Brandbjerg trænger kraftigt til trærydning. Træerne er blevet meget store og kraftigt løvfald og skygge truer nu bundvegetationen mange steder.

Offentlighedens adgang

Vi ønsker, at publikum kan få glæde af naturværdierne i terrænet vest for Kulhusvejen. Det fremgår ikke, hvorledes herværende terræn adskiller sig fra det meget større Oksbøl, med hensyn til faren for publikum. Terrænet burde kunne åbnes for publikum, f.eks. ved at tillade færdsel ad godkendte ruter.

Vi skal tillige gentage vores ønske om adgang til en større del af statens arealer øst for Kulhusvejen.

Udsigter

Hensyn til udsigten over Isefjorden fra Brandbjerg bør indarbejdes i plejeplanen, både vedr. Brandbjerg og så vidt muligt det øvrige terræn.

Tilsvarende ønsker vi mulighed for udsigt fra Kulhusvejen over Isefjorden medinddraget under planlægningen. Eksempelvis vil fjernelse af gamle popler på Margrethevej vest for Bøgebakken åbne et flot panorama over fjorden.

Invasive arter

Især gyldenris er meget synlig, når man færdes langs terrænet.

Bilag 7

Eksterne høringssvar

Ad 15.19 : Bekæmpelsen af invasive arter er nævnt under 1.prioritet, men vi foreslår indsatsen forstærket. Alle arter bør nævnes i punktet, evt. prioriteret.

2

Jordarbejder.

På baggrund af et par "uheld" i den forløbne planperiode, skal planen præcisere, at der ved jordarbejder (gravning og indbygning, mm.) holdes styr på jordtyper og herkomst, og at der kun må anvendes en jordtype svarende til den, der i forvejen findes på lokaliteten. Det sikres, at anbringelse af fremmed jord ikke tilfører fremmed flora.

Vildtagre.

Der bør som minimum være en beskrivelse af målsætning og virkemidler, der svarer til et dokumenteret behov i terrænet. Forsvaret bør helt afskrive evt. udsætning af fuglevildt (bl.a. hensyn til krybdyr, padder og insekter).

Visioner for fremtidig militær øvelsesbrug

I lighed med SNS finder vi, at der er behov for en konkretisering af ønskerne, før der kan tages stilling.

DN må forvente, at beslutninger om Forsvarets arealer imødekommer landets forpligtelser i forhold til EU-samarbejdet.

Vedr. de indlejede arealer.

Det vækker bekymring, at Stiftelsen ikke ønsker at gøre brug af SNS's ekspertise ved kortlægning og registrering af øvelsesarealerne.

Vi finder, at Forsvaret også for de indlejede arealer, i en Drifts- og Plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, bør forpligte sig til samme hensyntagende og naturvenlige drift som på Statens arealer, overalt, hvor Stiftelsens interesser ikke kan være en indlysende hindring.

Ad bilag 6 (ordensreglement)

Det fremgår ikke af bilaget, at Forsvaret har opsagt samarbejdsaftalen med SNS, tværtimod giver det indtryk af et fortsat samarbejde.

"Der har i mere end 100 år været skudt med artilleri på disse jorder, der i dag dækker et areal på ca.15 km²" givet et stærkt forenklet og misvisende indtryk af historikken, (jf. 7.1). I stedet foreslås "Der har i mere end 100 år været skudt med artilleri i området, og terrænet er med tiden udvidet til ca. 15 km²".

På vegne af DN Frederikssund
Med venlig hilsen

Steen Lai
Kobbegaardsvej 6
3630 Jægerspris
Tlf. 47 50 34 43

Skema over prioriteret handlingsplan

[illegible]

For hele skyde- og øvelsesterrænet gælder, at **sten- og jorddiger** ikke er fredede fortidsminder, men er beskyttede efter Museumslovens § 29. Der er ganske mange diger i området. Digerne er afsat med digesignatur på kortet. Digerne holdes synlige og må ikke yderligere genembrydes uden tilladelse fra Frederikssund Kommune.

Gravhøje samt **jættestuen "Mølledyse"** er fredet og beskyttet efter Museumslovens § 29 e. Disse fortidsminder er afsat på kortet med signaturer samt deres signifikationsnummer.

Vær opmærksom på, at ifølge museumslovens § 29 f har alle fortidsminder en 2 meter dyrkningsfri bræmme omkring sig. I denne zone må der ikke jordbehandles, gødes eller plantes.

Og bemærk endvidere, at jættestuen og gravhøjene har en 100 meter beskyttelseszone omkring sig, indenfor hvilken der ikke må ske terrænændringer, bygges, opstilles skue, skiver m.v. uden forudgående tilladelse/dispensation.

FM-sten. "FM" betyder Fredet Mindesmærke. Stenene blev stillet op på fortidsminder i perioden 1873-1937, hvor ejeren havde indgået aftale med Nationalmuseet om at lade fortidsminderne frede. Med Naturfredningsloven fra 1937 ophørte skikken, idet fortidsminder fra da af, var fredet efter denne lov. I dag er stenene i sig selv nærmest at betragte som fredet fortidsminder, så dem skal der også passes godt på

AFD	FR.NR.	SB. NR	BILLEDE	BESKRIVELSE
102	2826:21	59		"Storehøj". 3,5 x 18 m. Meget velbevaret. FM-sten på toppen samt lille betonklods/målepunkt. Græsklædt, friholdt for træer.
103	2826:23	90		Høj. 1,6 x 16m. Velbevaret. FM-sten på toppen. Temmelig overgroet. I blandet løvskov. <i>Alt gammelt kvas og slørende opvækst bør ryddes fra højen, så den kan ses. Gamle træer kan blive stående. Ellers fint, tilstanden bevares</i> <i>Højen afmærkes med pæle.</i>

AFD .	FR.NR.	SB. NR	BILLEDE	BESKRIVELSE
103	2826:24	99		Ikke lokaliseret. Høj. 0,5 x 8 m. Lavt krater i top, hvori ses flere sten. I tæt kratbevoksning. <i>Højen bør findes, afmærkes og holdes synlig. Registreringen skal bringes i orden ved henvendelse til Kulturarvsstyrelsen.</i>
103	2826:25	99 A		Ikke lokaliseret. Høj. 0,5 x 8m. I tæt kratbevoksning. <i>Højen bør findes, afmærkes og holdes synlig. Registreringen skal bringes i orden ved henvendelse til Kulturarvsstyrelsen.</i>
103	2826:26	98		Ikke lokaliseret Høj. 1 x 11 m. NØ-lige tredjedel bortgravet. I tæt kratbevoksning. <i>Højen bør findes, afmærkes og holdes synlig. Registreringen skal bringes i orden ved henvendelse til Kulturarvsstyrelsen.</i>
103	2826:27	10 2		Ikke lokaliseret. Høj. 1 x 10 m. Lav sænkning i top. Græsklædt på S-siden. Ellers overgroet med fyr og gyvel. I åben fyrreskov. <i>Højen ryddes og holdes fri for træer og gyvel, så den bliver synlig. Højen afmærkes med pæle.</i>
103	2826:28	93		Høj. 1,0 x 7m. Enkelte randsten ses. Friholdt fra træer, men helt overgroet med roser. <i>Højen bør ryddes totalt og ligge hen i græs. Højen bør afmærkes med pæle. Udsigtstårn og "betonbunker" N for højen inden for 100 meter zonen.</i>

AFD .	FR.NR.	SB. NR	BILLEDE	BESKRIVELSE
103	2826:29	94		Høj. 1,5 x 17m. 2 store sten på toppen. 4 mærkepæle, hvoraf 1 er væltet. Græsklædt i åbent område. <i>Fin tilstand, som bevares. Afmærkning af højen bør dog forbedres.</i>

AFD .	FR.NR.	SB.N R	BILLEDE	BESKRIVELSE
103	2826:30	70		Høj. 2,0 x 18m. Stor indgravning til midten fra højens S-side. Kun 2 afmærkningspæle N for højen. Græsklædt i åbent område. <i>Fin tilstand, som bevares. Afmærkning af højen bør dog forbedres. Skiveanlæg indenfor 100 meter zonen.</i>
103	2826:31	69		Høj. 3,0 x 22m. Hul i toppen og sænkning i S-lig høj-side. Græsklædt i åbent område. <i>Fin tilstand, som bevares. Afmærkning af højen bør dog forbedres.</i> <i>Skiveanlæg indenfor 100 meter zonen.</i>
103	2826:32	71		Høj. 1,0 x 12m. Lav sænkning i top. Græs- og lyngklædt på havskrænt. I åbent område. <i>Et hul, 8 x 2 x 0,5m stort, med det opgravede jord i en vold Ø</i>

				for hullet bør jævnes og overfladen reableres. 2 gamle skiveanlæg (ude af brug?) hhv. SSØ og SØ for højen bør dækkes og overfladen reableres. Højen bør afmærkes.
103	2826:33	68		Høj. 3,5 x 22m. Sænkning i top og udad højside i S. Græsklædt, men med en del slåen på højens Ø side. I åbent område. Slåen og anden opvækst holdes nede. 4 skiveanlæg, 2 på hver side af Strandvejen, hhv. SØ og Ø for højen indenfor 100 m. zonen. Afmærkning af højen bør forbedres.

AFD .	FR.NR.	SB.N R	BILLEDE	BESKRIVELSE
103	2826:34	67		Høj. "Troldehøj". 1,3 x 13m. En 1 meter dyb sænkning i toppen. En del sten ses i overfladen. En FM-sten på højens top har fået skudt toppen af. Afmærket med 4 pæle. Græsklædt i åbent område. Tilstanden fin og bevares.
103	2826:35	64		Jættestue. "Mølledysse". Høj med to jættestuemakre. Højen 1,5 x 20m orienteret NNØ-SSV. Kamrene ligeledes orienteret NNØ-SSV med udgange mod ØSØ. Det NNØ-lige kammer består af 6 bæresten med rester af

AFD .	FR.NR.	SB.N R	BILLEDE	BESKRIVELSE
				tørmur imellem, og af 2 dæksten. Gangen har 4 sidesten og 1 tærskelsten. Det SSV-lige kammer består af 9 bæresten med rester af tørmur imellem, og 3 dæksten. Gangen af 4 sidesten og 1 dæksten. FM-sten på højen. Højen er afmærket med 4 pæle. Græsklædt i åbent område. ”Mølledysse” er blevet udsat for beskydning og et par af stenene har taget skade derved. Ligeledes er FM-stenen beskadiget. Noget sådant er helt uacceptabelt, og der skal træffes de nødvendige foranstaltninger til, at det ikke gentager sig. Den 29. sept. 2006 blev skaderne besigtiget af KUAS, som efterfølgende ville meddele Jægersprislejren resultatet. Mølledys blev restaureret i 2007. Der er endvidere færdiggjort en jordvold ca. 150 m Ø for Mølledys. Jordvolden skal opfange kugler, og forhindre yderligere skudskader.
103	2826:36	88		Høj. 3,0 x 24 m. Noget forgravet i N- og V-sider. Hele toppen noget afgravet ud mod SØ. I topfladen ses store sten – muligvis toppen af dækstenene over et jættestuekammer. Græsklædt på havskrænt. I åbent område. <i>Tilstanden fin og bevares.</i>

AFD .	FR.NR.	SB. NR	BILLEDE	BESKRIVELSE
103	2826:102	72		Høj. 1,5 x 14m. Hele midterpartiet i 4 meters bredde er bortgra-

				vet fra N til S – dog ikke til bunds. Græsklædt med lidt røn og tjørn i Ø-siden. På havskrænt i åbent område. <i>Krattet på højen ryddes. Højen afmærkes. Fra 10m N for højen og et godt stykke nordud, er der gravet skyttehuller i toppen af havskrænten. De ser ikke ud til at blive anvendt længere, og bør derfor dækkes til og terrænet reableres. Den 4m brede rende henover højen synes at være i.f.m. anlæggelse af disse skyttegrave og højen bør restaureres (i samarbejde med Nationalmuseet) samtidig med at terrænet ved skyttegraven reableres.</i>
103	2826:103	65		Dyssekammer. Formentlig rest af dyssekammer. 2 store opretstående sten, 4 mellemstore samt nogle mindre sten ses inden for et område på 3m i diameter. Græsklædt i åbent område. Tilstanden fin og bevares. <i>10 m NV for anlægget et gammelt skiveanlæg. Skiveanlægget bør dækkes til og terrænet reableres.</i>
104	2826:37	77		Høj. 1,5 x 20m. Flad topflade. Enkelte småhuller hist og her. Græsklædt i åbent område. <i>En pæl i højen skal fjernes. Afmærkninger forbedres. Ellers fint og tilstanden bevares.</i>

AFD .	FR.NR.	SB.N R	BILLEDE	BESKRIVELSE
104	2826:38	75		Høj. 1,5 x 18m. Enkelte småhuller. Græsklædt i åbent område. <i>Afmærkningen bør forbedres. Ellers fin tilstand.</i>
107	2826:39	141		Langhøj. 1,0 x 14x 7m. Orienteret i Ø-V. Ø-enden afskrået af vej. Huller i top og sider. Græsklædt i åbent område. <i>Højen skal afmærkes. Ellers ok og tilstande bevares.</i>
109	2826:40	138		Høj – en af ”Nissehøjene”. Oprindelig høj 2,5 x 17m stor, men med sin ca. 1m tykke jordkappe til beskyttelse mod granater måler højen nu 3,5 x 21m. Græsklædt på havskrænt i åbent område. <i>Vær opmærksom på aftalen om at jordkappen skal restaureres 1 gang om året, hvis der sprænges huller i den.</i> <i>Afmærkningen bør forbedres. Ellers fin tilstand.</i>
109	2826:41	137		Høj – en af ”Nissehøjene”. Oprindelig høj 1,0 x 12m stor, men med sin ca. 1m tykke jordkappe til beskyttelse mod granater må-

				ler højen nu 2,5 x 16m. Græsklædt på havskrænt i åbent område. <i>Vær opmærksom på aftalen om at jordkappen skal restaureres 1 gang om året, hvis der sprænges huller i den.</i> <i>Afmærkningen bør forbedres. Ellers fin tilstand.</i>
--	--	--	---	---

AFD .	FR.NR.	SB.N R	BILLEDE	BESKRIVELSE
109	2826:93	247		Høj. Beskrevet som 3,0 x 20m. Formentlig rigtigt, men umuligt at afgøre pga. slåenkrat. Overgroet med tæt slåenkrat. <i>Højen, som formentlig er fin og intakt bør totalt ryddes og friholdes for opvækst så den kan ses. Højen bør afmærkes med pæle.</i>
109	2826:94	21		Høj, (Røse). 1,0 x 7m. Mange sten ses i overfladen. Sænkning i højens S-side. Græsklædt i åbent område. Højen ligger på koordinat: Øst 0683703/Nord 6196155 <i>Det er særdeles vigtigt at denne høj afmærkes idet den er lille og de fleste nok vil overse den i den tro at det er den store høj ca. 100m langs havskrænten længere mod S, der er høj 2826:94</i>
109	2826:95	246 A		Høj. 2,5 x 15m i N-S og 20m i Ø-V. Noget uregelmæssigt formede sider. På toppen ses en stor sten. Græsklædt. Bevokset med mellemaldrende eg, ask samt slåen. I mellemaldrende blandet løvskov.

				<i>Alt slørende opvækst bør ryddes – især slåenbuske i V- og S-lige højjod. Højen bør afmærkes med pæle.</i>
109	2826:96	248		Høj. 1,0 x 11m. Stort grævlinge-kompleks i toppen. I Ø-foden en stejl afgravning. Græs- og brændenældeklædt. En del udgåede elm på højen samt andre løvtrøer. I mellemaldrende blandet løvskov. <i>Gammelt kvas og slørende opvækst bør ryddes. Højen bør afmærkes med pæle. Grævlingegraven skal der ikke gøres noget ved.</i>

AFD .	FR.NR.	SB.N R	BILLEDE	BESKRIVELSE
109	2826:97	248 A		Høj. 0,8 x 9m. Græs- og brændenældeklædt. Et par knudrede ahorn på højen. I mellemaldrende blandet løvskov. <i>Gammelt kvas og udgået elm bør fjernes. Højen bør afmærkes med pæle. Ellers ok – tilstanden bevares.</i>
109	2826:98	249		Høj. 1,0 x 11m. På toppen en stor sten. Græsklædt, bevokset med mellemaldrende ahorn. I mellemaldrende blandet løvskov. <i>Højen bør afmærkes med pæle. Ellers ok – tilstanden bevares.</i>

				
109	2826:99	250	 <i>Fra NNV</i>	Høj. 0,8 x 8m. Masser af sten i overfladen. Græsklædt i område med spredt opvækst af elm. I mellemaldrende blandet løvskov. <i>Højen bør afmærkes med pæle. Ellers ok – tilstanden bevares.</i>
107	A	I krattet på en position 500m Ø for 2826:39 og ca. 100m N for Andersonsvej skulle der ligge en høj. En besigtigelse lod sig ikke gøre på grund af et tæt slåenkrat. Det kan oplyses at der ikke er registreret fortidsminder i det pågældende område i Nationalmuseets sognebeskrivelse. Styrelsens vurdering er at terrænet ligger for lavt til at rumme en gravhøj. Det der antages at være en høj kan muligvis være et anlæg af samme type som beskrevet nedentående – altså et af militærets anlæg.		
109	C	Stor jordhøj bygget af militæret. Højen måler 2,8 x 14m og må ikke forveksles med den fredede gravhøj 2826:94, som ligger ca. 100 m. længere oppe ad kysten N herfor.		

